Τ.Ε.Ι. ΗΠΕΙΡΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΛΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΠΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Θέμα: Η μουσική «αυτονομία» του Συρράκου

Φοιτητής: Ντούλιας Χρήστος

Επόπτρια Καθηγήτρια: Θεοδοσίου Ασπασία

Άρτα Άνοιξη 2009

Περιεχόμενα

Εισαγωγή **σελ. 3**

Κεφ. 1 **σελ. 6**

Συρράκο ο τόπος και οι άνθρωποι

α: Γεωγραφία Μορφολογία και Αρχιτεκτονική

β: Ιστορικό πλαίσιο

γ: Κοινωνικό πλαίσιο

Κεφ. 2 **σελ. 25**

Η μουσική «παράδοση» του Συρράκου

Κεφ. 3 **σελ. 52**

Η μουσική «αυτονομία» του Συρράκου

α: Η ιδιαιτερότητα της Συρρακιώτικης ταυτότητας

β: Κατασκευάζοντας την αυτονομία του Συρράκου

Βιβλιογραφία **σελ. 60**

Παράρτημα **σελ. 65**

Εισαγωγή

Αφορμή για να ασχοληθώ με τη μουσική «παράδοση» του Συρράκου στάθηκε η προσωπική μου εμπλοκή ως μουσικός με το σύνδεσμο Συρρακιωτών Ιωαννίνων. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον μού προκάλεσε η έμφαση των Συρρακιωτών στον όρο «τα δικά μας», όταν αναφερόταν στο μουσικοχορευτικό τους ρεπερτόριο. Πιο συγκεκριμένα σε περιπτώσεις που ήθελαν να «ακούσουν» κάποια συγκεκριμένα τραγούδια, δε τα ζητούσαν με τους τίτλους τους, αλλά έλεγαν «πιάσε τώρα και κανένα από τα δικά μας». Στην πορεία βέβαια αντιλήφθηκα ότι μιλούσαν για ένα σύνολο ρεπερτορίου, εκτελεσμένου μέσα από συγκεκριμένες μουσικές πρακτικές, το οποίο προσπαθούσαν να προβάλλουν προς τα έξω ως «δικό τους», ως «ιδιαίτερο» και ως «αποκλειστικό».

Στη διάρκεια αυτής της μακροχρόνιας σχέσης μου εξάλλου υπήρξα επισκέπτης του χωριού πολλές φορές, συζήτησα με Συρρακιώτες κυρίως από τα Ιωάννινα, υπήρξα παρατηρητής και συμμετέχων αρκετές φορές σε τοπικά «παραδοσιακά» τους πανηγύρια ή γλέντια, ενώ αρκετές φορές συνεργάστηκα με τον Σύνδεσμο Συρρακιωτών Ιωαννίνων ως μουσικός. Μέσα λοιπόν από αυτή μου την εμπειρία και τη στενή κοινωνική επαφή που είχα μ' ένα μέρος του πληθυσμού - και το τονίζω κατά το μεγαλύτερο ποσοστό ήταν άνθρωποι οι οποίοι διαμένουν στα Ιωάννινα- άρχιζα να αντιλαμβάνομαι πολλά γι' αυτή την «ιδιαίτερη» μουσική «παράδοση».

Εκκινώντας λοιπόν από αυτή την εμπειρία στη συγκεκριμένη εργασία, επιδίωξα να παρουσιάσω και να αναλύσω συνολικά, το φαινόμενο της «μουσικής αυτονομίας» του Συρράκου. Να παραθέσω δηλ. και να αναλύσω τα στοιχεία και τα χαρακτηριστικά που την αποτελούν, πώς αυτά σχετίζονται με την εικόνα που οι ίδιοι οι Συρρακιώτες θέλουν να τονίσουν προς τα έξω, και βέβαια πώς αυτή διαμορφώνεται στο χρόνο.

Η συγκεκριμένη εργασία μας παρουσιάζει πρωτότυπο μουσικολογικό και ανθρωπολογικό υλικό, για ένα χωριό, το οποίο μέχρι και το πρόσφατο παρελθόν ήταν ουσιαστικά ανενεργό και μόλις τα τελευταία χρόνια, κυρίως από τα μέσα τις δεκαετίας του '80 και μετά άρχισε και πάλι να δραστηριοποιείται έντονα ως κοινότητα. Σημαντικός σταθμός σε αυτή την «επανεμφάνιση» του χωριού, όπως προκύπτει από μια σειρά στοιχείων, μέσα από τα δημοσιεύματα της τοπικής εφημερίδας, είναι η αναγόρευσή του σε «παραδοσιακό» διατηρητέο οικισμό το 1982. Από αυτό το χρονικό σημείο λοιπόν και μετά οι Συρρακιώτες ξεκινούν να

ασχολούνται με το χωριό τους ενεργά, ενδιαφέρον που εκφράζεται με μια έντονη δραστηριοποίηση σε τομείς που σχετίζονται με την «παράδοση» Όπως προκύπτει από το υλικό που μελετήθηκε σε αυτή την εργασία οι Συρρακιώτες ξεχωρίζουν κυρίως ως κύρια στοιχεία που τους διαφοροποιούν σε σχέση με άλλες κοινότητες της περιοχής, τη γεωγραφική θέση-γεωμορφολογία του χωριού τους, την αρχιτεκτονική του οικισμού, την ιστορία τους, τον κτηνοτροφικό βίο, τον οποίο ακολουθούσαν μέχρι και τα μέσα τις δεκαετίας του 70' και σαφώς τη μουσικοχορευτική τους «παράδοση». Η παρούσα εργασία ξεκινά από την ιδιαίτερη έμφαση που δίνεται στο κομμάτι της μουσικής. Αυτή η έμφαση εκφράζεται κατ' αρχήν από την αντιμετώπιση στην οποία έχουν οι Συρρακιώτες απέναντι στα «δικά τους» τραγούδια. Ότι είναι επίσης ένα στοιχείο μέσω του οποίου προβάλλουν την κοινότητα τους ως διαφορετική και τέλος ότι εκφράζουν την άποψη, πως η μουσικοχορευτική τους «παράδοση» είναι ανώτερη, ιδιαίτερη και ταυτίζεται απόλυτα με το χωριό τους και με καμία άλλη περιοχή. Ενδεικτικά μπορεί να μας βοηθήσει να ερευνήσουμε σε βάθος τον τρόπο που εκφράζεται και τελικά διαμορφώνεται η ιδιαιτερότητα αυτή που συχνά παίρνει το χαρακτήρα ανωτερότητας απέναντι στα χωριά της ευρύτερης υπαίθρου.

Το υλικό που συλλέξαμε για την εκπόνηση αυτής της εργασίας προέρχεται από την επισκόπηση της τοπικής και ευρύτερης ιστορίας και την αποδελτίωση του τοπικού τύπου. Η τοπική εφημερίδα «Αντίλαλοι του Συρράκου αποτέλεσε σημαντική πηγή συλλογής στοιχείων. Η εφημερίδα εκδόθηκε για πρώτη φορά το 1982 και συνεχίζεται η έκδοση της έως και σήμερα. Για την εργασία αυτή αποδελτιώθηκαν τα τεύχη 1 (Απρίλιος 1982) – 200 (Ιανουάριος 2006). Προσπάθησα λοιπόν να συλλέξω στοιχεία από την αρχή που εκδόθηκε η εφημερίδα έως το 2006, για να καταφέρω έτσι να αναλύσω το σκεπτικό και τις απόψεις των Συρρακιωτών για το μουσικό τους ιδίωμα και για τις ιδιαιτερότητες τις οποίες πιστεύουν πως έχουν απέναντι στα χωριά της ευρύτερης υπαίθρου, την πολιτιστική τους δραστηριότητα, και γενικότερα το κάθε τι το οποίο απασχολούσε τους Συρρακιώτες σχετικά με το χωριό και την λειτουργία της κοινότητας τους. Σημαντικό μέρος επίσης στη μεθοδολογία μας καταλαμβάνουν οι προφορικές συνεντεύξεις με μουσικούς της κοινότητας, με το χοροδιδάσκαλο Ιωάννη Αυδίκο, και με ανθρώπους οι οποίοι κατάγονται από το Συρράκο, οι καθημερινές μας συζητήσεις με τους κατοίκους του χωριού αλλά και στοιχεία που προέρχονται από συμμετοχική παρατήρηση.

Βέβαια σαφώς στη συγκεκριμένη εργασία υπάρχουν σημαντικές αδυναμίες Στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν ασχοληθήκαμε με την εκτενή μουσικολογική

ανάλυση του ρεπερτορίου του Συρράκου, ούτε με στοιχεία που αφορούν τις χορευτικές πρακτικές της κοινότητας αυτής, Στο Συρράκο οι τοπικοί χοροί χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερα χορευτικά μοτίβα, τα οποία αν αναλυθούν μπορούν να μας οδηγήσουν σε πολλά συμπεράσματα για την ιδιαιτερότητα και τη λειτουργία της κοινωνίας στο Συρράκο κατά τη διάρκεια όλου του 20^{ου} αιώνα . Σε θεωρητικό επίπεδο επίσης παρότι το πεδίο μελέτης μας είναι η σχέση τόπου και μουσικής δεν επεκταθήκαμε στη θεωρητική προσέγγιση της σχέσης τόπου και μουσικής, όπως αυτή προκύπτει από τη σχετική ανθρωπολογική βιβλιογραφία

Η παρούσα εργασία διαρθρώνεται ως εξής: αρχικά γίνεται λόγος για τη γεωγραφική θέση του χωριού, την αρχιτεκτονική του, το ιστορικό και το κοινωνικό του πλαίσιο. Στη συνέχεια αναλύουμε το μουσικό ιδίωμα του Συρράκου, χρησιμοποιώντας τα στοιχεία τα οποία αποτελούν και χαρακτηρίζουν ένα μουσικό ρεπερτόριο. Δηλαδή θα μιλήσουμε για τα κομμάτια τα οποία αποτελούν αυτό το ρεπερτόριο, τους λαϊκούς μουσικούς δρόμους πάνω στους οποίους βασίζονται τα κομμάτια, τις μουσικές πρακτικές οι οποίες χρησιμοποιούνται από τους μουσικούς για να αποδώσουν το χρώμα το οποίο χαρακτηρίζει την περιοχή και τους μουσικούς οι οποίοι μπορεί να συνέβαλαν στη δημιουργία αυτού του μουσικού ρεπερτορίου, μέσα από διάφορες μουσικές πρακτικές και στοιχεία τα οποία να έχουν αυτοί προσθέσει. Τέλος, στο τελευταίο κεφάλαιο που έχει και τη μορφή συμπερασμάτων θα μιλήσουμε για τη δημιουργία της «αυτόνομης παράδοσης» του Συρράκου και τους λόγους που τελικά αυτή φέρεται να εκφράζει την τοπική ταυτότητα της κοινότητας.

Κεφάλαιο 1

Συρράκο: ο τόπος και οι άνθρωποι

α: Γεωγραφία Μορφολογία και Αρχιτεκτονική

Αρχικά θα αναφερθούμε, στη γεωγραφική θέση του χωριού και στη μορφολογία του τοπίου, στοιχεία που θα μας απασχολήσουν γενικότερα στα πλαίσια αυτής της εργασίας. Το Συρράκο βρίσκεται χτισμένο σε έναν από τους μεγαλύτερους ορεινούς όγκους τη στεριανής Ελλάδας, την Πίνδο. Βρίσκεται σε υψόμετρο 1200 μέτρων περίπου και σε απόσταση 51 χιλιομέτρων νοτιοανατολικά των Ιωαννίνων σε μια απόκρημνη πλαγιά του όρους Περιστέρι (Λάκμος). Παλαιότερα, μαζί με τους Καλαρρύτες, το Μέτσοβο και άλλα γειτονικά χωριά, αποτελούσαν μέρος του βόρειου τμήματος της επαρχίας Μαλακασίου, ενώ σήμερα διοικητικά ανήκει στην επαρχία Δωδώνης. Αν κοιτάξουμε ένα σύγχρονο γεωγραφικό χάρτη, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο οικισμός του Συρράκου είναι χτισμένος στα σύνορα μεταξύ των Τζουμέρκων και του Περιστερίου. Γεωγραφικά όμως ανήκει περισσότερο στο όρος Περιστέρι, αν και πολλές φορές εντάσσεται στην ίδια γεωγραφική ενότητα με τα υπόλοιπα χωριά των Τζουμέρκων.

Στην κορυφή του όρους του Περιστερίου (Λάκμος) σήμερα συνορεύουν τρεις κοινότητες, μεταξύ των οποίων είναι και το Συρράκο. Η περιοχή αυτή ονομάζεται «Τσουκαρέλα». Οι ντόπιοι αποκαλούν την κορυφή αυτή «τριεθνές», γιατί εκεί συνορεύει το Συρράκο με την κοινότητα του Μεγάλου Περιστερίου και των Καλαρρυτών. Η ευρύτερη περιοχή της κοινότητας του Συρράκου συνορεύει με τις εξής κοινότητες: Προσήλιου, Βαθυπέδου, Μεγάλης Γότιστας, Παλαιοχωρίου, Μικρής Γότιστας, Μεγάλου Περιστερίου, Χαλικίου, Καλαρρυτών, Κράψης και Ανατολικής.[1]

Το Συρράκο είναι χτισμένο μεταξύ δύο ποταμών, του Χρούσια[2] και της Βαλέα-Μάρι.[3] Λέγεται ότι αυτοί οι δύο ποταμοί αποτέλεσαν πόλο έλξης για τους Συρρακιώτες, όταν αποφάσισαν να χτίσουν εκεί τον οικισμό τους, καθώς αποτελούσαν φυσική οχύρωση για τον οικισμό και τους έλυναν διάφορα ζωτικά προβλήματα, όπως αυτό της υδροληψίας του χωριού.

[1] «Συρράκο, πέτρα-μνήμη –φως» τόμος 1 έκδ. Πνευματικό κέντρο κοινότητας Συρράκου άνοιξη 2004 σελ.121
[2] Ο ποταμός του Χρούσια σήμερα ονομάζεται Καλαρρυτινός
[3] Βάλεα-μάρι στα βλάχικα σημαίνει μεγάλο ρέμα

Ο ποταμός του Χρούσια αποτελεί φυσικό σύνορο μεταξύ Συρράκου και Καλαρρυτών. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το έδαφος, και η μορφολογία του Συρράκου, που είναι απότομα και άγονα. Αυτό συμβαίνει, διότι τα νερά από τις βροχές και από τα χιόνια τα οποία λιώνουν, διαβρώνουν συνεχώς το έδαφος, δημιουργώντας έτσι χαράδρες, οι περισσότερες από τις οποίες βρίσκονται δεξιά, κάτω από τον οικισμό του Συρράκου. Άλλοι δύο λόγοι βέβαια οι οποίοι συνέβαλαν στη δημιουργία αυτού του ιδιαίτερα βραχώδους και άγονου περιβάλλοντος είναι οι εξής: καταρχήν οι παρατεταμένοι χειμερινοί παγετώνες, οι οποίοι δεν επιτρέπουν στα δέντρα και στις καλλιέργειες να ευδοκιμήσουν. Κατά δεύτερον οι εκτάσεις οι οποίες υπήρχαν στις πλαγιές δίπλα από το χωριό χρησιμοποιούνταν για τη βοσκή των αιγοπροβάτων τους από τους Συρρακιώτες κτηνοτρόφους.

Στο χωριό συναντούμε πολλά αρχοντικά τα οποία διαφέρουν ως προς το μέγεθος κυρίως, από τα αρχοντικά στα αστικά κέντρα της εποχής. Όπως π.χ. το Μέτσοβο στο οποίο τα σπίτια ήταν μεγάλα ευρύχωρα και πολυτελή. «Αι οικίαι του με Συρράκου είναι μικραί ηυτρεπισμέναι όμως, του δε Μετσόβου τετράγωναι και ευρείαι».[4] «Η γενική εικόνα του Συρράκου δείχνει όγκους καθαρά γεωμετρικούς με σχήματα και γραμμές απλές, σκαρφαλωμένους στις πιο ανώμαλες επιφάνειες του εδάφους».[5] Σε επίπεδο οικιστικό – αρχιτεκτονικό μπορεί κανείς να πει ότι ο τρόπος με τον οποίο είναι χτισμένα τα διάφορα οικήματα μέσα στον οικισμό του Συρράκου αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της ελληνικής ή μάλλον πιο συγκεκριμένα της ηπειρωτικής αρχιτεκτονικής του παρελθόντος. Μιλούμε για την εποχή κατά την οποία η χρήση σύγχρονων οικοδομικών υλικών δεν ήταν τόσο διαδεδομένη και οι μάστορες - χτίστες έχτιζαν με φυσικά υλικά, δηλαδή με πλάκα, ξύλο, πέτρα κλπ., στοιχεία τα οποία έτσι και αλλιώς υπάρχουν σε αφθονία στη ύπαιθρο της Ηπείρου. Είναι χαρακτηριστικό ωστόσο ότι η κατάσταση αυτή διαφοροποιήθηκε αρκετά . μετά τα μέσα της δεκαετίας του 1970, όταν για πρώτη φορά, οι κάτοικοι χρησιμοποίησαν το υλικό του τσίγκου, για να επιδιορθώσουν τις στέγες τους.

Ο οικιστικός πλούτος και η ιδιαιτερότητα του Συρράκου οδήγησαν στο να κριθεί ο οικισμός διατηρητέος το 1982, από την αρχαιολογική υπηρεσία. Κάτι που είχε ως αποτέλεσμα την υποχρέωση να σέβεται κανείς τους κανόνες της «παραδοσιακής» αρχιτεκτονικής. Τα σπίτια στο Συρράκο, λοιπόν, παρατηρούμε ότι

[4] Ιωάννου Λαμπρίδου «Ηπειρωτικά μελετήματα» τεύχος ε' μέρος Β' Εκδ. Ε.Η.Μ. Ιωάννινα 1971 σελ.19

[5] Εφημερίδα «Αντίλαλοι του Συρράκου», από τη στήλη «Ντοκυμανταίρ 'Συρράκο'», αρ. φύλλου 65 σελ. 4 εκδ. Σύνδεσμος Συρρακιωτών Ιωαννίνων

είναι στηριγμένα σε κίονες και αψίδες, οι οποίες δημιουργούν στοές (χαγιάτια) κάτω από τις οποίες πολλές φορές διέρχεται δρόμος. Αν μπει κανείς και περπατήσει στο χωριό, θα συναντήσει πλακόστρωτα δρομάκια με ελικοειδή μορφή, τα οποία δεν επιτρέπουν την πρόσβαση κανενός οχήματος παρά μόνο αλόγων (παλαιότερα). Ο οικισμός του Συρράκου είναι πολύ πυκνοκατοικημένος, και γι' αυτό το λόγο πέρα από τους στενούς δρόμους που συναντούμε στο χωριό συναντούμε και πολύ στενά σπίτια.[6] Αιτία όλης αυτής της πυκνοκατοίκησης είναι η έκταση μέσα στην οποία είναι χτισμένο το χωριό, η οποία είναι πολύ περιορισμένη λόγω του βραχώδους εδάφους το οποίο δημιουργεί πολλές απότομες και κατηφορικές πλαγιές.

Όσον αφορά την πρόσβαση στο χωριό, αυτή ανέκαθεν ήταν πολύ δύσκολη λόγω των ορεινών όγκων που πρέπει να διασχίσει κανείς για να φτάσει μέχρι εκεί. Από το Γιάννενα πρέπει να διασχίσει κανείς την περιοχή «Τσίμποβο» αντιμετωπίζοντας μια πολύ δύσβατη διαδρομή ιδιαίτερα το χειμώνα. Από την Άρτα το όρος Ξεροβούνι και τα δύο τρίτα του ορεινού όγκου των Τζουμέρκων. Από τα Τρίκαλα, διέλευση γίνεται μέσα από ένα μεγάλο μέρος της ορεινής περιοχής των νομών Τρικάλων και Άρτας. Λόγω του υψομέτρου και της γεωγραφικής θέσης στην οποία βρίσκεται το χωριό, ο χειμώνας είναι πολύ βαρύς αποκόπτοντας έτσι πολλές φορές την όποια επικοινωνία του χωριού με την γύρω περιοχή.

[6] Σύνδεσμος κοινότητας Συρράκου «Συρράκον» το εγκαταλελειμμένο χωριό με τις απαράμιλλες ομορφιές του και την μεγάλη ιστορία, εκδ. Ε.Η.Μ. Ιωάννινα 1972, σελ23

β : Ιστορικό πλαίσιο

Σχετικά με τη δημιουργία του οικισμού οι τοπικές ιστορίες παρουσιάζουν χρονική διαφοροποίηση από τις όποιες ιστορικές πηγές. Οι Συρρακιώτες υποστηρίζουν ότι το χωριό κατοικήθηκε γύρω στο 11ο αιώνα παραθέτοντας ως επιχείρημα τη χρονολόγηση των δέντρων στην πλατεία του χωριού. Ο Συρρακιώτης χοροδιδάσκαλος Ι. Αυδίκος μας λέει ότι το χωριό κατοικήθηκε πριν τον 15ο αιώνα. Γενικότερα στην περιοχή του Μαλακασίου, στην οποία ανήκει και το Συρράκο, φαίνεται να υπάρχει μια κινητικότητα και μετακίνηση πληθυσμών κυρίως το 14ο αιώνα. «Οι Μαλακασιώτες Βλάχοι, η έστω ένα μέρος από αυτούς, φέρονται να εγκαταστάθηκαν στις κεντρικές διαβάσεις της Πίνδου, και ιδιαίτερα σε αυτή του Ζυγού, ανάμεσα στα Ιωάννινα και την Καλαμπάκα.».[7] Στα πλαίσια αυτά το χωριό υπολογίζεται ότι χτίστηκε και κατοικήθηκε γύρω στον 14ο αιώνα από Έλληνες Βλαχόφωνους.

Οι Συρρακιώτες αναγνωρίζουν τους εαυτούς τους ως Βλάχους-κουτσόβλαχους, ή αρμούνους (αραμάνους)[8] όπως χαρακτηριστικά τονίζουν. «Ενώ εμείς οι Γραικόβλαχοι λεγόμαστε Αρμέν».[9] Σχετικές είναι και οι παρατηρήσεις του Αραβαντινού:. «Συρράκον, κωμόπολης της του Μαλακασίου περιοχής, εκ βλάχων ενοικούμενη».[10] Ο Π. Αραβαντινός λέει ότι οι Κουτσόβλαχοι, αρχικά κατέβηκαν από τη περιοχή της Δακίας[11] και εγκαταστάθηκαν στα ορεινά μέρη της Πίνδου: «…του εν τη Δακία Βλάχικου έθνους, οι λεγόμενοι Κουτσόβλαχοι, οίτινες παρουσθιάσθησαν πρίν της έβδομης εκατονταετηρίδος το ποιμενικόν επιτήδευμα εξασκούντες,και ευρόντες και αυτόχθονας Έλληνας εξασθενημένουςκαι ολιγάριθμους ένεκεν των κατ' εκείνην την εποχήν αλλεπάλληλων επιδρομών και αναστατώσεων(οποίας η Βυζαντινή Αυτοκρατορία υπέστη παρά των βαρβάρων και ληστρικών εθνών), κατέλαβον ευκόλως την ένθεν και ένθεν ορεινήν χώραν της Πινδίας σειράς, της μεταξύ Ηπείρου, Θεσσαλίας τε και Μακεδονίας, χώραν αρμοδιωτάτην ούσαν κατά το θέρος την ποιμενικήν αυτών περιουσίαν».[12] Οι κάτοικοι του χωριού συνεχίζουν μέχρι και σήμερα να είναι βλαχόφωνοι, θεωρούν δε τη βλάχικη γλώσσα εξίσου σημαντική

[7] Αστέριος Ι. Κουκούδης «Μελέτες για τους Βλάχους. Οι μητροπόλεις και η διασπορά των Βλάχων» τόμος 2ος εκδ. Ζήτρος, Θεσσαλονίκη 2000, σελ.92
[8] Ως Αραμούνοι.αυτορποσδιορίζονται οι Βλάχοι της Πίνδου στη διάλεκτο τους.
[9]Σπύρος Σούλτης «Εμείς οι Έλληνες Βλάχοι», στην εφημερίδα «Αντίλαλοι του Συρράκου», αρ. φύλλου 151 σελ. 8 εκδ Σύνδεσμος Συρρακιωτών Ιωαννίνων
[10] Π. Αραβαντινού «Περιγραφή της Ηπείρου εις τρία μέρη» μέρος Α' εκδ Ε.Η.Μ. Ιωάννινα 1984 σελ. 80
[11] Η Δακία είναι οι ανατολικές περιοχές των Βαλκανίων οι οποίες είναι νότια του Δούναβη
[12] Παναγιώτου Αραβαντινού ο.π. σελ. 195

με την ελληνική. Μερικές φορές και κατά τη διάρκεια της έρευνας μας συναντήσαμε ανθρώπους, κυρίως ηλικιωμένους, οι οποίοι είχαν δυσκολίες ή δίσταζαν να μιλήσουν στα ελληνικά. Πολλές φορές επίσης, όταν τα μέλη μιας οικογένειας ήθελαν να επικοινωνήσουν μεταξύ τους, είτε από συνήθεια, είτε για να μην καταλάβει κάποιος άλλος τι θα πούνε, χρησιμοποιούσαν τη βλάχικη διάλεκτο.

Ας προχωρήσουμε λοιπόν τώρα στην παρουσίαση ιστορικών στοιχείων για την περιοχή. Οι Οθωμανοί κατέκτησαν σχεδόν όλη την Ήπειρο γύρω στο 1430. Στην πορεία τους προς την κατάκτηση των Ιωαννίνων, διέσχισαν τις ορεινές διαβάσεις της Πίνδου, οι οποίες συνόρευαν με τους βλάχικους οικισμούς. Οι Οθωμανοί χορήγησαν προνόμια σε αστικά κέντρα και σε σύνολα χωριών της Ηπείρου ήδη από την εποχή της εκεί αρχικής προελάσεως τους. Η πόλις των Ιωαννίνων, το Ζαγόρι, οι περιοχές του Μαλακασίου, Καλαρρυτών, Συρράκου, Μετσόβου και Χειμάρας απέκτησαν ειδικό καθεστώς, που σε ορισμένες περιπτώσεις σήμαινε την υπαγωγή στην βαλιδέ σουλτάνα, στη βασιλομήτορα.[13] Όπως τονίζεται χαρακτηριστικά: «μια ακαθόριστη περιοχή με κέντρο πιθανά το Μέτσοβο, προικοδοτήθηκε από το Σουλτάνο Μουράτ Β' με σειρά προνομίων που προσέδωσαν διοικητική και δικαστική αυτονομία στα χωριά της περιοχής.».[14]

Πιο συγκεκριμένα, τα χωριά του ανατολικού Ζαγορίου και του Μαλακασίου διατήρησαν την ανεξαρτησία τους πενήντα σχεδόν χρόνια μετά την υποταγή των Ιωαννίνων. Το 1478 υποτάχθηκαν εκούσια, υπήχθησαν στην προστασία της βαλιδέ σουλτάνας, και απήλαυσαν καθεστώς αυτοδιοικήσεως με μόνη υποχρέωση να καταβάλουν τρία είδη φόρων.[15] Έτσι λοιπόν ετύγχαναν ιδιαίτερης μεταχείρισης έναντι άλλων περιοχών και δεν υπήρχε τόσο έντονη στρατιωτική παρουσία. Ο Αραβαντινός αναφερόμενος στις περιοχές αυτές τονίζει «Εν τω μεταξύ τούτω οι εν τοις μεθορίοις της Ηπείρου και Θεσσαλίας Βλάχοι, διατηρήσαντες την αυτονομίαν των επι ικανώ διαστημάτι και θεωρούντες ήδη, ότι έμελλον ίνα υποταχθώσιν αναποφεύκτως και καταστροφώσιν, ένεκεν της περαιτέρω αντιστάσεως των, απεφάσισαν αυθορμήτως την υποταγήν των υπό όρων του διοικήσθαι απ΄ευθείας εκ της κατά καιρών Βασιλομήτορος…».[16] Ο πραγματικός σκοπός βέβαια για τον οποίο τα ορεινά αυτά χωριά έχαιραν ιδιαίτερης μεταχειρίσεως ήταν ότι αποτελούσαν

[13] «Ήπειρος 4000 χρόνια ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού» γενική εποπτεία Μ. Β. Σακελλαρίου (ακαδημαϊκός), εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1997 σελ. 241
[14] Αστέριος Ι. Κουκούδης ο.π. σελ. 93
[15] «Ήπειρος 4000 χρόνια ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού» ο.π. σελ. 242
[16] Παναγιώτου Αραβαντινού ο.π. μέρος Β΄ σελ 143

σημαντικές ορεινές διαβάσεις και ότι οι Τούρκοι σε περιπτώσεις, όπως το Μέτσοβο, επιτηρούσαν από κοινού με τους Βλάχους την ασφάλεια των δρόμων αυτών.[17]

Στη σχετική βιβλιογραφία τονίζεται ότι «ο συνδυασμός του φυσικού περιβάλλοντος με την απολαβή σχετικά ευνοϊκών φορολογικών και διοικητικών ρυθμίσεων, στο πλαίσιο του Οθωμανικού καθεστώτος, καθόρισε τη φυσιογνωμία της ορεινής οικονομικής ανάπτυξης κατά την ύστερη Τουρκοκρατία.».[18] Μέσα στα πλαίσια αυτά, το Συρράκο από τον 16ο αιώνα περίπου και μετά άρχισε να γνωρίζει ιδιαίτερη ανάπτυξη. Ειδικότερα μετά το 1480 το Συρράκο, μαζί με άλλα 42 χωριά, αποτελούσαν την «αυτοδιοίκητη» ομοσπονδία του Μαλακασίου, της οποία βόρειο τμήμα καταλάμβανε το χωριό. «Η αυτοδιοίκηση που τους αναγνωρίζεται από τους Οθωμανούς είναι δυο βαθμών.[…]Η δευτεροβάθμια αυτοδιοίκηση περιλαμβάνει ολόκληρα σύνολα χωριών, όπως είναι ο Ασπροπόταμος ή το Μαλακάσι,…». Αρχικά ωστόσο αυτές οι περιοχές, διοικητικά ανήκαν στο πασαλίκι των Τρικάλων.[19] Εκεί πληρώνανε φόρους έως τα μέσα του 16ου αιώνα, όταν προσαρτήθηκαν στο πασαλίκι των Ιωαννίνων. Σύμφωνα λοιπόν με τη διοικητική οργάνωση της εποχή της Τουρκοκρατίας,[20] το Συρράκο ανήκε στη νομαρχία (βιλαγιέτ) Ιωαννίνων, στο σαντζάκι (επαρχία) Ιωαννίνων, στον καζά (περιφέρεια) Ιωαννίνων και στο ναχαγιέ του Μαλακασίου.[21]

Στις αρχές του 17ου αιώνα, οι Βλάχοι βοήθησαν στο επαναστατικό κίνημα που δημιουργήθηκε, ενάντια στους Οθωμανούς, με αρχηγό το Μητροπολίτη Τρικάλων Διονύσιο Φιλόσοφο.[22] Οι συνέπειες όμως της αποτυχίας του κινήματος ήταν να αναιρεθούν, εν μέρει, τα προνόμια τα οποία είχαν απονεμηθεί στα Ιωάννινα και να

[17] «Ήπειρος 4000 χρόνια ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού» ο.π. σελ. 243

[18] Ρωξάνη Λ. Καυτατζόγλου «Συγγένεια και οργάνωση του κοινωνικού χώρου, Συρράκο, 1898-1930», εκδ. Ε.Κ.Κ.Ε. Αθήνα 1997 σελ 22

[19] «…Ευθύς από της υποταγής (1480) του βορείου διαμερίσματος του Μαλακκασίου η τε περιοχή του Μετσόβου και το Σερράκου υπήγοντο εις την σατραπείαν της Τρίκκης,…» Ιωάννου Λαμπρίδου «Ηπειρωτικά μελετήματα» ο.π. σελ.25

[20] Μιχάλης Κοκολάκης «Το ύστερο γιαννιώτικο πασαλίκι, χώρος, διοίκηση και πληθυσμός στην Τουρκοκρατούμενη Ήπειρο (1820-1913) Ε.Κ.Κ.Ε. Αθήνα 2003 σελ. 119,155,156

[21] Όσον αφορά τώρα τους ανθρώπους οι οποίοι διοικούσαν υπήρχε αρχικά ως κεφαλή ο πασάς της κάθε περιοχής που ήταν και ο υψηλότερος άρχων, και μετά ακολουθούσαν οι έπαρχοι, οι μούφτηδες, οι προεστοί, οι δημογέροντες και γενικότερα ένας μακροσκελής κατάλογος από αξιωματούχους και υπαξιωματούχους οι οποίοι δομούσαν το μοντέλο της εσωτερικής διοίκησης της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.

[22] Αστέριος Ι. Κουκούδης ο.π. σελ.99 «Οι Βλάχοι σε όλο το μήκος της Πίνδου από το Μαλακάσι, τα Ζαγοροχώρια και τον Ασπροπόταμο στάθηκαν από τους πρώτους που κινήθηκαν με σκοπό την κατάληψη των Ιωαννίνων.»

υποστούν καταστροφές, η ευρύτερη περιοχή των Ιωαννίνων και κυρίως χωριά της Θεσπρωτίας και κάποια Βλαχοχώρια.[23]

Οι Συρρακιώτες, όπως και γενικότερα οι Βλάχοι, όσον αφορά τις επαγγελματικές τους δραστηριότητες, ασχολούνταν περισσότερο με την κτηνοτροφία, ακολουθώντας παράλληλα, έναν ημινομαδικό τρόπο ζωής, την ύφανση μάλλινων υφασμάτων, το εμπόριο, και την παραγωγή κτηνοτροφικών προϊόντων. Η ενασχόληση τους με τη γεωργία μπορεί να ενταχθεί στα πλαίσια του μοντέλου αυτάρκειας. Πολύ γρήγορα ωστόσο ανέπτυξαν τη βιοτεχνία παραγωγής μάλλινων υφασμάτων και κτηνοτροφικών προϊόντων. Η μαρτυρία του Αραβαντινού είναι αποκαλυπτική (αναφερόμενος στα χρόνια της Οθωμανικής κυριαρχίας) «Κατά τας κοινότητας όπου η βλάχικη φυλή ενοικεί, η ποκιλλόχρους πλοκή και ύφανσης του μαλλιού τεχνουργείται επιδεξίως…».[24] Οι Συρρακιώτες ανέπτυξαν το εμπόριο και διακινούσαν τα προϊόντα τους όχι μόνο στον ελλαδικό χώρο, αλλά και σε όλα τα μεγάλα εμπορικά κέντρα και λιμάνια της Ευρώπης (Ρώμη, Οδησσό, Μόσχα, Κωνσταντινούπολη κτλ.). Ειδικά κατά τη διάρκεια του 17^{ου} σε πολλές βλάχικες κοινότητες, όπως και στο Συρράκο, ανθίζει ειδικά το εμπόριο της κάπας: «Η οικοβιοτεχνία των μάλλινων ειδών, που αρχικά γινόταν για λόγου επιβίωσης, μετατρέπεται σε μαζική εμπορεύσιμη παραγωγή. Η βιοτεχνική παραγωγή των μάλλινων υφασμάτων οδήγησε στην τυποποίηση και την κατασκευή των ενδυμάτων».[25] Το Συρράκο ακολουθώντας το παράδειγμα της Μοσχόπολης και συνάπτοντας εμπορικές σχέσεις μαζί της, αλλά και αντικαθιστώντας την, όταν μετά την καταστροφή της προσπάθησε να καλύψει το εμπορικό κενό μαζί με άλλες βλάχικες κοινότητες, ανέπτυξε ευρείες εμπορικές σχέσεις.[26]

Όσον αφορά τη μόρφωση του πληθυσμού και την παρουσία σχολείων και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στο χωριό, ο Ι. Λαμπρίδης μας αναφέρει ότι στο Συρράκο μόλις το 1829 δημιουργήθηκε το πρώτο ελληνικό σχολείο.[27] Μάλλον θα αναφέρεται όμως στην κατασκευή του σχολείου μετά την καταστροφή του χωριού το 1821, καθώς υπάρχουν αναφορές του Κ. Κρυστάλλη για την ύπαρξη σχολείου στο χωριό

[23] «Ήπειρος 4000 χρόνια ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού» ο.π. σελ.245-247
[24] Πανγιώτου Αραβαντινού «Περιγραφή της Ηπείρου εις τρία μέρη» μέρος Γ' εκδ. Ε.Η.Μ. Ιωάννινα 1984 σελ.45
[25]Αστέριος Ι. Κουκούδης ο.π. σελ.113
[26]. Άρθρο του Αστέριου Κουκούδη «Μοσχόπολη-τα χρόνια της ακμής 1700-1763» «Όμως, η Μοσχόπολη προηγήθηκε χρονικά κατά πολύ, ήδη από το 17ο αιώνα, και ήταν μάλλον αυτή που δίδαξε το δρόμο που ακολουθήθηκε και από τις άλλες ορεινές βλάχικες και μη κοινότητες» http://www.vlahoi.net/content/view/68/108/ τελευταία επίσκεψη 29-1-2009
[27]Ιωάννου Λαμπρίδου ο.π. σελ.43

καθώς και μαρτυρίες ότι κατά το 1777 δίδαξε εκεί ο Α. Κοραής.[28] Γενικά η μόρφωση θεωρούταν «περιττή», λόγω του ότι οι γονείς προτιμούσαν τα παιδιά να ασχολούνται με τα επαγγέλματα τα οποία ασχολούνταν η οικογένεια, δηλαδή είτε με την κτηνοτροφία, είτε με την υφαντουργία κατά κύριο λόγο.[29]

Με το ξέσπασμα της επανάστασης το 1821 το Συρράκο μαζί με τους Καλαρρύτες συμμετείχαν στον ξεσηκωμό, όπως και η ευρύτερη ύπαιθρος,. «Τον Ιούνιον του έτους 1821[…] τα δε χωριά Σερράκου, Καλαρύτη, Γότιστα, Προσβάλα και Κράψ, ως και πάντα τα Κατσανοχώρια πλήν του Λουζέτζ και Πατέρου[…]συνενοήθησαν προς εξανάστασιν από κοινού από κοινού και εν ωρισμένη ημέρα…».[30] Το χωριό επαναστάτησε υπό την καθοδήγηση του Ι. Κωλέττη και του Γ. Τουρτούρη.[31] Το ξέσπασμα της επανάστασης στο Συρράκο και στους Καλαρρύτες απέτυχε ωστόσο για δύο κυρίως λόγους. Στους Καλαρρύτες η Οθωμανική φρουρά δεν αιφνιδιάστηκε αρχικά και οχυρώθηκε μέσα στα σπίτια του οικισμού, περιμένοντας ενισχύσεις. Μετά όμως από πενταήμερο αποκλεισμό της από τους Έλληνες μέσα στον οικισμό, συνθηκολόγησε έτσι ώστε να αποχωρήσει με προορισμό το σουλτανικό στρατόπεδο στην περιοχή. Όμως κατά την πορεία της προς τα εκεί ενώθηκε με ενισχύσεις, τις οποίες έστελνε ο Χουρσίτ πασάς, για την καταστολή των εξεγέρσεων στην περιοχή και επιτέθηκε εναντίον των Ελλήνων, τους οποίους υπερφαλάγγισε γρήγορα.[32] Επίσης μεγάλο ρόλο για την αποτυχία αυτού του κινήματός έπαιξε και το ότι οι ελληνικές δυνάμεις υποστήριξης, οι οποίες κατευθυνόταν προς την περιοχή συγκρούστηκαν στο δρόμο με ένα μεγάλο απόσπασμα του Οθωμανικού στρατού.[33] Ως αποτέλεσμα αυτής της αποτυχημένης εξέγερσης ήταν οι Τούρκοι να καταστρέψουν ολοσχερώς τα δυο χωριά. Στο Συρράκο έμεινε τότε μόνο ο ναός της Παναγιάς και ελάχιστα σπίτια. «Κατατροπώσαντες δ'

[28] «ΣΥΡΡΡΑΚΟ πέτρα-μνήμη-φως» ο.π. τόμος 1ος σελ. 273-274
[29] Ιωάννου Λαμπρίδου «Ηπειρωτικά μελετήματα» τεύχος Ε' μέρος Β' Μέτσοβον και Σερράκου Ιωάννινα 1971 Εκδ. Ε.Η.Μ. Σελ.65
[30]Ιωάννου Λαμπρίδου ο.π. Σελ.65
[31] Ο Ιωάννης Κωλέττης (1773 ή 1774 έως 31 Αυγούστου 1847) ήταν ιατρός και υπήρξε στην υπηρεσία του Αλή πασά. Επίσης υπήρξε πρωθυπουργός της Ελλάδος από το1844 έως και το 1847, όταν πέθανε εν ενεργεία πρωθυπουργός. Ο δε Γ. Τουρτούρης ο οποίος ήταν πλούσιος έμπορος και συγγενής με τον Ι. Κωλέττη, καταγόταν από το χωριό των Καλαρρυτών και υπήρξε επίσης αυλικός του Αλή πασά.
[32] «Ήπειρος 4000 χρόνια ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού» ο.π. σελ.275
[33] «Οποία της τύχη ειρωνεία! Πριν δ' ή ώρα εκείνη σημάνη και οι αρχηγοί τας θέσεις αυτών καταλάβωσιν ο μεν Καρατάσος (14 Ιουνίου) μεθ' εκατοστύος Μακεδόνων συγκρούσθη εις την σκάλαν προς 3000 Γκέγκιδων…» (Οι Γκέγκιδες ήταν Τουρκαλβανοί οι οποίοι αποτελούσαν τμήματα του Οθωμανικού στρατού και πολέμησαν κατά την ελληνική επανάσταση το 1821) Ιωάννου Λαμπρίδου ο.π. σελ.66

αυτούς διήρπασαν ελεηλάτησαν εις τέφρας πυρός το Σεράκου και προς καταδίωξην των οικογενειών έσπευσαν όπως απογυμνώσωσι και αιχμαλωτίσωσιν αυτάς».[34]

Οι Συρρακιώτες, αρχικά διασκορπίστηκαν προς τα χωριά των Τζουμέρκων κατατρομαγμένοι και κυνηγημένοι. Αργότερα διασκορπίστηκαν σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας ή του εξωτερικού. Οι περισσότεροι πήγαν στην Πρέβεζα, τα Γιάννενά, τη Φιλλιπιάδα, το Άκτιο, την Κέρκυρα, την Άρτα και άλλοι εγκαταστάθηκαν σε διάφορα λιμάνια της Ιταλίας. Στις πεδινές περιοχές της περιοχής της Ηπείρου εξάλλου πολλοί εγκατέστησαν αργότερα τα χειμάδια τους.

Ένα πρώτο κύμα επιστροφής των κατοίκων στο χωριό ξεκίνησε περίπου στα 1827- 1828. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Λαμπρίδης, «από δε των 280 μόνιμων τότε οικογενειών του Σεράκου, αίτινες κατέφυγον εις επτάνησον και Ιταλίαν, μόνον 40 μετά την απόκατάστασην των πραγμάτων (1827-1828) βαθμήδων επανήλθων».[35] Οι πρώτοι που επέστρεψαν ήταν κυρίως υφαντουργοί, καθώς οι κτηνοτρόφοι προτίμησαν να παραμείνουν στα χειμάδια τους. Άρχισαν λοιπόν οι κάτοικοι να χτίζουν τον οικισμό από την αρχή, προσπαθώντας να αποκτήσει το χωριό την αρχική του αίγλη. Πράγμα το οποίο επιτεύχθηκε έως ένα μεγάλο βαθμό, αλλά αντιμετωπίζοντας πλέον το πρόβλημα των ληστών. Από αυτό το χρονικό σημείο και μετά αρχίζει σιγά σιγά να αναπτύσσεται κυρίως η κτηνοτροφία, αν και στο Συρράκο επιβίωνε ακόμα μια τοπική βιοτεχνία μάλλινων υφασμάτων.[36]

Στα 1854 μετά το ξέσπασμα του Ρωσοτουρκικού - Κριμαϊκού πολέμου (φθινόπωρο 1853), ακολουθεί και δεύτερο επαναστατικό κίνημα στην Ήπειρο, στο οποίο συμμετείχε και το Συρράκο. [37] Ούτε όμως και αυτός ο ξεσηκωμός δεν επέφερε την πολυπόθητη απελευθέρωση. Οι πρόκριτοι πήραν αμνηστία από τον Χουρσίτ πασά για την εξέγερση και κατόρθωσαν να σώσουν έτσι το Συρράκο, από μια δεύτερη καταστροφή, σε αντίθεση με μια άλλη Βλαχόφωνη κοινότητα, το Μέτσοβο, το οποίο έπαθε τεράστιες καταστροφές.[38] Το Συρράκο μετά και από αυτόν τον δεύτερο ξεσηκωμό συνέχισε να υπάγεται στη Οθωμανική αυτοκρατορία και με

[34] Ιωάννου Λαμπρίδου ο.π. σελ. 67
[35]Ιωάννου Λαμπρίδου ο.π. σελ.65
[36] Μιχάλης Κοκολάκης «Το ύστερο γιαννιώτικο πασαλίκι, χώρος, διοίκηση και πληθυσμός στην Τουρκοκρατούμενη Ήπειρο (1820-1913) Ε.Κ.Κ.Ε. Αθήνα 2003 σελ 345
[37] Γιώργης Έξαρχος «Οι Ελληνοβλάχοι (Αρμάνοι), πηγές της ιστορίας και της ζωής των Αρμάνων-Βλάχων» τόμος Β΄ εκδ, Καστανιώτη 2001 σελ.96 «Επανάσταση των υποδούλων Ελλήνων των περιφερειών Θεσσαλίας, Ηπείρου και Μακεδονίας κατά την περίοδο του Κριμαϊκού Πολέμου, που καταπνίγηκε γρήγορα από τις τουρκικές δυνάμεις.».
[38] Ιωάννου Λαμπρίδου ο.π.. Σελ.65

συνεχείς προσπάθειες των κατοίκων του ανέκτησε ένα μεγάλο μέρος της προεπαναστατικής του ακμής.

Στα μέσα του 19ου αιώνα όμως, εκτός από τις εθνικοαπελευθερωτικές προσπάθειες που έγιναν στις περιοχές της Ηπείρου και της Μακεδονίας, προέκυψε και ένα ζήτημα το οποίο αφορούσε άμεσα τις βλάχικες κοινότητες, οι οποίες εμπερικλείονταν στα όρια της τότε Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Το ζήτημα που προέκυψε είναι γνωστό ως το «κουτσοβλάχικο ή ρουμάνικο ζήτημα». «Η βάση πάνω στην οποία δημιουργήθηκε το κουτσοβλάχικο ζήτημα είναι η ύπαρξη ενός πληθυσμού, ο οποίος μιλούσε την κουτσοβλάχικη διάλεκτο».[39] Η κουτσοβλάχικη διάλεκτος, εκτός του ότι είναι λατινογενείς, παρουσιάζει πολλά κοινά σημεία με την ρουμάνικη γλώσσα. Το κουτσοβλάχικο ζήτημα υπήρχε στο προσκήνιο για περίπου έναν αιώνα. Στα πλαίσια αυτά αρχικά ήρθαν σε επαφή με βλάχικες κοινότητες, καθολικοί ιερωμένοι, με σκοπό τον προσηλυτισμό των Βλάχων στον καθολικισμό. Αυτό το ενδιαφέρον προέκυψε κατόπιν της παρατήρησης του λατινικού στοιχείου, το οποίο επικρατούσε έντονα στη διάλεκτο των Βλάχων. Σχετικό είναι το ακόλουθο απόσπασμα: «Λίγο μετά το 1850 Γάλλοι καθολικοί ιερωμένοι […] μετεκίνησαν και εγκατέστησαν τις 'αποστολές' τους δυτικότερα. Συνάντησαν εκεί σημαντικούς κουτσοβλαχικούς και αλβανικούς πληθυσμούς, επρόσεξαν τη λατινική επίδραση στη διάλεκτο των πρώτων, επρόσεξαν την έλλειψη εθνικής συνειδήσεως στους δεύτερους. Την εποχή εκείνη των μεγάλων προσηλυτιστικών εξορμήσεων του καθολικισμού, οι πληθυσμοί αυτοί θεωρηθήκαν ως καταλληλότατο υλικό για προσχώρηση στην Καθολική Εκκλησία».[40] Η Ρουμανία εμφανίσθηκε σχεδόν αμέσως στο προσκήνιο, παίζοντας το δικό της ρόλο, πολύ πιθανόν παίρνοντας αφορμή από τις κινήσεις της Καθολικής Εκκλησίας.[41] Σκοπός της ήταν να αποκτήσει επιρροή σε αυτές τις περιοχές, για να αποκτήσει έτσι και πρόσβαση στο Αιγαίο. Ιδιαίτερο ρόλο βέβαια άρχιζε να παίζει μετά το δεύτερο Ρωσοτουρκικό πόλεμο. [42] Το κουτσοβλάχικο ζήτημα απασχόλησε έντονα και την Ελλάδα μετά την προσάρτηση της Θεσσαλίας και

[39] Ευάγγελου Αβέρωφ-Τοσίτσα «Η πολιτική πλευρά του κουτσοβλάχικου ζητήματος» , φιλολογικός ιστορικός λογοτεχνικός σύνδεσμος (Φ.Ι.Λ.Ο.Σ.) Τρικάλων, ίδρυμα Ευάγγελου Αβέρωφ- Τοσίτσα Τρίκαλα 1992 σελ.17

[40] Ευάγγελου Αβέρωφ-Τοσίτσα ο.π. σελ.23

[41]Ευάγγελου Αβέρωφ-Τοσίτσα ο.π. σελ.24

[42] Ελευθερίας Ι. Νικολαϊδου «Η στάση της ρουμάνικης προπαγάνδας στην προσάρτηση της Ηπερο-Θεσσαλίας στην Ελλάδα» Φιλοσοφική σχολή Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Εκδ. Δωδώνη Ιωάννινα 1984 σελ. 331 «Η Ρουμανία είχε λάβει μέρος στον Ρωσοτουρκικό πόλεμο (1877-1878) στο πλευρό της νικήτριας, μετά το τέλος του πολέμου, Ρωσίας. Οι νίκες στα πολεμικά μέτωπα λοιπόν, δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για την ανακήρυξη της Ρουμανίας σε ανεξάρτητο κράτος, και ταυτόχρονα ενίσχυσαν και τις φιλοδοξίες των προπαγανδιστών για την ίδρυση της μεγάλης Ρουμανία»

μέρους της Ηπείρου σε αυτή μετά το 1881, με τη συνθήκη του Βερολίνου. Οι περιοχές με τη μεγαλύτερη σημασία όσον αφορά το συγκεκριμένο ζήτημα ήταν αυτές του Ασπροποτάμου, του Μαλακασίου και των Γρεβενών-Σαμαρίνας, στην οροσειρά της Πίνδου, η οποία θεωρούνταν η κοιτίδα του «αλύτρωτου» ρουμάνικου πληθυσμού. Η Νικολαίδου λέει χαρακτηριστικά: «Η Πίνδος διαδραμάτισε πρωτεύοντα ρόλο στη γέννηση και εξέλιξη του Κουτσοβλάχικου ζητήματος. Πολλοί μάλιστα Ρουμάνοι και ξένοι θεωρούν την Πίνδο ως κοιτίδα του ρουμανικού έθνους. Η κατανόηση του ρόλου αυτού δημιουργεί τη δυνατότητα πρόσβασης στο περιεχόμενο πολλών δραστηριοτήτων της προπαγάνδας, τόσο στην Ήπειρο όσο και στη Μακεδονία, που, αν έλειπε, η ερμηνεία τους θα ήταν δύσκολη».[43] Το 1881 λοιπόν κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και των Μεγάλων Δυνάμεων σχετικά με το ποια εδάφη θα προσαρτηθούν στην Ελλάδα, η Ρουμανία άρχισε να προπαγανδίζει στους πληθυσμούς αυτών των περιοχών, τη ρουμάνικη φυλετική καταγωγή τους χρησιμοποιώντας διάφορες τακτικές. Για παράδειγμα προσέφεραν χρηματικά ποσά στους κατοίκους των περιοχών αυτών, έχτιζαν ρουμάνικα σχολεία στα οποία προσέφεραν δωρεάν τροφή και ύπνο στους μαθητές σε μια περίοδο που οι συνθήκες διαβίωσης ήταν πολύ δύσκολες.. Η Οθωμανική αυτοκρατορία από τη μεριά της δεν ήθελε να παραχωρήσει τις περιοχές αυτές, οι οποίες είχαν προσαρτηθεί στην Ελλάδα με τη συνθήκη του Βερολίνου[44] και αρχικά απέφευγε να υπακούσει. Βόηθησε έτσι λοιπόν την προπαγάνδα και βοηθήθηκε ταυτόχρονα από αυτή. Προσπάθησε αρχικά να πείσει του κατοίκους των περιοχών αυτών να υπογράψουν διάφορα διατάγματα στα οποία θα έλεγαν ότι, εναντιωνόντουσαν στην προσάρτηση τους στην Ελλάδα, κάτι το οποίο επιθυμούσε και η ρουμάνικη πλευρά. Αργότερα προσπάθησαν να πείσουν με τη βία διενεργώντας διωγμούς και φυλακίσεις και τέλος, χρησιμοποίησαν τον τύπο (εφημερίδες), για να δημιουργήσουν ευνοϊκή κοινή γνώμη για την προπαγάνδα[45]. Στο τέλος, όμως, δεν μπόρεσε να επιτευχθεί το επιθυμητό για την αυτοκρατορία αποτέλεσμα και υπογράφηκε η συνθήκη του Βερολίνου, λίγο παραλλαγμένη από το αρχικό σχέδιο,

[43] Ελευθερίας Ι. Νικολαϊδου «Η Ρουμανική προπαγάνδα στο βιλαέτι Ιωαννίνων και στα Βλαχόφωνα χωριά της Πίνδου, τόμος Α' (μέσα 19ου αι.-1900) Ε.Η.Μ. Ιωάννινα 1995 σελ.16

[44]Ελευθερίας Ι. Νικολαϊδου «Η στάση της ρουμάνικης προπαγάνδας στην προσάρτηση της Ηπερο-Θεσσαλίας στην Ελλάδα» Φιλοσοφική σχολή Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Εκδ. Δωδώνη Ιωάννινα 1984 σελ. 332

[45] Ελευθερίας Ι. Νικολαϊδου ο.π. σελ 333

μέσω της οποίας προσαρτήθηκε στην Ελλάδα η Θεσσαλία και μέρος της Ηπείρου.[46] Επίσης και ο ρόλος της Αυστρίας ήταν σημαντικός, η οποία βοήθησε και αυτή ως προς το να πείσει, μέσω του προξενείου της στα Γιάννενα, τους Κουτσόβλαχους να αντισταθούν στην προσάρτηση της Ηπείρου και της Θεσσαλίας στην Ελλάδα.[47]

Παρ' όλες λοιπόν αυτές τις προσπάθειες από τους διάφορους εξωτερικούς παράγοντες, οι Βλάχοι της Πίνδου συνέχισαν να επιθυμούν την ένωση τους με τη Ελλάδα. Οι περισσότεροι συνέχιζαν να υπερασπίζονται την ελληνική καταγωγή τους και παρουσίαζαν τους εαυτούς του «αλώβητους» και αστιγμάτιστους από την επιρροή την οποία προσπάθησε να ασκήσει επάνω τους η Ρουμάνικη προπαγάνδα. «… η μεγάλη πλειοψηφία των Κουτσόβλαχων στην Ήπειρο-Θεσσαλία έμεινε αδιάσπαστα ενωμένη με τον Ελληνισμό».[48] «Μια επιστολή, για το θέμα αυτό που έστειλαν μερικοί Συρρακιώτες και δημοσιεύθηκε στο φύλλο 136 (της εφημερίδας Αντίλαλοι του Συρράκου), της 5ης Φεβρουαρίου 1912 αναφέρει τα εξής: "Κύριε διευθυντά προς συμπλήρωσιν της εν Ηπείρω ιστορίας της οκτάποδος της Ρωμούνικης προπαγάνδας παρακαλούμεν καταχωρήσατε τα εξής: Και εις το την Κουτσοβλάχικην αλλ' ελληνικότατων Συρράκον, πατρίδα Κωλέττη, Ζαλοκώστα, Κρυστάλλη και άλλων, τελευταίως δε του πατριωτικοτάτου και εθνικού αμα Ευεργέτου Μπαλτατζή του εξορκίζοντος τους πατριώτας του κατά του Ρωμουνισμού, διότι εξ όσων είδε και εγνώρισεν (γράφει εν τη διαθήκη του) ουδέν απολύτως κοινόν μετα των Ρωμούνων, και εις το Συρράκον λέγω ηθέλησεν η περιλάλητος Ρωμουνική προπαγάνδα να απλώση τους πλοκάμους της»[49] «Το βαθύτατα ριζωμένο ελληνικό φρόνημα το διαπιστώνουν και οι Ρουμάνοι αρμόδιοι που επισκέπτονται κατά καιρούς τα Βλαχοχώρια…».[50] Ακόμη και σε έναν στατιστικό πίνακα που τεκμηριώνεται με βάση τα στοιχεία της εποχής και ο οποίος αναφέρεται στο Χριστιανικό ορθόδοξο

[46] Ήπειρος 4000 χρόνια ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού» ο.π. 292-293 Αρχικά η απόφαση του συνεδρίου του Βερολίνου (1880), ήταν να διευθετηθούν τα σύνορα Ελλάδος και Τουρκίας, κατά το μήκος του Πηνειού ποταμού στη Θεσσαλία και του Καλαμά ποταμού στην Ήπειρο, με προσάρτηση των Ιωαννίνων στην Ελλάδα. Τελικά όμως η συνοριακή οριογραμμή, οριοθετήθηκε , μετά από έντονες αντιδράσεις της Οθωμανικής αυτοκρατορίας αλλά και την υποστήριξη των μεγάλων δυνάμεων σε αυτή, στο ύψος Αμβρακικού και Παγασητικού κόλπου.

[47] Ελευθερίας Ι. Νικολαϊδου «Η στάση της ρουμάνικης προπαγάνδας στην προσάρτηση της Ηπειρο-Θεσσαλίας στην Ελλάδα» Φιλοσοφική σχολή Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Εκδ. Δωδώνη Ιωάννινα 1984 σελ. 333

[48] Ελευθερίας Ι. Νικολαϊδου ο.π. σελ. 334

[49] Εφημερίδα «Αντίλαλοι του Συρράκου» από τη στήλη *Αναδιφώντας την ιστορία μας, η ζωή στο Συρράκο τα έτη 1902-1912,* Από τη φωνή της Ηπείρου αριθμός φύλλου 92 σελ. 4 εκδ. Σύνδεσμος Συρρακιωτών Ιωαννίνων

[50] «ΣΥΡΡΡΑΚΟ πέτρα-μνήμη-φως» ο.π. τόμος 1ος εκδ. σελ. 19

πληθυσμό της επαρχίας των Ιωαννίνων οι Συρρακιώτες αναφέρονται ως καθαρά Ελληνορθόδοξος πληθυσμός.[51]

Το 1881 λοιπόν, όπως προαναφέραμε, προσαρτήθηκαν στο ελληνικό κράτος, η Θεσσαλία και ένα κομμάτι της Ηπείρου.[52] Το γεγονός αυτό άλλαξε καταλυτικά την περιοχή. Μέσα στα όρια του ελληνικού κράτους πλέον, περιήλθαν και οι Καλαρρύτες. Η χαράδρα του Χρούσια αποτέλεσε μεθοριακό σημείο της συνοριακής οριογραμμής της Ελλάδος με την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Εκεί λοιπόν, έκαναν την εμφάνιση τους, συνοριακά φυλάκια, καθώς και τελωνείο. Αρχικά η διέλευση των Συρρακιωτών στους Καλαρρύτες, με τους κατοίκους των οποίων είχαν συνάψει συγγενικές σχέσεις ήταν σχεδόν ελεύθερη. Αυτό διήρκεσε μέχρι το 1890 περίπου, όταν η Ελλάδα βρίσκεται και πάλι σε εμπόλεμη κατάσταση με την Οθωμανική αυτοκρατορία. Τότε άρχισαν να υπάρχουν και οι πρώτες δυσκολίες στις μετακινήσεις των κτηνοτρόφων, οι οποίοι δεν μπορούσαν πλέον να κατεβαίνουν ελεύθερα στα χειμάδια τους, καθώς αυτά άνηκαν στην ελληνική επικράτεια. Τελικώς η απελευθέρωση του χωριού λαμβάνει χώρα στις 23 Νοεμβρίου 1912. Κατά την περίοδο έναρξης δηλαδή των βαλκανικών πολέμων.[53]

Αρχίζει έτσι μια περίοδος όπου η βιομηχανική ανάπτυξη στην Ευρώπη, έσβησε σιγά σιγά το εμπόριο των μάλλινων υφασμάτων και οι αναγκαστικές απαλλοτριώσεις των πεδινών εκτάσεων στις οποίες προχώρησε το ελληνικό κράτος, δημιούργησαν προβλήματα στην κτηνοτροφία. «Οι συνθήκες επιβαρύνονται ακόμη για τους μετακινούμενους κτηνοτρόφους με τη διαρκώς αυξανόμενη επέκταση των καλλιεργειών σε βάρος των βοσκήσιμων γαιών.[…] στις απελευθερωμένες περιοχές συρρέουν πρόσφυγες της Μικράς Ασίας, οι μεγάλες πεδινές γαιοκτησίες απαλλοτριώνονται και οι εκτάσεις που νέμονταν οι κινούμενοι κτηνοτρόφοι […] κατακερματίζονται προκειμένου να διανεμηθούν κλήροι στους ακτήμονες αγρότες και τους νεοεγκατασταθέντες πρόσφυγες».[54] Έτσι λοιπόν το Συρράκο δεν μπόρεσε ποτέ να επανακτήσει τον προεπαναστατικό του πλούτο.

---

[51] Μιχάλης Κοκολάκης «Το ύστερο γιαννιώτικο πασαλίκι, χώρος, διοίκηση και πληθυσμός στην Τουρκοκρατούμενη Ήπειρο (1820-1913) Ε.Κ.Κ.Ε. Αθήνα 2003 σελ 478-481

[52] Ελευθερίας Ι. Νικολαϊδου «Η στάση της ρουμάνικης προπαγάνδας στην προσάρτηση της Ηπειρο-Θεσσαλίας στην Ελλάδα» Φιλοσοφική σχολή Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Εκδ. Δωδώνη Ιωάννινα 1984 σελ. 339 «Όπως είναι γνωστό η προσάρτηση των παραχωρούμενων εδαφών άρχισε στις 29 Ιουνίου/5 Ιουλίου 1881 και ολοκληρώθηκε στις 21 Οκτωβρίου/2Νοεμβρίου του ίδιου χρόνου.».

[53] «ΣΥΡΡΡΑΚΟ πέτρα-μνήμη-φως» ο.π. τόμος 1^{ος} εκδ. σελ. 69

[54] Ρωξάνη Λ. Καυτατζόγλου «Συγγένεια και οργάνωση του κοινωνικού χώρου, Συρράκο, 1898-1930», Ε.Κ.Κ.Ε. Αθήνα 1997 σελ47

Ως αποτέλεσμα αυτών των μεταβολών αρχίζει ένα κύμα εσωτερικής μετανάστευσης σε αναζήτηση επαγγελματικής αποκατάστασης κυρίως στα αστικά κέντρα (Ιωάννινα, Πάτρα, Αθήνα κ.τ.λ.). Έτσι λοιπόν το χωριό ξεκινάει μια φθίνουσα πορεία η οποία κορυφώνεται στα τέλη της δεκαετίας του 60 και τις αρχές τις δεκαετίας του 70. Μεγάλο ρόλο έπαιξε και ο σεισμός ο οποίος έπληξε όλη την Ήπειρο το 1967. Έτσι λοιπόν, λοιπόν το χωριό ακολούθησε μια πορεία μαρασμού και παρακμής όπως και τα περισσότερα χωριά της Ηπείρου. Στο χωριό το χειμώνα κατέληξε ουσιαστικά να μένει μόνο ο φύλακας, ενώ ανέβαιναν λίγοι κάτοικοι το καλοκαίρι, καθώς το ενδιαφέρον των χωριανών για το Συρράκο είχε σχεδόν χαθεί. Είχε λοιπόν «ανασταλεί» η λειτουργία της κοινότητας. Δημιούργησαν βέβαια σε αντίθεση συνδέσμους (δηλ. πολιτιστικούς συλλόγους) μέσω των οποίων δρούσαν πολιτιστικά και προσπαθούσαν μέσω αυτών, να έρχονται σε επαφή αναμεταξύ τους τα μέλη της κοινότητας. Οι σύνδεσμοι αυτοί δημιουργήθηκαν στα αστικά κέντρα στα οποία μετοίκησαν οι Συρρακιώτες, κυρίως τα χρόνια κατά τα οποία το κύμα αστυφιλίας και εγκατάλειψης του χωριού από τους κατοίκους του, έφτασαν στο αποκορύφωμα τους. Χαρακτηριστικά ο σύνδεσμος Συρρακιωτών της Πρέβεζας δημιουργήθηκε το 1973 και των Ιωαννίνων το 1969.

Στα πλαίσια αυτά πολλοί Συρρακιώτες πούλησαν τις περιουσίες τους, ζώα, χωράφια στους κάμπους και ασχολήθηκαν κυρίως με αστικά επαγγέλματα. Οι περισσότεροι από αυτούς ασχολήθηκαν κυρίως με τον τομέα των μέσων μαζικής μεταφοράς, ενώ πολλοί έγιναν καθηγητές, δάσκαλοι και γιατροί. Με την κτηνοτροφία επαγγελματικά σήμερα ασχολείται μόλις ένας Συρρακιώτης

Για το χωριό ξεκίνησε μια νέα περίοδος ανάκαμψης και ενδιαφέροντος από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 περίπου, περίοδος που σχετίζεται με την ανακήρυξη του Συρράκου ως διατηρητέου «παραδοσιακού οικισμού» λόγω της αρχιτεκτονικής του. Αρχικά οι Συρρακιώτες προσπάθησαν να αποκτήσουν επαφή αναμεταξύ τους, μέσω της εφημερίδας τους, η οποία ξεκίνησε να εκδίδεται το 1982. Αρχικά σκοπός τους ήταν να αρχίσει και πάλι το ενδιαφέρον των Συρρακιωτών για το χωριό τους, και να λύσουν προβλήματα τα οποία είχαν σχέση με τη συντήρηση του οικισμού τους. Τα αμέσως επόμενα χρόνια όμως και αφού το χωριό είχε κριθεί διατηρητέος οικισμός όπως προαναφέραμε, επιτεύχθηκε όντως πάλι οι Συρρακιώτες να αρχίσουν να εκδηλώνουν ενδιαφέρον για τον τόπο τους και κυρίως πλέον, για τις ιδιαιτερότητες τους. Θα αναφερθούμε όμως διεξοδικότερα στο ζήτημα αυτό στο τρίτο μέρος της εργασίας μας.

γ: κοινωνικό πλαίσιο

Στο Συρράκο, κυρίως από τον 17ο αιώνα και έπειτα, μέχρι κυρίως τις αρχές του 20ου αιώνα όπου ξεκίνησε να παρακμάζει η βιοτεχνία των υφασμάτων, συναντούμε τρεις κύριους επαγγελματικούς κλάδους, μέσω των οποίων διαμορφώνονταν και η κοινωνική διαστρωμάτωση του χωριού. Στην πρώτη τάξη, βρίσκονται: «…οι ευπορότεροι, οι οποίοι είναι εγκατεστημένοι στο εξωτερικό και εμπορευόμενοι πια όχι μόνο εντόπια αλλά και αποικιακά προϊόντα, και επιστρέφουν στη γενέτειρα τους μόνο προς το τέλος της ζωής τους. Ακολουθούν οι 'μεσαίες τάξεις': έμποροι, καταστηματάρχες και τεχνίτες (υφαντουργοί και κυρίως ράπτες) που μετακινούνται και αυτοί, αλλά σε μικρότερη γεωγραφική ακτίνα και με συχνότερες επιστροφές, και τέλος, οι φτωχότεροι, αγωγιάτες και κτηνοτρόφοι που ζούνε στο ρυθμό των δικών τους εποχιακών μετακινήσεων».[55] Μεταξύ βεβαίως αυτών των τριών κοινωνικών ομάδων είχαν δημιουργηθεί σχέσεις συνεργασίας και οικονομικής αλληλεξάρτησης. Οι βιοτέχνες του μαλλιού ήταν απολύτως εξαρτημένοι από την πρώτη ύλη, γι' αυτό ακολουθούν κατά συγκεκριμένες χρονικές περιόδους τους κτηνοτρόφους στους τόπους της προσωρινής τους εγκατάστασης για τη συλλογή της πρώτη ύλης. Οι έμποροι δε, αυτοί ήταν οι οποίοι διακινούσαν τα προϊόντα της «πατρίδας» τους, κάπες κουβέρτες γαλακτοκομικά προϊόντα, στο εξωτερικό ή σε αστικά κέντρα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Το αποτέλεσμα είναι ότι «…το Συρράκο θα αναπτύξει ένα οικονομικό σύστημα θεμελιωμένο στη σύζευξη της κτηνοτροφικής και βιοτεχνικής δραστηριότητας…».[56]

Βέβαια υπήρχε σημαντική κοινωνική διάκριση ανάμεσα στις επαγγελματικές αυτές ομάδες. Οι ραφτάδες, οι οποίοι αποτελούσαν και τον μόνιμο πληθυσμό του χωριού εκείνη την εποχή (17ος - 19ος αιώνας), μαζί με τους εμπόρους θεωρούσαν τους κτηνοτρόφους κοινωνικά κατώτερους τους, εξ' αιτίας του τρόπου διαβίωσης τους, δηλαδή των συνεχών μετακινήσεων – κακουχιών, άρα εξ' αιτίας της κακής ποιότητας ζωής και λόγω, της οικονομικής αφάνειας των τελευταίων. Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά σε άρθρο της τοπικής εφημερίδας: «…Αυτοί λοιπόν οι ραφτάδες […] σ' όλα ήταν πιο πάνω από τους κτηνοτρόφους. Αυτοί είχαν την τοπική αυτοδιοίκηση,

[55] Ρωξάνη Λ. Καυτατζόγλου «Συγγένεια και οργάνωση του κοινωνικού χώρου, Συρράκο, 1898-1930», Ε.Κ.Κ.Ε. Αθήνα 1997 σελ29
[56] Ρωξάνη Λ. Καυτατζόγλου ο.π. σελ25

αυτοί μάθαιναν γράμματα, αυτοί είχαν το πάνω χέρι στα γλέντια αυτοί κατοικούσαν στους καλύτερους μαχαλάδες και σε μεγαλοπρεπή σπίτια…».[57] Παρόλα αυτά όμως οι κτηνοτρόφοι ήταν εκείνοι οι οποίοι παρήγαγαν τις πρώτες ύλες (μαλλί, γαλακτοκομικά προϊόντα), για να κινηθούν και οι άλλες δύο ομάδες όσον αφορά τον επαγγελματικό τους τομέα.

Από τις αρχές όμως του 20ου αιώνα και έπειτα, καθώς το εμπόριο των μάλλινων και η υφαντουργία φθίνει, εξ αιτίας των λόγων των οποίων ήδη αναφέραμε, περίοπτη θέση στις κοινωνικές - οικονομικές δομές, καταλαμβάνουν πλέον οι μεγαλοκτηνοτρόφοι - τσελιγκάδες. Οι έμποροι πλέον αρχίζουν να διακινούν κτηνοτροφικά προϊόντα και βαμβάκι, καθώς έπεφτε η ζήτηση του μαλλιού και σταδιακά οδηγούνται και αυτοί στο μαρασμό. Αρχίζει λοιπόν μια περίοδος στη ζωή των Συρρακιωτών, η οποία θα διαρκέσει έως το 1970 περίπου, κατά την οποία σχεδόν όλοι θα ασχολούνται με την κτηνοτροφία ή με επαγγέλματα γύρω από αυτή. «…Οργανωμένοι σε τσελιγκάτα, οι κτηνοτρόφοι του Συρράκου ασκούν μια μετακινούμενη ή 'ημιμόνιμη' κτηνοτροφία σχετικά μικρών αποστάσεων , που οδηγεί ανθρώπους και κοπάδια κατά τα τέλη Οκτωβρίου στους χειμερινούς βοσκότοπους των Ιωαννίνων, της Άρτας και της Πρέβεζας όπου παραμένουν μέχρι την άνοιξη για να ανεβούν στη συνέχεια στα θερινά λιβάδια της πόλης. Πρόκειται για ένα σύστημα κτηνοτροφίας που βασίζεται στην εκμετάλλευση δυο συμπληρωματικών ζωνών δραστηριότητας, της ορεινής που φιλοξενεί τα κοπάδια το καλοκαίρι και μιας ή περισσότερων πεδινών περιοχών, όπου διαχειμάζουν οι κτηνοτροφικές οικογένειες και τα ζώα τους.».[58]

Στην κορυφή της ιεραρχίας του τσελιγκάτου βρίσκεται ο τσέλιγκας. Ο τσέλιγκας είναι ο κύριος οικονομικός παράγοντας, ο ιδιοκτήτης δηλαδή του μεγάλου κοπαδιού από αιγοπρόβατα, ο οποίος απασχολεί και δημιουργεί έτσι ταυτόχρονα, θέσεις και αγορά εργασίας. Το τσελιγκάτο θα μπορούσαμε να το παραλληλίσουμε, με μια μικρή σημερινή βιοτεχνική μονάδα. Γύρω από αυτό αναπτύσσονται και άλλες μικρές επαγγελματικές ομάδες, καθώς και ένας μεγάλος αριθμός εργατών, οι οποίοι ήταν υπάλληλοι του μεγαλοκτηνοτρόφου (αυτός στον οποίο άνηκε δηλαδή το κοπάδι). Όσον αφορά τις μικρές επαγγελματικές ομάδες, αυτές ήταν οι αγωγιάτες οι μεταφορείς κλπ. Στην υπηρεσία του τσέλιγκα βέβαια, όπως προείπαμε, υπάρχουν οι

[57] Εφημερίδα «Αντίλαλοι του Συρράκου» από τη στήλη «Μια στο καρφί μια στο πέταλο (Ουν κάλντου, ουν αράτσου)» αριθμός φύλλου 54 εκδ. Σύνδεσμος Συρρακιωτών Ιωαννίνων σελ. 2
[58] Ρωξάνη Λ. Καυτατζόγλου ο.π.σελ25-26

γαλακτοκόμοι, οι απλοί τσοπάνηδες, εργάτες κλπ. Τέλος, υπάρχει και μια ομάδα μικροκτηνοτρόφων, οι οποίοι λόγω του μικρού ζωικού κεφαλαίου του οποίου διέθεταν, έσμιγαν το κοπάδι τους με κάποιου μεγαλοκτηνοτρόφου, αποτελώντας έτσι μικρομετόχους στα κέρδη από το κοπάδι. Έτσι λοιπόν το τσελιγκάτο ήταν η κύρια παραγωγική και οικονομική δύναμη στο χωριό και ο τσέλιγκας, ως κεφαλή αυτής της ομάδας, απολάμβανε μεγάλη κοινωνική αναγνώριση.[59]

Στην άνθιση της κτηνοτροφίας βοήθησε πολύ και η γεωγραφία του εδάφους του χωριού. Όσα χωράφια υπήρχαν και είχαν ομαλή γεωμορφολογία, άρα ήταν κατάλληλα και για βοσκή και ήταν έξω από τον οικισμό, χρησιμοποιούταν από τους κτηνοτρόφους ως βοσκοτόπια. Βέβαια οι λόγοι για τους οποίους οι Συρρακιώτες και γενικά οι Βλάχοι, δεν ασχολήθηκαν με τη γεωργία, αλλά ανέπτυξαν την κτηνοτροφία, το εμπόριο και την υφαντουργία, έχουν τις ρίζες τους στα πρώτα χρόνια της Οθωμανικής κυριαρχίας.[60] Σπάνια λοιπόν οι Συρρακιώτες ασχολούταν με τη γεωργία και τις περισσότερες φορές άφηναν την ενασχόληση αυτή κυρίως στους κατοίκους του Παλαιοχωρίου, οι οποίοι δούλευαν γι' αυτούς.[61]

Είναι ενδιαφέρον σε αυτό το σημείο να τονιστεί ότι σήμερα οι Συρρακιώτες, τονίζουν ιδιαίτερα την κτηνοτροφική τους παράδοση και τοποθετούνται αρνητικά ως προς την αξία της γεωργίας, λέγοντας ότι, το θεωρούσαν κατά κάποιο τρόπο ντροπή και υποτιμητικό να ασχολούνται με την καλλιέργεια, η οποία δεν τους συνέδεε με το βουνό, αλλά με τον κάμπο. Αυτές οι κοινωνικές δομές σήμερα έχουν βέβαια εκλείψει, αρχικά λόγω του ότι το χωριό εγκαταλείφτηκε σχεδόν πλήρως όπως έχουμε ήδη αναφέρει και επειδή, η ενασχόληση των κατοίκων με την κτηνοτροφία έχει συρρικνωθεί σε σημαντικό βαθμό.

Οι μαρτυρίες από κατοίκους του χωριού που διαθέτουμε[62] για την περίοδο κατά την οποία όλα τα τσελιγκάτα του χωριού, γιατί δεν ήταν μόνο ένα, μετακόμιζαν από το χωριό στον κάμπο ή αντίθετα, είναι χαρακτηριστικές, όσον αφορά ωστόσο και την ταλαιπωρία και τις κακουχίες τις οποίες περνούσε ο κόσμος. Κάποιοι βέβαια

[59] ΣΥΡΡΡΑΚΟ πέτρα-μνήμη-φως» ο.π. τόμος 2ος σελ.27, 29
[60] Βλέπε: Αστέριος Ι. Κουκούδης «Μελέτες για τους Βλάχους. Οι μητροπόλεις και η διασπορά των Βλάχων» τόμος 2ος εκδ. Ζήτρος, θεσσαλονίκη 2000 σελ.94-95
[61] ΣΥΡΡΡΑΚΟ πέτρα-μνήμη-φως» τόμος 2ος εκδ. Πνευματικό κέντρο κοινότητας Συρράκου Άνοιξη 2004 σελ. 19
[62] ΣΥΡΡΡΑΚΟ πέτρα-μνήμη-φως» ο.π. τόμος 2ος εκδ. 29,33-36. Εφημερίδα «Αντίλαλοι του Συρράκου» από τη στήλη «αριθμός φύλλου 151 άρθρο του Μιχάλη Β. Αυδίκου εκδ. Σύνδεσμος Συρρακιωτών Ιωαννίνων, αριθμός φύλλου 44 σελ. 5, αριθμός φύλλου 147 σελ. 8. Προφορικές συνεντεύξεις: Καραμάνης Βασίλειος κάτοικος Ιωαννίνων ο οποίος κατάγεται από το Συρράκο, Καραμάνη Καλλιόπη κάτοικος Ιωαννίνων η οποία κατάγεται από το Συρράκο , Ιωάννινα Απρίλιος 2005

αργότερα, κατά τις αρχές της δεκαετίες του ‘50 και του ‘60, όταν άρχισε πλέον να φθίνει σιγά σιγά η κτηνοτροφία, εγκαταστάθηκαν στις περιοχές στις οποίες είχαν τα χειμάδια τους, για βιοποριστικούς πλέον λόγους. Ξεκίνησαν λοιπόν να ασχολούνται κυρίως με αστικά πλέον επαγγέλματα. Οι περισσότεροι ασχολήθηκαν με τα μέσα μαζικής μεταφοράς, έγιναν γιατροί, καθηγητές (είτε Πανεπιστημίου είτε σε Γυμνάσια – Λύκεια), δάσκαλοι και μόλις ένας ασχολείται πλέον επαγγελματικά με την κτηνοτροφία.

Μεγάλο ρόλο αν όχι τον μοναδικό, απέναντι στην αντιμετώπιση των καθημερινών αναγκών μέσα στο νοικοκυριό την οικογένεια αλλά και την οικογενειακή παραγωγή, έπαιζε η γυναίκα. Η θέση της γυναίκας λοιπόν στο Συρράκο ήταν αυτή που κυριαρχούσε και στην ευρύτερη ελληνική ύπαιθρο. Δηλαδή, υποταγμένη στον άντρα της και αργότερα, στους γιούς της, φρόντιζε για τις περισσότερες οικιακές δουλειές, καθώς μερικές φορές συμμετείχε και εν μέρει στο επάγγελμα με το οποίο ασχολούνταν ο άντρας της. «Η παραγωγή οργανώνεται στο εσωτερικό του νοικοκυριού, ακολουθώντας μια κατανομή εργασίας κατά φύλο και ηλικία: οι γυναίκες και τα μικρά παιδιά γνέθουν και υφαίνουν, όσοι άνδρες δεν είναι απασχολημένοι στα κοπάδια ράβουν, μεταφέρουν και εμπορεύονται τα προϊόντα τους».[63]

Βεβαίως σήμερα η γυναίκα δεν κατέχει πλέον αυτό τον υποτακτικό ρόλο μέσα στην οικογένεια, αλλά είναι πλήρως χειραφετημένη και ανεξάρτητη. Ακολουθεί το κλίμα της εποχής και έχει εξισωθεί πλήρως με τον άνδρα. Στο μοναδικό σημείο όμως στο οποίο βρίσκουμε κατάλοιπα του παρελθόντος απέναντι στην αντιμετώπιση της γυναίκας, στην περίπτωση μας, είναι μόνο όταν η αυτή θα χορέψει στην πλατεία του χωριού ειδικά στο μεγάλο πανηγύρι του χωριού στις 15 Αυγούστου και στον τρόπο ντυσίματος και συμπεριφοράς της, για όσο χρονικό διάστημα παραβρίσκεται στο χωριό. Καθώς ένα στοιχείο το οποίο προβάλλουν προς τα έξω και θεωρούν επίσης ότι τους χαρακτηρίζει, είναι η αυστηρότητα, η σεμνότητα και η ηθική της κοινωνίας τους.

Στο σημείο αυτό και εν είδη αποτίμησης είναι σημαντικό να τονιστεί ότι υπάρχει μια πληθώρα ιστορικού υλικού για την περίοδο της Οθωμανικής κυριαρχίας. Αυτό βέβαια είναι κάτι το απολύτως λογικό, αφού αυτά τα χρόνια το Συρράκο γνώρισε μεγάλη οικονομική ανάπτυξη και βέβαια λόγω της ενεργής συμμετοχής της

[63] Ρωξάνη Λ. Καυτατζόγλου ο.π. σελ.27

κοινότητας στην επανάσταση του 1821. Είναι ενδιαφέρον εξάλλου ότι στις τοπικές εκδόσεις για το Συρράκο πολλά από αυτά τα ιστορικά στοιχεία επαναλαμβάνονται. Από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα και έπειτα όμως, που περνάει το χωριό στα διοικητικά όρια του ελληνικού κράτους έχουμε ένα σχετικό «κενό» όσον αφορά τα ιστορικά στοιχεία, γεγονός που αντικατοπτρίζεται έντονα και στα έντυπα της τοπικής ιστορίας.

.

Κεφάλαιο 2

Η μουσική «παράδοση» του Συρράκου

Συνεχίζοντας, και μετά τη σύντομη ιστορική μας αναδρομή, θα μιλήσουμε, για το μουσικό ιδίωμα του Συρράκου και τον τρόπο με τον οποίο οι Συρρακιώτες, προσπαθούν να το διατηρήσουν και να το μεταδώσουν «αναλλοίωτο». Δηλαδή αναλυτικότερα, θα αναφερθούμε στα μέσα τα οποία χρησιμοποιούν οι Συρρακιώτες για την μετάδοση της «παράδοσης» τους. Θα αναφερθούμε στα τραγούδια από τα οποία αποτελείται το μουσικό ρεπερτόριο, θα μιλήσουμε για τις μουσικές πρακτικές και τέλος, για τη μουσική οικογένεια η οποία θεωρείται απολύτως συνυφασμένη, πλέον σήμερα, με τη μουσική του Συρράκου. Είναι στοιχεία τα οποία θα μας βοηθήσουν να κατανοήσουμε, στο επόμενο κεφάλαιο, το πώς το Συρράκο δημιούργησε μια αυτόνομη μουσική «παράδοση» και το πώς ταυτοποιείται μουσικά και δίνει το στίγμα του μέσα στο χρόνο.

Η ανάλυσή μας σε αυτό το κεφάλαιο βασίζεται σε υλικό που προέρχεται κατά κύριο λόγο από την τοπική βιβλιογραφία, δηλαδή εφημερίδες, περιοδικά και μονογραφίες, τα οποία αποτελούν εκδόσεις του Πνευματικού Κέντρου του Συρράκου, αλλά και μέσα από συνεντεύξεις τις οποίες πραγματοποιήσαμε με τον Συρρακιώτη χοροδιδάσκαλο κ. Ιωάννη Αυδίκο και το λαϊκό μουσικό Νίκο Γεροδήμο, ο οποίος είναι από τους πιο παλιούς λαϊκούς μουσικούς του Συρράκου, αφού δραστηριοποιείται μουσικά στην περιοχή από το1950. Υλικό αντλούμε επίσης από την αποδελτίωση της τοπικής εφημερίδας «Αντίλαλοι του Συρράκου», τα 200 πρώτα τεύχη Απρίλιος 1982 έως και Ιανουάριος 2006 και σαφώς, μέσα από τη διαδικασία της συμμετοχικής μου παρατήρησης, ως μουσικός και χορευτής στην πλατεία του χωριού, αλλά και ως απλός παρατηρητής. Σημαντικό υλικό επίσης αντλείται από τις καθημερινές άτυπες συζητήσεις που είχα με τους κατοίκους του χωριού κατά τη διάρκεια των επισκέψεων μου εκεί ή της συνεργασίας μου ως μουσικός.

Θα μιλήσουμε αρχικά για τους τρόπους οι οποίοι χρησιμοποιούνται από τους Συρρακιώτες σήμερα για τη διάδοση αυτής της μουσικής «παράδοσης», οι οποίοι δε είναι άλλοι, από τις διάφορες μουσικοχορευτικές τους εκδηλώσεις και τα λαϊκά τους πανηγύρια.

Τα κύρια λαϊκά πανηγύρια του Συρράκου τα οποία και γίνονται τους καλοκαιρινούς μήνες είναι πλέον τρία.[64] Το πρώτο είναι του Αϊ-Λιός στις 20-21 Ιουλίου, το δεύτερο είναι της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος στις 6 Αυγούστου και το τελευταίο, και το πιο σημαντικό, είναι της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στις 15 Αυγούστου, το οποίο διαρκεί και τρεις ημέρες, ενώ όλα τα υπόλοιπα μία ή δύο. Τα λαϊκά αυτά πανηγύρια έχουν πολύ μεγάλη σημασία για τους Συρρακιώτες «…ας διαφυλάξουμε τουλάχιστον τα πανηγύρια μας που είναι σήμερα η μόνη ζωντανή παράδοση πέρα από τη γλώσσα και που ούτως ή άλλως φέρνει τον κόσμο (στο χωριό) και δίνει έστω και για λίγο κάποια ζωή σ' αυτό…».[65] Βλέπουμε λοιπόν πως τα πανηγύρια τους είναι τόσο σπουδαία γι' αυτούς, γιατί και ο κόσμος μαζεύεται στο χωριό, αλλά και επειδή μέσω αυτών των εκδηλώσεων, δίνεται στους Συρρακιώτες η ευκαιρία να μεταδίδουν το μουσικοχορευτικό τους ρεπερτόριο, σε έναν χώρο τον οποίο θεωρούν ιερό, όπως θα φανεί στη συνέχεια..

Όσον αφορά τις μουσικοχορευτικές εκδηλώσεις τις οποίες διενεργούσαν οι Συρρακιώτες στις πόλεις στις οποίες διέμεναν (Άρτα, Γιάννενα, Πρέβεζα), αλλά και στο χωριό, με το πέρασμα των χρόνων και όσο το ενδιαφέρον των Συρρακιωτών άρχιζε να αναζωπυρώνεται πάλι για το χωριό και την «παράδοση» του, άρχιζαν να αυξάνονται όλο και περισσότερο. Μια από τις παλιότερες εκδηλώσεις η οποία γινόταν και διατηρείται μέχρι και σήμερα είναι οι χοροεσπερίδες τις οποίες διοργάνωναν οι εκάστοτε Σύνδεσμοι Συρρακιωτών στις πόλεις τους, είτε με αφορμή την κοπή της πρωτοχρονιάτικης πίτας, είτε τον εορτασμό των Αποκριών. Ήταν μια ευκαιρία τότε, να συναντιούνται οι Συρρακιώτες, καθώς δεν ήταν ακόμη τόσο έντονα δραστηριοποιημένοι σαν κοινότητα και ούτε ανέβαιναν τόσο συχνά στο χωριό. Μια πιο πρόσφατη εκδήλωση που έχει προκύψει και γίνεται στο χωριό, περίπου από τα μέσα της δεκαετίας του '90 και έπειτα, είναι το λαϊκό πανηγύρι το οποίο λαμβάνει χώρα, στα μαγαζιά του χωριού στις 6 Δεκεμβρίου, γιορτή του Αγίου Νικολάου, στον οποίο είναι αφιερωμένη η εκκλησία στην κεντρική πλατεία του χωριού. Ο Άγιος Νικόλαος είναι μία από τις παλαιότερες εκκλησίες μέσα στον οικισμό του Συρράκου, σύμφωνα με τους κατοίκους, αλλά και από αναφορές του ποιητή Κ. Κρυστάλλη. Η χρονολόγηση του ανάγεται στα πρώτα χρόνια κατοίκησης του οικισμού. [66] «Είναι

[64] Παλαιότερα υπήρχε και ένα πανηγύρι στα τέλη Ιουνίου στη μνήμη των Αγίων Αποστόλων.
[65] Εφημερίδα «Αντίλαλοι του Συρράκου» από τη στήλη *«Μια στο καρφί μια στο πέταλο»* αριθμός φύλλου 62 σελ. 2 εκδ. Σύνδεσμος Συρρακιωτών Ιωαννίνων
[66] «ΣΥΡΡΡΑΚΟ πέτρα-μνήμη-φως» ο.π. τόμος 1ος εκδ. σελ. 235

κάτι φυσιολογικό να είναι ο Άγιος Νικόλαος,[67] αφού, εκτός από προστάτης των ναυτικών, είναι και προστάτης των ταξιδεμένων και οι Συρρακιώτες ήταν τέτοιοι».[68] Οι Συρρακιώτες γενικά θεωρούν ότι άλλο ένα στοιχείο που τους διαφοροποιεί έντονα εκτός από την αρχιτεκτονική τους κ.τ.λ., είναι οι κακουχίες τις οποίες υπέστησαν μέσω του κτηνοτροφικού τους βίου, και των ταξιδιών τα οποία έκαναν είτε ως έμποροι είτε ως κτηνοτρόφοι. Επίσης άλλη μια πρόσφατη εκδήλωση είναι η κοπή Πρωτοχρονιάτικης πίτας στο Συρράκο, η οποία συνήθως συνοδεύεται και από λαϊκό γλέντι. Μια συνήθεια που έχει ξεκινήσει τα τελευταία χρόνια, καθώς θεωρείται και ως μια ευκαιρία για τους Συρρακιώτες να συναντιούνται και το χειμώνα στο χωριό.

Το 1999 ξεκίνησε εξάλλου για πρώτη φορά το αντάμωμα των Βλαχόφωνων κοινοτήτων Τζουμέρκων, το οποίο συνεχίζεται μέχρι και σήμερα. Πρόκειται για μια σημαντική εκδήλωση η οποία συνήθως γίνεται στα μέσα του καλοκαιριού και δίνει τη δυνατότητα στους Βλάχους να δρουν συλλογικά ως εθνοπολιτισμική ομάδα κυρίως με άξονα τις διεκδικήσεις για τα ορεινά χωριά τους, και τη διατήρηση των «παραδόσεων» τους.

Η μεγαλύτερη ευκαιρία βέβαια, για να μελετήσει κανείς το μουσικό ιδίωμα του Συρράκου είναι το λαϊκό πανηγύρι στις 15 Αυγούστου, όπου η κοινότητα κάνει την πιο εντυπωσιακή της παρουσία. Είναι το μεγαλύτερο από όλα τα λαϊκά πανηγύρια και μπορεί κανείς να παρατηρήσει όλο το φάσμα του μουσικού ρεπερτορίου που μπορεί να παιχτεί σε οποιοδήποτε Συρρακιώτικο γλέντι, καθώς στο χωριό εκείνες τις ημέρες παρευρίσκονται πάρα πολλοί Συρρακιώτες από διάφορες πόλεις της Ελλάδας (Πρέβεζα, Άρτα, Γιάννενα, Αθήνα, Άκτιο, Πάτρα κ.τ.λ.). Γενικότερα αυτή η ημέρα συμβολίζει το αντάμωμα των απανταχού Συρρακιωτών στο χωριό. Είναι ενδεικτικό να αναφερθεί ότι όταν το χωριό είχε αρχίσει να εγκαταλείπεται οριστικά (1970 και έπειτα), η μοναδική σχεδόν περίοδος κατά την οποία πρώην κάτοικοι το επισκέπτονταν ήταν το πανηγύρι στις 15 Αυγούστου.

Στις 16 Αυγούστου του 2006 και κατά τη διάρκεια μιας επίσκεψής μου στο χωριό με σκοπό τη συλλογή στοιχείων, καθόμουν στα πεζούλια στην εκκλησία του Αγίου Νικολάου και χάζευα το χοροστάσι. Σε κάποια στιγμή λοιπόν μπαίνει «πρώτη» στο χορό μια κοπέλα γύρω στα 17 χρονών και παραγγέλνει την «Πρεβεζιάνα».

---

[67] Κατά τη διάρκεια του 18ου αιώνα, σε όλα σχεδόν τα βλαχοχώρια της νότιας Πίνδου κτίζεται τουλάχιστον από μία νέα και λαμπρή για την εποχή εκκλησία. Βλ. σχετικά, Αστέριος Ι. Κουκούδης «Μελέτες για τους Βλάχους. Οι μητροπόλεις και η διασπορά των Βλάχων» τόμος 2ος εκδ. Ζήτρος σελ. 118

[68] «ΣΥΡΡΡΑΚΟ πέτρα-μνήμη-φως» τόμος ο.π. 2ος εκδ. 535

Ακούω λοιπόν από μια παρέα παιδιών η οποίο βρίσκεται δίπλα μου, το ακόλουθο σχόλιο: «ποια είναι αυτή από την Πρέβεζα που χορεύει πρώτη;» Επειδή εύλογα μου δημιουργήθηκε η απορία για το πώς μπορείς να καταλάβεις πού διαμένει κάποιος μόνο και μόνο από το τραγούδι που παραγγέλνει, ρώτησα τα παιδιά πώς ξέρουν ότι η συγκεκριμένη κοπέλα είναι από την Πρέβεζα. Τότε μου δόθηκε η απάντηση ότι είναι κάποια τραγούδια τα οποία τα παραγγέλνουν, συνήθως, άνθρωποι οι οποίοι διαμένουν σε συγκεκριμένες περιοχές. όπως λοιπόν, μου είπαν, αν ακούσεις να παραγγέλνει κάποιος τραγούδι του Καρναβά, σπάνια είναι από τα Γιάννενα, άλλα συνήθως θα είναι Αρτινός ή από το Άκτιο, έτσι λοιπόν και την «Πρεβεζιάνα» συνήθως την παραγγέλνουν όσοι διαμένουν στην Πρέβεζα. Αυτό δηλώνει και τα ξεκάθαρα μουσικά δάνεια που οι ίδιοι οι Συρρακιώτες έφεραν στο χωριό από τους νέους τόπους διαμονής τους. Βέβαια σύμφωνα με το Νίκο Γεροδήμο,[69] τέτοιου είδους τραγούδια, τα οποία δηλαδή δηλώνουν την ιδιαίτερη καταγωγή του καθ' ενός, παραγγέλνονται συνήθως μόνο στα πανηγύρια στο Συρράκο. Στις διάφορες χοροεσπερίδες, οι οποίες γίνονται από τους Συνδέσμους των Συρρακιωτών στο εκάστοτε αστικό κέντρο στο οποίο διαμένουν, τα τραγούδια είναι σχεδόν όλα αυτά τα οποία απαρτίζουν γενικά το Συρρακιώτικο ρεπερτόριο.

Συνεχίζοντας θα αναφερθούμε στο χοροστάσι του χωριού, τον «ιερό» χώρο της μουσικοχορευτικής «παράδοσης» των Συρρακιωτών. Είναι η κεντρική πλατεία στην οποία λαμβάνουν χώρα τα λαϊκά πανηγύρια του χωριού. Αυτό αποτελεί τον τόπο στον οποίο οι Συρρακιώτες λένε πως μεταδίδουν την «παράδοση» τους, τα «τραγούδια τους» και τον θεωρούν ιερό, για τη μουσικοχορευτική τους «παράδοση» γενικότερα. Στα τοπωνύμια τους τον ονομάζουν Γκούρα. Γκούρ-Γκούρα σημαίνει πέτρα στα ηπειρωτικά τοπωνύμια.[70] Ένα φυσικό στοιχείο το οποίο είναι πολύ στενά συνδεδεμένο με τη γεωμορφολογία και γενικότερα με τον ανθρωπογενές περιβάλλον του χωριού. «…Είναι ωραίο να βλέπεις μικρά παιδάκια να ακολουθούν το χορό αλλά πρέπει όμως αυτόν τον 'ιερό χώρο', το χοροστάσι, να το διαφυλάξουμε και να μπαίνεις εκεί, όταν είσαι έτοιμος να δεχτείς την 'ιερότητα του χώρου'. Στο χοροστάσι μπορεί μερικοί να καταστρατηγούν τα τραγούδια, αλλά πολλές φορές έχω

[69] Νίκος Γεροδήμος 7-3-2009 Κηπίνα Ιωαννίνων, προφορική συνέντευξη
[70] Γ,Αναγνωστοπούλου «τα ηπειρωτικά τοπωνύμια» στο «*Ηπειρωτικά χρονικά*» Ριζάρειος σχολή 1926. Τόμος 1 Άρθρο της σελ.88.

παρατηρήσει να δω το ύφος των θεατών να τους τιμωρεί μόνο με το βλέμμα…».[71] Παρατηρούμε λοιπόν τη σημαντικότητα του χώρου αυτού για τους Συρρακιώτες, αλλά και τη σημασία των τραγουδιών που θα παραγγελθούν από τον κόσμο. Οι Συρρακιώτες θα «στραβοκοιτάξουν» κάποιον ξένο ο οποίος θα χορέψει ένα χορό στο χοροστάσι, που οι ίδιοι θεωρούν ότι «δε συμφωνεί» με αυτά τα οποία θέλουν διαδώσουν και να αναδείξουν- για παράδειγμα έναν πωγωνίσιο χορό ή ένα γρήγορο νεοδημοτικό συρτό.

Σύμφωνα με τον Νίκο Γεροδήμο,[72] στο Συρράκο από το ’50 και ως το ’65 περίπου, το πανηγύρι του δεκαπενταύγουστου, ήταν μια άνθρωπο-πανήγυρις, μέσω της οποίας γνωριζόντουσαν τα νέα παιδιά και γίνονταν έτσι τα προξενιά και τα συνοικέσια. Ο κύκλος του χορού ήταν τριπλός. Δύο σειρές με γυναίκες και μια στην έξω μεριά με άντρες. Ο πρόεδρος του χωριού καθόταν στη μέση του χορού με τα όργανα. Αυτός ήταν που κανόνιζε το ποιος έχει σειρά να χορέψει, για να μη «χαλάει ο χορός», ποια τραγούδια θα παίζονταν, και αυτός που φρόντιζε, έτσι ώστε να φαίνονται τα πρόσωπα όλων των ελεύθερων κοριτσιών που χόρευαν για να επιτύχουν κάποιο προξενιό. Αυτό επιτυγχάνονταν με τον εξής τρόπο: ο χορός αποτελούταν από τρεις σειρές. Δηλαδή ήταν τρπλοκάγκελος. Στην εξωτερική μεριά χόρευαν οι άνδρες και στους δυο εσωτερικούς κύκλους οι γυναίκες χωρίς όμως να είναι ό ένας πίσω από τον άλλον. Τα πρόσωπά τους πρόσεχαν να είναι ανάμεσα από το άνοιγμα των χεριών των χορευτών, για να διακρίνονται έτσι ευκρινώς τα πρόσωπα των κοριτσιών.

«Μια χρονιά μπήκε ένας αστυνόμος από το Προσήλιο στο χορό και ο πρόεδρος δεν τον άφησε να χορέψει, όταν ήρθε η σειρά του. Του λέω εγώ τότες γιατί τον έβγαλες των άνθρωπο από το χορό και μου απάντησε ο πρόεδρος, ότι δε θέλουμε να δώσουμε κοπέλα σε ξένο ούτε να πάρουμε ξένο και το πανηγύρι είναι πιο πολύ για να γνωριστούν τα νέα παιδιά. Στο μαγαζί ας χορέψει».[73]

Βλέπουμε λοιπόν γιατί οι Συρρακιώτες ακόμη και σήμερα θεωρούν σημαντικό και το συγκεκριμένο πανηγύρι, αλλά και το χοροστάσι στην πλατεία. Είναι δύο στοιχεία, τα οποία τα έχουν συνδέσει απόλυτα με την «παράδοση» τους σαν ένα χώρο και χρόνο, στον οποίο διαδίδονταν ανέκαθεν η μουσικοχορευτική τους «παράδοση» αναλλοίωτη και ήταν κάτι για το οποίο φρόντιζε όλη η κοινότητα.

---

[71] Εφημερίδα «Αντίλαλοι του Συρράκου» από τη στήλη «*πρόσωπο με πρόσωπο*» , συνέντευξη του καθηγητή φυσικής αγωγής Ηλία Γκαρτζονίκα αριθμός φύλλου 174 σελ. 7 εκδ. Σύνδεσμος Συρρακιωτών Ιωαννίνων.

[72] Νίκος Γεροδήμος 7-3-2009 Κηπίνα Ιωαννίνων, προφορική συνέντευξη

[73] Νίκος Γεροδήμος 7-3-2009 Κηπίνα Ιωαννίνων, προφορική συνέντευξη

Όσον αφορά τους μουσικούς εκτελεστές, όταν κάποιος θα παραγγείλει το τραγούδι που θέλει να χορέψει στο χοροστάσι του χωριού, ο μουσικός θα πρέπει να έχει άμεση οπτική επαφή με τον χορευτή. Αυτό γίνεται γιατί ο μουσικός πρέπει να δείξει στον πρωτοχορευτή εκείνη τη στιγμή ότι συμμετέχει μαζί του, τον «υπολογίζει» και τον σέβεται «Πάντα τους προσέχαμε τους χορευτές και τους κοιτάγαμε συνέχεια στα πόδια για να μη χαθούν. Μπορεί κάποιος να χόρευε και να ήταν μεθυσμένος. Δε μπορούσαμε να τον αφήσουμε να γίνει ρεζίλι. Αλλά πάντα οι Συρρακιώτες ήταν πολύ καλοί χορευτές. Ένας στους εκατό να μην ξέρει χορό».[74] Παρατηρούμε δηλαδή πως για τον Συρρακιώτη παίζει μεγάλο ρόλο το πώς θα χορέψει, αλλά και το πώς θα εκτελεστεί το τραγούδι, το οποίο θέλει να χορέψει εκείνη την ώρα. Βέβαια το στοιχείο αυτό δεν αποτελεί μοναδικότητα του Συρράκου. Η διαφορά ωστόσο συνίσταται στο ότι ο χορευτής απαιτεί την άρτια εκτέλεση του «τραγουδιού» του, γιατί εκείνη τη στιγμή δεν αναζητά να ικανοποιηθεί αυτός και να διασκεδάσει αποκλειστικά, αλλά υποτίθεται ότι μεταδίδει την «παράδοση» και τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν την ταυτότητά του. Άρα ο μουσικός δεν καταλαμβάνει απλά το ρόλο του μουσικού εκτελεστή-διασκεδαστή, αλλά συμβάλλει απόλυτα σε αυτή τη διαδικασία, ένα στοιχείο το οποίο βίωσα πιο έντονα και ως χορευτής στο χοροστάσι αλλά και ως μουσικός εκτελεστής. Ο χορευτής λοιπόν, θέλει εκείνη τη στιγμή να αναδείξει τα στοιχεία για τα οποία υπερηφανεύεται και θεωρεί ότι ξεχωρίζει ως Συρρακιώτης: τη λεβεντιά, τη χάρη και την υπερηφάνεια. « …Στο Συρράκο έχουμε το πάντρεμα δυο στοιχείων. Το πάντρεμα της λεβεντιάς με τη χάρη, της λεβεντιάς με την υπερηφάνεια, το πάντρεμα του Σταυραετού και της πετροπέρδικας…[75]»[76] στοιχεία δηλαδή τα οποία θέλουν να τους διαχωρίζουν και να τους διακρίνουν. Παίζει σημαντικό ρόλο λοιπόν για αυτούς η μουσική του χωριού τους, καθώς μέσα από αυτή αναδεικνύουν τα στοιχεία τα οποία θέλουν να επιδείξουν προς τα έξω ως οργανωμένη κοινότητα και όχι μόνο ως άτομα. Ακόμη και για ένα παιδί τα στοιχεία αυτά είναι πολύ σημαντικά, όταν θα μεγαλώσει και θα χορέψει για

[74] Νίκος Γεροδήμος 7-3-2009 Κηπίνα Ιωαννίνων, προφορική συνέντευξη.
[75] Ο σταυραετός και η πετροπέρδικα είναι δυο είδη σπάνιων-άγριων πτηνών τα οποία συναντώνται στο Συρράκο. Οι Συρρακιώτες λοιπόν τα έχουν ανάγει γενικότερα σε σύμβολα γι' αυτούς. Γι' αυτό πολλές φορές όταν αναφέρονται στο Συρράκο χρησιμοποιούν το χαρακτηρισμό «η αετωφολία της Πίνδου» την τοπική τους ομάδα ποδοσφαίρου την έχουν ονομάσει σταυραετό κτλ. Επίσης έχουν συνδέσει τον αετό με τη λεβεντιά και την πετροπέρδικα με τη χάρη και τη σεμνότητα. Δυο στοιχεία τα οποία θεωρούν πως τους χαρακτηρίζουν και τα συνδέουν έντονα όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο χορεύουν ειδικά στο χοροστάσι, όπου είναι ό χώρος στον οποίο μεταδίδουν στις νεότερες γενιές τα στοιχεία της ιδιαιτερότητας τους.
[76] Ιωάννης Αυδίκος 21-11-2009 Ιωάννινα προφορική συνέντευξη

πρώτη του φορά στο χοροστάσι του χωριού και θα μεταδώσει ή μάλλον θα συνεχίσει, για τους Συρρακιώτες, την «παράδοση» τους.

Συνεχίζοντας την έρευνα μας, θα αναφερθούμε σε αυτό το σημείο στα στοιχεία τα οποία συνιστούν αυτό το ιδιαίτερο μουσικό ιδίωμα, δηλαδή θα μιλήσουμε ειδικότερα για το ρεπερτόριο. Εάν παρατηρήσουμε μουσικολογικά το ρεπερτόριο του Συρράκου, δηλαδή συγκρίνουμε τις διαφορετικές δομές των τραγουδιών που εμφανίζονται, θα παρατηρήσουμε πως πρόκειται για ένα σύμπλεγμα τραγουδιών από διάφορες μουσικές «παραδόσεις» της στεριανής κυρίως Ελλάδας. Θα συναντήσουμε κομμάτια μετσοβίτικα, όπως η «Βασσιλαρχόντισσα», κομμάτια από το Ζαγόρι το Ξηρόμερο, τσάμικα της Στερεάς Ελλάδας και πέρα από το Ξηρόμερο (πιο σπάνια βέβαια), όπως π.χ. η «Ιτιά», το «Βελούχι», κομμάτια από την Πελοπόννησο κτλ.

Η μουσική «παράδοση» του Συρράκου εντάσσεται γενικότερα στη μουσική της περιοχής των Τζουμέρκων, αλλά με τη μεγάλη διαφορά, ότι έχουν άτυπα τεθεί κάποια όρια ως προς τις μουσικές πρακτικές των εκτελεστών (θα αναφερθούμε παρακάτω σ' αυτές) και ως προς την εισαγωγή «νέων» τραγουδιών στο μουσικοχορευτικό τους ρεπερτόριο. Έχουνε απομονώσει λοιπόν μέσα σε κάποια «στεγανά» το μουσικό τους ρεπερτόριο, διατηρώντας το στάσιμο, άρα «παραδοσιακό» και «γνήσιο» γι' αυτούς. «Οι Συρρακιώτες τις τελευταίες δεκαετίες εμφάνισαν μια συντηρητικότητα στη μουσική και το χορό, με αποτέλεσμα να διατηρήσουν τα χαρακτηριστικά τους γνωρίσματα ζωντανά μέχρι σήμερα».[77] Όσον αφορά τα κοινά στοιχεία με τη μουσική των Τζουμέρκων, είναι λογικό να υπάρχουν αυτά σε έντονη μορφή, καθώς οι διάφοροι μουσικοί που υπήρχαν στην περιοχή κάλυπταν τις ανάγκες και του Συρράκου, αλλά και των γύρω χωριών. Άρα παρατηρούμε καθαρά ότι αυτή η στασιμότητα η οποία έχει επικρατήσει από το πρόσφατο παρελθόν, έχει ως σκοπό τη διατήρηση του μουσικού ρεπερτορίου ως, «αναλλοίωτου», για να δημιουργηθεί μια μουσική ιδιαιτερότητα, η οποία θα προσδώσει στο Συρράκο μια ξεχωριστή ταυτότητα που το διαχωρίζει από την ευρύτερη περιοχή.

Όσον αφορά τα τραγούδια τώρα, εκτός βέβαια από αυτά τα οποία τραγουδιούνται σε ελληνικούς στίχους, υπάρχουν και αυτά τα οποία τραγουδιούνται στην βλάχικη διάλεκτο, τα οποία αποτελούν και αυτά, σημαντικό κομμάτι του

[77] Γιώργος Μπέλλος «Τραγούδια του Συρράκου», καταγραφή από την γυναικεία ομάδα παραδοσιακού τραγουδιού του Συνδέσμου Συρρακιωτών Ιωαννίνων, εκδ. Σύνδεσμος Συρρακιωτών Ιωαννίνων, Ιωάννινα 2007, σελ23

συρρακιώτικου μουσικού ρεπερτορίου. «Βλάχικα κομμάτια δεν υπήρχαν ποτέ πολλά στο Συρράκο. Τέσσερα με πέντε ήταν αυτά που υπήρχαν πάντα».[78]

Θα ξεκινήσουμε λοιπόν την παρουσίαση του μουσικού ρεπερτορίου, προσπαθώντας αρχικά να κατατάξουμε τα τραγούδια σε κατηγορίες σύμφωνα με το ρυθμό τους. Τα μουσικά κομμάτια τα οποία συνήθως συναντούμε στο Συρράκο είναι κυρίως τσάμικα, σε ρυθμό 3/4 ή 5/4. Τα τσάμικα σε ρυθμό τριών τετάρτων είναι ο γνωστός σε όλους μας τσάμικος χορός της στεριανής Ελλάδας. Αυτοί οι οποίοι είναι σε 5/4 είναι κυρίως τσάμικα ηπειρώτικα, όπως το «Ξύπνα περδικομάτα μου» το «Σ' αφήνω την καλονυχτιά», οι «Κλέφτες» και το «Σ' αυτή την ασημόκουπα». Όσον αφορά τη δομή αυτών των ρυθμών, πρέπει να αναφέρουμε ότι είναι σύνθετοι. Δηλαδή, δεν έχουμε το γνωστό ρυθμό των 5/4 ο οποίος χρησιμοποιείται στα Ζαγορίσια κομμάτια και αποτελεί μια ενιαία δομή, αλλά έχουμε μία σύνθετη δομή η οποία αποτελείται από, ένα τσάμικο ηπειρώτικο 3/4 συν 2/4. Έτσι προκύπτει ένας ρυθμός, ο οποίος συγκαταλέγεται και αυτός στα τσάμικα της Ηπείρου. Η ρυθμική τους αγωγή είναι αργή, όπως όλων των μουσικών κομματιών τα οποία χορεύονται στο Συρράκο. Αυτά χορεύονται σε ένα ιδιόμορφο βηματικό μοτίβο, όπως αυτό το οποίο υιοθετείται από χορευτικούς συλλόγους όταν χορεύουν το «Ξύπνα περδικομάτα». Εξαίρεση αποτελούν οι «Κλέφτες» οι οποίοι υπακούν σε διαφορετικό βηματικό μοτίβο. Άλλες χρονικές αγωγές, τις οποίες παρατηρούμε είναι κυρίως αυτές που συναντούμε σε όλο το φάσμα σχεδόν της μουσικής της Ηπείρου, δηλαδή χορούς σε 2/4 ή 4/4. Μερικά τραγούδια τα οποία υπακούν σε αυτές τις χρονικές αγωγές και ακούγονται στο Συρράκο είναι, το «Αυτά ειν' τα μάτια Δήμο μ'», η «Γενοβέφα», «Τα παιδιά της Σαμαρίνας ή εσείς παιδιά κλεφτόπουλα». Αν και τα τραγούδια, «Τα παιδιά της Σαμαρίνας» και το «Αυτά ειν' τα μάτια Δήμο μ'» έχουν χρονική αγωγή 4/4, το βηματικό τους μοτίβο είναι ίδιο με χορούς, οι οποίοι χορεύονται σε χρονική αγωγή 3/4. Τα τραγούδια αυτά λοιπόν σύμφωνα με το Νίκο Γεροδήμο[79] ονομάζονται «πατητά» στο Συρράκο. Ενώ αυτά στα οποία η μουσική τους έχει χρονική αγωγή σε 3/4 και το βηματικό τους μοτίβο είναι το ίδιο, ονομάζονται συρτό στα τρία.

Υπάρχουν επίσης τραγούδια σε χρονική αγωγή 7/8, τα οποία χορεύονται σε βηματικό μοτίβο, συρτού και καλαματιανού κυρίως. Μερικοί τέτοιοι χοροί είναι το «Μαραίνομαι ο καημένος», «Μου είπανε τα γιούλια» το «Χειμμαριώτικο ή Μια

[78] Νίκος Γεροδήμος 7-3-2009 Κηπίνα Ιωαννίνων, προφορική συνέντευξη
[79] Γ. Μπέλλου «η μουσική παράδοση στο Συρράκο», Εφημερίδα «Αντίλαλοι του Συρράκου» αριθμός φύλλου 183 σελ. 3 εκδ. Σύνδεσμος Συρρακιωτών Ιωαννίνων

μελαχρινή», το «Βιολέτα μ' ανθισμένη», «Να 'χα έναν ταχυδρόμο» «Γιάννενα Γιαννάκαινα», ο «Αριστείδης» κ.α. πάντα βέβαια εκτελεσμένα σε αργό ρυθμό, όχι βέβαια τόσο αργά όσο ένα τσάμικό, αλλά ούτε και τόσο γρήγορα όσο μπορεί να παίζονται σε άλλες περιοχές.

Σε ρυθμό 5/4 επιπλέον, εκτός από τους τσάμικους χορούς στους οποίους και προαναφερθήκαμε, υπάρχουν και πολλοί μουσικοί σκοποί της περιοχής του Ζαγοριού, οι οποίοι συναντώνται στο Συρράκο. Τέτοιοι είναι: η «Μπολλουνάσαινα», η «Βιργινάδα»,[80] ο «Γκέκας», το «Πουλάκι» κ.α. Γενικότερα στο μουσικό ρεπερτόριο του Συρράκου συναντούμε Ζαγορίσια κομμάτια. Όπως μας λέει και ο χοροδιδάσκαλος Ι. Αυδίκος, «το Συρράκο είναι ένα χωριό του οποίου το μουσικό χρώμα ταιριάζει πολύ με αυτό του Ζαγορίου. Λογικό αφού τα περισσότερα μουσικά κομμάτια αυτών των δυο περιοχών είναι βασισμένα πάνω σε τροπικές δομές και λαϊκούς δρόμους. Πολλά τραγούδια βέβαια Ζαγορίσια και Γιαννιώτικα τα έφερναν το καλοκαίρι οι κτηνοτρόφοι, η οποίοι είχαν τα χειμάδια τους σε περιοχές των Ιωαννίνων, ή οι έμποροι οι οποίοι ταξίδευαν εκεί. Σύμφωνα με τον Συρρακιώτη χοροδιδάσκαλο Ι. Αυδίκο, επειδή οι βοσκήσιμες εκτάσεις στο Συρράκο δεν ήταν αρκετές για όλους κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, πολλοί από τους Συρρακιώτες ξεκαλοκαίριαζαν και στα χωράφια των Βλάχων του ανατολικού Ζαγορίου.[81] Επίσης κομμάτια σε χρονική αγωγή 5/4 (όπως παίζεται και στα Ζαγορίσια κομμάτια αυτός ο ρυθμός) είναι και ο «Μπαλατσός» και το «Κάτω στην άσπρη πλάκα», δυο κομμάτια τα οποία θεωρούνται αναπόσπαστο κομμάτι του Συρρακιώτικου ρεπερτορίου

Επίσης υπάρχουν και μουσικά κομμάτια τα οποία έχουν διάφορες εναλλαγές στη χρονική αγωγή τους. Δηλαδή το α' μέρος να παίζεται σε ρυθμό π.χ. 7/8 ή 3/4 και το β' μέρος σε χρονική αγωγή π.χ. 4/4. Τέτοια τραγούδια είναι το «Για μια φορά είναι η λέβεντιά», το οποίο παίζεται σε ρυθμούς 4/4 και 7/8 (μουσικό παράδειγμα Νο 5) και ο «Γιάννος ο Περατιανός» (μουσικό παράδειγμα Νο 6) που χορεύεται σε ρυθμούς 7/8 και 3/4 τσάμικο.

Όσον αφορά τους λαϊκούς δρόμους οι οποίοι επικρατούν στο Συρρακιώτικο μουσικό ρεπερτόριο, οι κυριότεροι είναι οι Καρσιγάρ και Νιγρίζ. Υπάρχουν βέβαια και πολλά κομμάτια σε δρόμους Χιτζάζ, Ράστ και Ουσάκ κάτι το οποίο βέβαια συμβαίνει, σε αντίθεση με τα πεντατονικά κομμάτια, διότι είναι τρεις λαϊκοί δρόμοι

[80] Με το συγκεκριμένο τίτλο (Βιργινάδα) υπάρχει μουσικό κομμάτι σε ρυθμό 3/4 και θεωρείται ένα από τα κομμάτια τα οποία ανήκαν και χαρακτήριζαν ανέκαθεν το Συρρακιώτικο μουσικό ρεπερτόριο (μουσικό παράδειγμα Νο 7)

[81] Ιωάννης Αυδίκος 21-11-2009 Ιωάννινα προφορική συνέντευξη

οι οποίοι εμπεριέχονται σαν δομές (τετράχορδα) στις δύο αρχικές ολοκληρωμένες δομές στις οποίες αναφερθήκαμε, άρα δεν αποτελούν ξένο άκουσμα για τον κόσμο.

Το άκουσμα το οποίο δε μπόρεσε να συνδεθεί με το Συρράκο ήταν αυτό της πεντατονίας. Τραγούδια τα οποία συναντούμε σπανία στο Συρράκο είναι τραγούδια της περιοχής του Πωγωνίου, τα λεγόμενα «πωγωνίσια». Αυτό συμβαίνει, όπως υποστηρίζουν οι κάτοικοι του χωριού και διάφοροι λαϊκοί μουσικοί, γιατί το μουσικό χρώμα του Πωγωνίου δεν έχει καμία σχέση με αυτό του Συρράκου. «Πωγωνίσια δεν είχαμε ποτέ. Δεν τους άρεσαν. Σήμερα μπορεί να παίξουμε σε κανένα χορό κυρίως αν τα ζητήσει κανένας ξένος, αλλά όχι στο πανηγύρι στην πλατεία στο Συρράκο».[82] Δεν μπόρεσε δηλαδή ποτέ να ενσωματωθεί ένα τέτοιο κομμάτι στο Συρρακιώτικο μουσικό ρεπερτόριο-ιδίωμα. Εν τούτοις πολλοί είναι οι Πωγωνήσιοι μουσικοί που έπαιξαν και παίζουν εκεί. Όπως ο λαϊκός κλαρινίστας Θωμάς Χαλιγιάννης, ο οποίος θεωρείται από τους Συρρακιώτες, ένας από τους καλύτερους ερμηνευτές της μουσικής τους «παράδοσης». «…παλιότερα παίρναμε πολλούς γύφτους από τον Παρακάλαμο για να έρθουν επάνω (στο Συρράκο) να παίξουν. Δεν υπήρχαν εδώ μουσικοί και έτσι παίρναμε από παντού…».[83] Παρόλα αυτά στο συρρακιώτικο μουσικό ρεπερτόριο υπάρχουν δυο χαρακτηριστικά τραγούδια σε πεντατονική κλίμακα, η «Νταλιάνα» και ο «Μπιρμπίλης». Ενδεχομένως αυτά να παραμένουν λόγω θεματολογίας, γιατί ο «Μπιρμπίλης» αναφέρεται σε πρόβατα άρα παραπέμπουν έτσι στον κτηνοτροφικό βίο κ.τ.λ. Στην περιοχή του Πωγωνίου τα περισσότερα τραγούδια είναι βασισμένα σε πεντατονικές κλίμακες, ενώ στο Συρράκο κυρίως στους λαϊκούς δρόμους Νιγρίζ και Καρσιγάρ, όπως ήδη αναφέραμε. Άρα δεν έχουν απολύτως καμία σχέση σαν άκουσμα. Επίσης στο πωγωνίσιο μουσικό ιδίωμα επικρατούν γρήγοροι σκοποί, γυρίσματα σε πεντατονικές κλίμακες ματζόρε, ένα χαρακτηριστικό το οποίο είναι πολύ ξένο ως προς το ύφος του Συρρακιώτικου και γενικά του Τζουμερκιώτικου μουσικού ύφους. Κάτι άλλο βέβαια το οποίο υποστηρίζουν οι Συρρακιώτες, είναι ότι θεωρούν το περιεχόμενο των στίχων των πωγωνήσιων τραγουδιών πολύ «ελαφρύ». Δηλαδή ότι δεν εξυμνεί τη φύση την αγάπη, τον έρωτα, τη λεβεντιά, και την υπερηφάνεια, στοιχεία με τα οποία θέλουν να ταυτίζονται έντονα οι Συρρακιώτες.

Από το $2^{ο}$ παγκόσμιο πόλεμο και μετά, στα γλέντια του Συρράκου, περίοπτη θέση κατέχουν τα καθιστικά-κλέφτικα τραγούδια λόγω της θεματολογίας τους, η

[82] Νίκος Γεροδήμος 7-3-2009 Κηπίνα Ιωαννίνων, προφορική συνέντευξη
[83] Νίκος Γεροδήμος 7-3-2009 Κηπίνα Ιωαννίνων, προφορική συνέντευξη

οποία αναφέρεται στον κτηνοτροφικό βίο και γενικά, σε στοιχειά στα οποία παραπέμπουν στο φυσικό στοιχείο του βουνού κλπ. Καθιστικά ονομάζονται γιατί δεν υπακούουν σε κάποια χρονική-ρυθμική αγωγή, άρα δεν υπήρχε και κάποιο χορευτικό μοτίβο. Πρόκειται για τραγούδια τα οποία ταιριάζουν πολύ στο μουσικό του χρώμα, λόγω των λαϊκών δρόμων που χρησιμοποιούσαν και τα Συρρακιώτικα γλέντια σχεδόν πάντα ξεκινούσαν με αυτά: «…σπάνια ξεκινούσαν τα γλέντια κατευθείαν με χορό. Πρώτα ο κόσμος ήθελε να ακούσει ένα ντιμπάντι[84] για να τον αγγίξει να έρθει στο κέφι…».[85] «Και σήμερα θα ανοίξουμε και θα κλείσουμε τα γλέντια με καθιστικά. Είχαν πολλά και τους αρέσουν πολύ (των Συρρακιωτών)».[86]

Εκτός λοιπόν από τραγούδια τα οποία θα συναντήσουμε στο Συρράκο και είναι κοινά με αυτά άλλων περιοχών, θα βρούμε και μουσικά κομμάτια τα οποία ακούγονται κυρίως στο Συρράκο και σε Βλαχόφωνες περιοχές. Αυτά τα μουσικά κομμάτια αποτελούν επίσης σημαντικό κομμάτι της μουσικής «παράδοσης» του χωριού και τραγουδιούνται στη βλάχικη διάλεκτο. Μερικά από αυτά είναι τα ακόλουθα: «Ντίκου νιικα», το «Βούλα μωρ' Βούλα», το «Νούντι ρίντι φιάτα νίικα», το «Βινιι ουάρα σι ι φουτζιμου», κ.α. Όσον αφορά στις ρυθμικές αγωγές τους, δεν υπάρχει κάποια ιδιομορφία, δηλαδή υπακούν σε κοινές ρυθμικές αγωγές, 2/4 και 5/4. Οι μουσικές τους κλίμακες είναι βασισμένα κυρίως στους λαϊκούς δρόμους Νιγρίζ και Καρσιγάρ. Δεν αποκλείεται βέβαια στο Σεγίρ των κομματιών, όπως και στα υπόλοιπα τα οποία αποτελούν το συρρακιώτικο ρεπερτόριο, να συναντήσουμε και άλλους λαϊκούς δρόμους όπως Ράστ χιτζάζ και Ουσάκ.

Σημαντικό κομμάτι του συρρακιώτικου μουσικού ρεπερτορίου αποτελούν και δυο μουσικά κομμάτια τα οποία τραγουδιούνται στα ελληνικά, αλλά θεωρούνται αποκλειστικά και μόνο τοπικά. Δεν αποκλείεται βέβαια να τα ακούσουμε και αλλού, αλλά υπάρχει γενική αποδοχή από τους λαϊκούς μουσικούς και τους χορευτικούς συλλόγους, κυρίως των Ιωαννίνων, ότι αυτά τα τραγούδια αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι του Συρρακιώτικου μουσικού ρεπερτορίου. Είναι τραγούδια τα οποία χαρακτηρίζουν πλήρως πλέον το μουσικό ιδίωμα του χωριού. Πρόκειται για τα εξής: Ο «Γιάννη-Κώστας», «…είναι ο κυριότερος συρρακιώτικος χορός. Ως 'εθνικός ύμνος του 'Συρράκου' αναφέρεται πολλές φορές χαριτολογώντας από τους

[84] Με την λέξη αυτή εννοούσαν τα καθιστικά τραγούδια
[85] Ι.Αυδίκος Ιωάννινα 21-11-2007 προφορική συνέντευξη
[86] Νίκος Γεροδήμος 7-3-2009 Κηπίνα Ιωαννίνων, προφορική συνέντευξη

Συρρακιώτες…»[87] και ο «Συγκαθιστός Συρράκου».[88] Όσον αφορά πρώτο παλαιότερα είχε και στίχους, οι οποίοι όμως πλέον έχουν χαθεί, σύμφωνα με τους ντόπιους. Αυτά τα δύο τραγούδια λοιπόν έχουν ρυθμική αγωγή σε 5/4 και χορεύονται σε ένα βηματικό μοτίβο το οποίο έχει επικρατήσει από τους Συρρακιώτες, αλλά και κάποιους χορευτικούς συλλόγους να ονομάζεται, «Συγκαθιστός» ή «στα βήματα του Γιάννη-Κώστα». Και τα δύο, όπως άλλωστε και όλα τα υπόλοιπα εκτελούνται σε αργό ρυθμό. Πολλές φορές θα συναντήσουμε το «Συγκαθιστό» να χορεύεται αντικριστά σε ζευγάρι άνδρας - γυναίκα., γεγονός που συνδέεται με το ότι ήταν χορός του γάμου και έτσι ήταν μια ευκαιρία να γνωριστούν οι νέοι μεταξύ τους.[89] Ο «Γιάννη-Κώστας» δεν συναντάται συνήθως με άλλες παραλλαγές, αλλά υπακούει στο βηματικό μοτίβο, το οποίο όπως προαναφέραμε, ονομάζουν «Συγκαθιστό». Τα δυο τραγούδια αυτά παραγγέλνονται από όλες τις ηλικίες και συνήθως μπορεί να «ανοίξουν» ή να «κλείσουν» ένα πανηγύρι, λαϊκό γλέντι κλπ.

Τέλος, όσον αφορά στους σκωπτικούς χορούς, όπως το «Πώς το τρίβουν το πιπέρι», τον «Γανωτζή» ή «Καλατζή», όπως λέγεται στο Συρράκο, και αυτοί παλαιότερα χορεύονταν ελάχιστα και κυρίως κατά την ώρα που τελείωναν τα γλέντια. κυρίως στα καφενεία. Τους χόρευαν πιο πολύ για να διασκεδάσουν, ενώ κατά κύριο λόγο έβαζαν να τους χορεύουν άνθρωποι τους οποίους θεωρούσαν κατώτερους κοινωνικά, αφού ήταν ντροπή τότε να χορεύεις τέτοιους χορούς.[90] Γι' αυτό το λόγο εξάλλου δεν μπορούσαν να χορευτούν στο χοροστάσι, στον «ιερό» τόπο, όπως αναφέραμε του χωριού.

Παρακάτω θα παραθέσουμε μια σειρά από πίνακες με τραγούδια τα οποία συνθέτουν κατά κύριο λόγω το ρεπερτόριο του Συρράκου. Πολλά από αυτά, όπως προείπαμε, συναντώνται και σε πολλά χωριά της ευρύτερης περιοχής των Τζουμέρκων. Οι παρακάτω πίνακες έχουν δημοσιευθεί στα τοπικά έντυπα[91] και περιέχουν μουσικά κομμάτια τα οποία εκτελέστηκαν σε λαϊκά πανηγύρια, και καταγράφτηκαν. Είναι ενδιαφέρον να τονιστεί ότι, όπως προκύπτει από τη σύγκριση

[87] «ΣΥΡΡΡΑΚΟ πέτρα-μνήμη-φως» ο.π. τόμος 2ος εκδ. Πνευματικό σελ. 546.
[88] Αυτό το χορό μπορεί να τον συναντήσουμε και με το όνομα «Βαριά βαρούν τα σήμαντρα ή Το μαύρο το μαντήλι» όσον αφορά τον τελευταίο τίτλο υπάρχει και ομώνυμο τραγούδι στο Μέτσοβο αλλά πιο διαφορετικό.
[89] «ΣΥΡΡΡΑΚΟ πέτρα-μνήμη-φως» ο.π. τόμος 2ος εκδ. σελ. 550
[90] Ιωάννης Αυδίκος Ιωάννινα 21-11-2007 προφορική συνέντευξη
[91] ο πρώτος πίνακας τους προέρχεται από την εφημερίδα «Αντίλαλοι του Συρράκου» αριθμός φύλλου 50 σελ. 5 εκδ. Σύνδεσμος Συρρακιωτών Πρέβεζας. Οι υπόλοιποι πίνακες έχουν δημοσιευθεί στο βιβλίο«ΣΥΡΡΡΑΚΟ πέτρα-μνήμη-φως» τόμος 2ος εκδ. Πνευματικό κέντρο κοινότητας Συρράκου άνοιξη 2004 σελ. 571-577

των πινάκων τα τραγούδια παραμένουν σχεδόν τα ίδια χωρίς να υπάρχουν έντονες διαφοροποιήσεις. Αν συγκρίνουμε μάλιστα ειδικότερα τον πρώτο με τον δεύτερο και τον τρίτο πίνακα, οι οποίοι έχουν και μια διαφορά περίπου είκοσι ετών, παρατηρούμε ότι δεν υπάρχουν αξιόλογες μεταβολές στη σύνθεση του ρεπερτορίου, γεγονός που μας επιτρέπει να συμπεράνουμε τη στασιμότητα η οποία υπάρχει ως προς την εισαγωγή νέων κομματιών στο συρρακιώτικο ρεπερτόριο. Ως συνέχεια των πινάκων παρατίθενται και τα σχόλια, όπως παρουσιάζονται στα έντυπα από τα οποία τους αντλήσαμε.

ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΜΑΣ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Θέλουν ν' ανθίσουν τα κλαδιά

Θέλουν ν'ανθίσουν τα κλαδιά
μα ο πάγος δεν τ'αφήνει.
Θέλω και γω βλάχα μου να σ'αρνηθώ
μα ο πόνος δεν μ'αφήνει.
'Οταν ανθίσει ο ξέρακας και βγάλει νιό βλαστάρι
κι όταν ασπρίσει ο κόρακας και γίνει περιστέρι
τότε και γω βλάχα μου θα σ'αρνηθώ
θα φύγω μακριά σου.

'Ασπρη πλάκα

Κάτω στην άσπρη πλάκα και κάτω στο γιαλό
μην κλαις κυρά-Γιαννάκαινα
Εκεί ήταν μαζεμένοι όλο Γενίτσαροι
μην κλαις κυρά-Γιαννάκαινα.
Και ρίξαν δυο τουφέκια στον ανήφορο
μην κλαις κυρά-Γιαννάκαινα.
Σκότωσαν το Γιαννάκη τον αμαρτωλό
κλάψε κυρά-Γιαννάκαινα.
Η μια παίρνει ξώπετσα κι άλλη μες'στη μπάλα
κλάψε κυρά-Γιαννάκαινα.

Η Τρυγόνα

Εσείς πουλιά πετούμενα πετάτε στον αέρα
τα καημένα,τα παραπονεμένα
και γω η τρυγόνα η ορφανή,κι γω η τρυγόνα
η ξένη
η καημένη , η παραπονεμένη,
πάω και φτιάχνω τη φωλιά στης καλαμιάς
τη ρίζα.
Βάζουν φωτιά στην καλαμιά και καίγεται η φωλιά μου
πάω και χτίζω τη φωλιά στου πηγαδιού τα χείλη
πάνε τα κορίτσια για νερό και μου την χαλούνε
και που να φτιάξω τη φωλιά και που να τήνε στήσω.

Αγγέλω

Αγγέλω μ'κρεν' η μάνα σου δεν ξέρω τι σε θέλει,
να πας στη βρύση για νερό να πιούν τα παλικάρια.
Τα παλικάρια κι αν διψούν νερό να παν να πιούνε,
κι εγώ θα πάω στο κέντησμα με τ' άλλα τα κορίτσια.
Το κέντησμα είναι γλέντησμα κι η ρόκα είναι σεργιάνι
κι αυτός ο δόλιος αργαλειός είναι σκλαβιά μεγάλη.

Μια κοντή κοντούλα

Μια κοντή κοντούλα εδώ στη γειτονιά
που έχει μαύρα μάτια και σγουρά μαλλιά,
η μάνα της την δέρνει και την τυραννεί
για να μαρτυρήσει ποιός τη φίλησε.
Μη με δέρνεις μάνα,μη με τυραννείς
κι εγώ θα μαρτυρήσω ποιός μ'εφίλησε.
Μ'ουδέ ξένος ήταν μήτ'αλαργινός
κοντογείτονας μας και γραμματικός.
Μια φορά στ'αμπέλι,δυο στον αργαλειό
κι άλλη μια στο σπίτι πού 'μίσταν οι δυο.

Θέλετε δέντρα ανθίσετε

Θέλετε δέντρα ανθίσετε θέλετε μαραθείτε
στον ίσκιο σας δεν κάθομαι ουδέ και στη δροσιά σας
μον'καρτερώ την 'Ανοιξη,το όμορφο καλοκαίρι,
ν"ανοίξει ο γαύρος κι η οξιά να ισκιώσουν τα λημέρ
να βγουν οι βλάχοι στα βουνά να βγουν κι οι βλαχοπ
να βγουν τα λάγια πρόβατα με τα χοντρά κουδούνια
να βγουν και τα κλεφτόπουλα να ρίξουν στο σημάδι.

Τώρα το βράδυ - βράδυ

'ρα το βράδυ - βράδυ τώρα το δειλινό
'ρασε ένα ασήκι σαν τον αυγερινό
άνα μου σαν το είδα εξαλίστηκα
στην κάμαρά μου μπήκα και μέσα κλείστηκα.
'ι του δίνεις μάνα μου να τον στεφανωθώ;
Τα δυο σου μαύρα μάτια,τον άσπρο σου λαιμό.

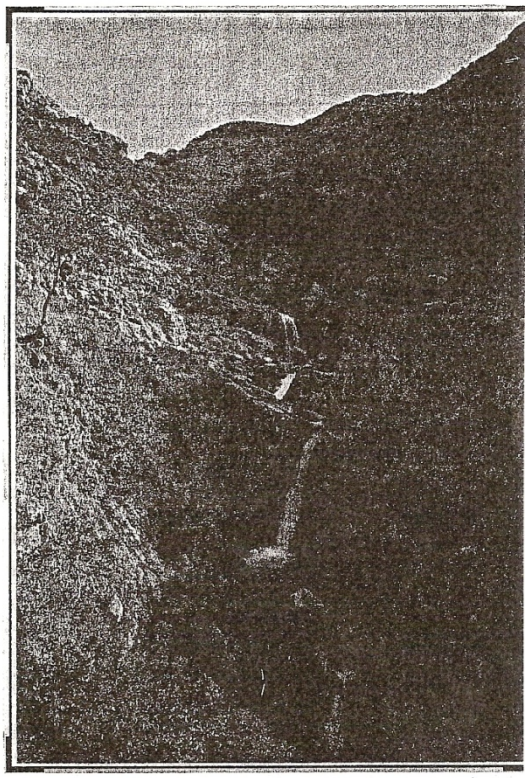

Παρατηρούμε τραγούδια τα οποία ακούγονται όλα μέχρι σήμερα στο Συρράκο.[92]

[92] Αυτός ο πίνακας έχει παρατεθεί το 1986 στην εφημερίδα: «Αντίλαλοι του Συρράκου» αρ. φύλλου 50 εκδ. Σύνδεσμος Συρρακιωτών Πρεβέζης, σελ. 5

ΠΙΝΑΚΑΣ 1
Πανηγύρι, περίπου 1970

1	Ιτιά	Τσάμικο
2	Βλαχοθανάσης	Τσάμικο
3	Μπαλατσός	χορός, όπως Γιάνν'-Κώστας
4	Τα μάγια στο πηγάδι	Τσάμικο
5	Χάιδω μου, Όλα τα πουλάκια	Πωγωνήσιο, Συρτό
6	Αλεξάνδρα	χορός, όπως Γιάνν'-Κώστας
7	Μου 'πανε τα γιούλια	Συρτό «καλαματιανό»
8	Γιάνν'-Κώστας	Ιδιόμορφος χορός
9	Βαρκούλα τι ζητάς εδώ -	Συρτό
	Στα κατσαρά μαλλιά	Πωγωνήσιο συρτό
10	Να ήμουν στην Αράχωβα	Τσάμικο
11	Παναγιούλα	Συρτό «καλαματιανό»
12	Για μένα βρέχουν τα βουνά	Τσάμικο
13	Αγγέλω μ' κρένει η μάνα σου	Τσάμικο
14	Γιάνν'-Κώστας, γύρισμα «κλειδωτός»	Ιδιόμορφος χορός
15	Κιτρολεμονιά	Συρτό «καλαματιανό»
16	Κλεφτόπουλα (Ν' ισείς πι)	Πατητό
17	Κει πέρα βγαίνει ένας καπνός	Τσάμικο
18	Σιγαλά βρέχει ο ουρανός	Συρτό «καλαματιανό»

Ανέκδοτη (εκτός εμπορίου) κασέτα από προσωπικό αρχείο, ξαναγραμμένη, στην οποία δεν αναφέρεται το όνομα αυτού που την ηχογράφησε. Διάρκεια μιας ώρας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2
Πανηγύρι, 15 Αυγούστου 1989

1	Με μάραναν οι όμορφες	Τσάμικο
2	Σβαρνιάρα	Συρτό
3	Η Άρτα	Τσάμικο
4	Κιτρολεμονιά	Συρτό «καλαματιανό»
5	Θέλω να βρέξει μια βροχή	Τσάμικο
6	Το μαύρο το μαντήλι	Χορός, όπως Γιάνν'-Κώστας
7	Τσοπανάκος ήμουνα	Συρτό «καλαματιανό«
8	Ο δυόσμος κι ο βασιλικός	Συρτό
9	Τέσσερα χρόνια σ' αγαπώ	Τσάμικο
10	Γενοβέφα	Συρτό
11	Κατσαντώνης	Τσάμικο
12	Σβαρνιάρα - Καραγκούνα	Συρτό

Ανέκδοτη (εκτός εμπορίου) κασέτα από προσωπικό αρχείο, ξαναγραμμένη, στην οποία δεν αναφέρεται το όνομα αυτού που την ηχογράφησε. Διάρκεια μισής ώρας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3
Πανηγύρι 15 Αυγούστου 1990

1	Σιδηροβέργινο κλουβί	Στα τρία
2	Τι να τα κάνω τα φλουριά	Τσάμικο
3	Ιτιά παλιά	Τσάμικο
4	Ο Όλυμπος κι ο Κίσσαβος	Τσάμικο
5	Τρυγώνα η ορφανή	Τσάμικο
6	Μηλίτσα που 'σαι στο γκρεμό	Ιδιαίτερο
7	Μανουσάκια -	
	Πάρε Μαριώ τη ρόκα σου	Πωγωνήσια
8	Ζαγορίσιο παλιό	
9	Βλαχοθανάσης	Τσάμικο
10	Τούτο το καλοκαιράκι	Τσάμικο
11	Αριστείδης	Συρτό «καλαματιανό»
12	Μαραίνομαι ο καημένος	Συρτό
13	Τι να της κάνω της καρδιάς	Τσάμικο
14	Ζαλίζομαι -	
	Κυρ' Αναγνώσταινα	Πωγωνήσια
15	Εσείς παιδιά βλαχόπουλα (Ν' ισείς πι)	Πατητό
16	Καραγκούνα	Συρτό
17	Ανάθεμα ποιος μου 'ριξε τα μάγια	Τσάμικο
18	Παπάς βαρεί τα σήμαντρα	Στα τρία
19	Τι να τα κάνω τα φλουριά	Τσάμικο
20	Βλαχοθανάσης	Τσάμικο
21	Σεβντάς	Πωγωνήσιο
22	Ξύπνα περδικομάτα μου	Τσάμικο
23	Αυτά τα μάτια Δήμο (Μπρ' αυτάν τα)	Πατητό
24	Οι κλέφτες	
25	Για μια φορά είν' η λεβεντιά -	Ιδιαίτερο
	Μου παρήγγειλε τ' αηδόνι	Συρτό «καλαματιανό»
26	Ένα βράδυ βγήκε ο χάρος	Πωγωνήσιο
27	Ν'βίνη Μάρτσου πλοερό (βλάχικο)	χορός όπως Γιάνν'-Κώστας
	Επάνω στα ψηλά βουνά	Πωγωνήσιο νεοδημοτικό

Ανέκδοτη (εκτός εμπορίου) κασέτα από προσωπικό αρχείο, την οποία παραχώρησε το συγκρότημα ΤΕΡΙΡΕΜ το οποίο έπαιζε στο συγκεκριμένο πανηγύρι και αποτελούνταν, μεταξύ άλλων, από τους: Χρήστο Τζιτζιμίκα τραγούδι, Πέτρο Μόκκα (από Καλλαρύτες) κλαρίνο και τραγούδι, Φώτη Καραβιώτη κλαρίνο, Κώστα Κωσταγιώργο βιολί, Μιχάλη Μπέλλο λαούτο και Αντώνη Τζιάσιο ντέφι. Με το συγκρότημα ΤΕΡΙΡΕΜ μουσικοί που συμμετείχαν σε πανηγύρια του Συρράκου τα έτη 1990 και 1991 ήταν ακόμα οι: Δημήτρης Μπόγδος τραγούδι και βιολί και Γιώργος Φλούδας βιολί. Διάρκεια μιάμιση ώρα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4
Πανηγύρι 15 Αυγούστου, περίπου 1993-96

1	Παίρνουν ν' ανθίσουν τα κλαριά -	Καθιστικό (ακουστικό μέρος)
	Μου 'πανε τα γιούλια	Συρτό
2	Σαρανταπέντε Κυριακές	Συρτό
3	Πως λάμπει ο ήλιος του Μαγιού	Τσάμικο (ξεκινάει ο χορός)
4	Σβαρνιάρα - Καραγκούνα	Συρτό
5	Μαριόλικο	Τσάμικο
6	Γενοβέφα	Συρτό
7	Σ' αυτήν την ασημόκουπα	Τσάμικο
8	Μαραίνομαι ο καημένος -	Συρτό
	Κυρά δασκάλα	Συρτό «καλαματιανό»
9	Γιάνν'-Κώστας, γύρισμα «κλειδωτός»	
10	Μια μελαχρινή	Συρτό «καλαματιανό»
11	Ξύπνα περδικομάτα	Τσάμικο
12	Γενοβέφα	Συρτό
13	Σαν μαντζουράνα φαίνεσαι	Τσάμικο
14	Μπαλατσός, γύρισμα «κλειδωτός»	χορός, όπως Γιάνν'-Κώστας
15	Να 'χε καεί ο πλάτανος	Τσάμικο
16	Βιολέτα μ' ανθισμένη	Συρτό «καλαματιανό»
17	Θέλω να ρίξει μια βροχή	Τσάμικο
18	Βρύση μου μαλαματένια -	Συρτό «καλαματιανό»
	Να 'χα έναν ταχυδρόμο	Σαρακατσάνικο συρτό
19	Τα μάγια στο πηγάδι	Τσάμικο
20	Ένα μικρό βλαχόπουλο	Συρτό «καλαματιανό»
21	Εσείς πουλιά πετούμενα -	
	Νταλιάνα μου	Τσάμικα
22	Μπαλατσός, γύρισμα συρτό	Χορός, όπως Γιάνν'-Κώστας
23	Στ' Αναπλιού το Παλαμήδι	Τσάμικο
24	Για τα μάτια σου και μόνο -	Συρτό νεοδημοτικό
	Αριστείδης	Συρτό «καλαματιανό»
25	Σ' αυτή την ασημόκουπα	Τσάμικο
26	Κάτω στην άσπρη πλάκα	χορός σαν Γιάνν'-Κώστας

Βίντεο που προβλήθηκε αρκετές φορές από τον τηλεοπτικό σταθμό ΗΠΕΙΡΟΣ TV1 των Ιωαννίνων, μία από τις οποίες ήταν στις 22/1/2003. Το συγκρότημα αποτελούνταν από τους: Κώστα Γεροδήμο, Γιάννη Γεροδήμο και Νίκο Τομαρά τραγούδι, Βασίλη Χαλιάσο κλαρίνο, Νίκο Γεροδήμο βιολί και τραγούδι, Ξενοφώντα Φάκο κιθάρα και κάποιος πιθανόν Παρακαλιαμιώτης μουσικός στα ντράμς (ή τζαζ όπως λένε οι παραδοσιακοί μουσικοί). Διάρκεια δύο ώρες περίπου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Τα τραγούδια της διπλής κασέτας «Η μουσική παράδοση του Συρράκου»
Έκδοση του Συνδέσμου Συρρακιωτών Ιωαννίνων, 1994

1	Θέλω ν' ανθίσουν τα κλαριά	Καθιστικό
2	Τούτο το καλοκαιράκι	Τσάμικο
3	Κάτω στην άσπρη πλάκα	χορός όπως Γιάνν'-Κώστας
4	Βούλα μωρ' Βούλα	Συρτό «καλαματιανό»
5	Ο δυόσμος κι ο βασιλικός	Συρτό
6	Βιολέτα – Χαραλάμπης	Συρτά «καλαματιανά»
7	Εβγάτε ν' αγναντέψουμε τις Συρρακιωτοπούλες*	Τσάμικο
8	Βλαχούλα εροβόλαγε	Συρτό
9	Γιάνν'-Κώστας	Ιδιόμορφος χορός
10	Ασημόκουπα	Τσάμικο
11	Πέρα σε κείνο το βουνό	Συρτό
12	Το λεν' οι κούκοι στα βουνά	Τσάμικο
13	Αυτά τα μάτια Δήμο μου	Πατητό
14	Νου τι ρίντι φιάτα νίκα	χορός σαν Γιάννη-Κώστας
15	Βαριά βαρούν τα σήμαντρα	Συγκαθιστός
16	Βλαχοθανάσης	Τσάμικο
17	Ντι κου νίκα	Στα τρία ή συρτό στα δύο
18	Μαριόλικο	Τσάμικο
19	Μηλίτσα	Ιδιαίτερο, πατητό
20	Πέθανε ο βλάχος στο μαντρί	Τσάμικο
21	Ένα μικρό βλαχόπουλο	Συρτό «καλαματιανό»
22	Μπαλατσός	Χορός, όπως Γιάνν'-Κώστας
23	Νταλιάνα	Τσάμικο
24	Ντούσι γιάνλου πούνου λα όι -	Πατητό
	Βίνι ουάρα σι φουτζίμου	Συρτό στα δύο (ή και πατητό)
25	Όλα τα πουλάκια	Συρτό
26	Γιατί είναι μαύρα τα βουνά	Τσάμικο
27	Για μια φορά είν' η λεβεντιά	Ιδιαίτερο
28	Ποιος έχει αράδα σήμερα	Τσάμικο

* Μάλλον νεοδημοτικό, παραλλαγή στο στίχο του τραγουδιού «Εβγάτε ν' αγναντέψουμε τις Αγραφιωτοπούλες».

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Τα τραγούδια της κασέτας «Από τη μουσικοχορευτική παράδοση του Συρράκου»
Έκδοση του Συνδέσμου Συρρακιωτών Ιωαννίνων

1	Σκάρος – Τα πήρανε τα πρόβατα	Ποιμενικό – Αργό συρτό
2	Τρυγώνα	Τσάμικο
3	Μπιρμπίλη μου τα πρόβατα	Τσάμικο
4	Θέλω να βρέξει μια βροχή	Τσάμικο
5	Μαρτύρα το βρε χαραυγή *	Τσάμικο
6	Με μάραναν οι όμορφες	Τσάμικο
7	Δυο πουλάκια τα καημένα	Τσάμικο
8	Ο Όλυμπος κι ο Κίσσαβος	Τσάμικο
9	Τα μάγια	Τσάμικο
10	Στη Ρούμελη σ' ένα δεντρί	Τσάμικο
11	Τρεις χρόνους επερπάτησα - Διαμάντω - Γιάννενα-Γιαννάκαινα - Βάτους κι αγκάθια - Μια μελαχροινή	Συρτά «καλαματιανά»
12	Τι να τα κάνω τα φλουριά	Τσάμικο
13	Αμάραντος	Τσάμικο
14	Εκεί ψηλά στον Αϊ-Λια	Συρτό «καλαματιανό» (νεοδημοτικό;)
15	Γλυκοχαράζουν τα βουνά - Μας πήρε η μέρα κι η αυγή	Τσάμικα

* «Μαρτύρατο βρε χαραυγή» είναι γραμμένο στο εξώφυλλο της κασέτας, ενώ το σωστό και έτσι το τραγουδάει και ο τραγουδιστής είναι «Μαρτύρατο βρε χαραμή».

Θωμάς Χαλιγιάννης, Νίκος Γεροδήμος, Αντώνης Τζιάσιος

ΠΙΝΑΚΑΣ 7
Τα τραγούδια της κασέτας «Τραγούδια του Γάμου»
Έκδοση του Συνδέσμου Συρρακιωτών Ιωαννίνων, 2000

1	Καλότυχα ‘ναι τα βουνά	Καθιστικό
2	Βαριά βαρούν τα σήμαντρα -	Συγκαθιστός
	Ένα δέντρο δυο κλωνάρια	γύρισμα συρτό «καλαματιανό»
3	Το ξύρισμα του γαμπρού	Ακουστικό - συρτό αργό
4	Αφήνω γεια μανούλα μου -	Συρτό (πατινάδα)
	Ο δυόσμος κι βασιλικός	Συρτό
5	Ξύπνα περδικομάτα μου	Τσάμικο
6	Δυο πουλάκια τα καημένα	Τσάμικο
7	Φίλοι ‘μ καλωσορίσατε -	Τσάμικο
	Πού ‘σουν πέρδικα γραμμένη	Τσάμικο
8	Εμείς τώρα θα φύγουμε	Συρτό
9	Σε τούτην τάβλα που ‘μαστε	Καθιστικό
10	Γενοβέφα (ορχηστρικό)	Συρτό

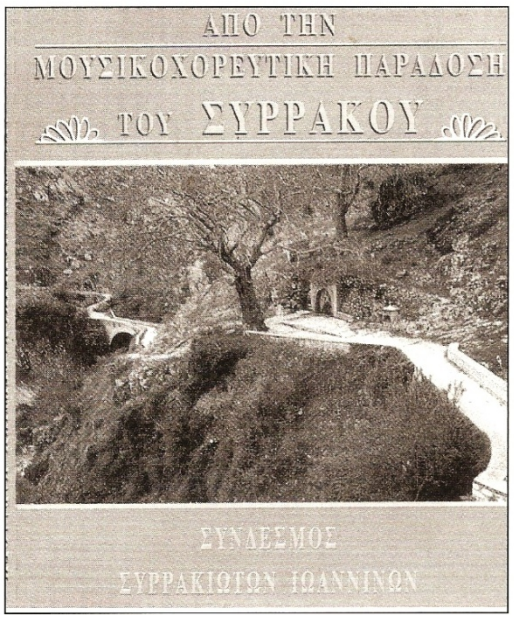

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

Τα τραγούδια του ψηφιακού δίσκου (CD): «Συρράκο, παραδοσιακοί χοροί και τραγούδια»
Έκδοση του Συνδέσμου Συρρακιωτών Ιωαννίνων, 2001

1	Βαριά βαρούν τα σήμαντρα	Συγκαθιστός
2	Δυο πουλάκια	Τσάμικο
3	Γιάνν'-Κώστας	Ιδιόμορφος χορός
4	Βούλα	Συρτό «καλαματιανό»
5	Εβγάτε ν' αγναντέψουμε τούτους τους συμπεθέρους	 Τσάμικο
6	Ντι κου νίκα	Πατητό ή στα δύο
7	Βιργινάδα – Ντόου φιάτι	«Κλειδωτός» (μέσα-έξω)
8	Πάνω σε βλάχικα κονάκια	Τσάμικο
9	Νου τι ρίντι	χορός Γιάνν'-Κώστας
10	Θέλω ν' ανέβω σε βουνό	Τσάμικο
11	Αυτά είν' τα μάτια	Πατητό
12	Θέλω να βρέξει μια βροχή	Τσάμικο
13	Γκόλφω	Τσάμικο
14	Τι έχεις καημένε πλάτανε - Μ' έκαψες γειτόνισσα - Την αγάπη μου την αποθύμησα	 Συρτά «καλαματιανά»
15	Μπαλατσός	Χορός όπως Γιάνν'-Κώστας
16	Κόρη που πας στον ποταμό - Μου 'πανε τα γιούλια	 Συρτά «καλαματιανά»
17	Εμένα να με κλάψετε	Τσάμικο
18	Οργανικός σκοπός	
19	Βίνι ουάρα σι φουτζίμου	Πατητό
20	Για μια φορά είν' η λεβεντιά	Ιδιαίτερο
21	Μαριόλικο	Τσάμικο
22	Κάτω στην άσπρη πλάκα	Χορός όπως Γιάνν'-Κώστας
23	Αγγελική	Καθιστικό

Σημείωση: Στους πίνακες από τις εκδόσεις του Συνδέσμου Συρρακιωτών Ιωαννίνων διατηρήθηκε η γραφή και η ορθογραφία έτσι, όπως αποτυπώνεται στα εξώφυλλα. Στα υπόλοιπα η γραφή είναι είτε, όπως πρωτογράφτηκε, από τους συντάκτες ή όπως θεωρείται πιο σωστή.

Παρατηρούμε λοιπόν στους παραπάνω πίνακες ένα αντιπροσωπευτικότατο δείγμα από το μουσικό ρεπερτόριο, το οποίο συνθέτει τη μουσική «παράδοση» του Συρράκου. Βλέπουμε πως είναι τραγούδια από διάφορες περιοχές, συχνά και εκτός Ηπείρου. Είναι ενδιαφέρον να τονιστεί ότι το ρεπερτόριο είναι σχεδόν ίδιο στις δισκογραφικές παραγωγές, και στα λαϊκά πανηγύρια. Ακόμη και σήμερα αν κάποιος επισκεφθεί το χωριό και υπάρχει κάποιο γλέντι, τα ίδια σχεδόν τραγούδια θα ακούσει. Οι Συρρακιώτες δε αξιολογούν τα τραγούδια τους σε «σημαντικά» και «λιγότερο σημαντικά». Τα μόνα κομμάτια τα οποία έχουν ωστόσο αναχθεί σε σύμβολα της ταυτότητάς τους είναι, όπως προαναφέραμε, ο «Συγκαθιστός» και ο «Γιάννη – Κώστας». Όσον αφορά λοιπόν πιο ειδικά στα τραγούδια τα οποία εντάσσουν στο ρεπερτόριο τους, όντας «ξένα» δάνεια, αυτά επιτελούνται μέσα από συγκεκριμένες τεχνικές παιξίματος, από τη στιγμή της υιοθέτησής τους στον τόπο. «Στους Συρρακιώτες άρεσε πάντα το αργό και το βαρύ παίξιμο. Ήθελαν το κλαρίνο να παίζει στα χαμηλά».[93] Και η συγκεκριμένη τεχνική επιτέλεσης που χαρακτηρίζεται από χρήση των χαμηλών οκτάβων του κλαρίνου φαίνεται να συνδέεται στενά με τον τρόπο που χορεύουν, ο οποίος φυσικά με τα χαρακτηριστικά της λεβεντιάς και υπερηφάνειας που θεωρούν ότι τους διακατέχουν.

Για παράδειγμα το «Μαργιόλικο», τραγούδι της Ρούμελης, θα εκτελεστεί διαφορετικά σε ένα άλλο χωριό της Ηπείρου απ' ότι στο Συρράκο. Στον ψηφιακό δίσκο που συνοδεύει την εργασία το πρώτο κομμάτι είναι το «Μαργιόλικο» από τον Κώστα Ζέρβα (κλαρίνο) και τον Τάσο Μπανδέλη (τραγούδι), σε μια ηχογράφηση τον Αύγουστο του 2007, στους Χουλιαράδες στα Τζουμέρκα. Το δεύτερο κομμάτι αποτελεί μια άλλη εκδοχή του ίδιου κομματιού όπως αυτό περιλαμβάνεται στην έκδοση του Συνδέσμου Συρρακιωτών Ιωαννίνων (2001), όπου κλαρίνο παίζει ο Θωμάς Χαλιγιάννης και τραγουδάει ο Κώστας Γεροδήμος. Οι διαφορές στο άκουσμα είναι εμφανείς από την πρώτη ακρόαση. Μεγάλο ρόλο βέβαια παίζει και ότι στο μεν πρώτο κομμάτι χρησιμοποιούνται «σύγχρονα» ηλεκτρικά όργανα (αρμόνιο, κιθάρα και ντραμς), ενώ στο δεύτερο «παραδοσιακά» (λαούτο, βιολί και ντέφι). Στην πρώτη εκτέλεση λοιπόν παρατηρούμε πως ο κλαρινίστας αφήνει το παίξιμο του ελεύθερο απέναντι στις μουσικές έλξεις και στους τρόπους συμπεριφοράς των λαϊκών δρόμων και των τροπικών δομών. Παίζει πιο ομαλά, «πιο γλυφτά τις φωνές», όπως λένε και οι λαϊκοί μουσικοί. Ενώ στο δεύτερο παράδειγμα ο μουσικός φαίνεται να υπακούει σε

[93] Νίκος Γεροδήμος 7-3-2009 Κηπίνα Ιωαννίνων, προφορική συνέντευξη

ένα πιο συγκερασμένο σύστημα, δε χρησιμοποιεί δηλαδή μαλακές διατονικές κινήσεις, σε σχέση με τον πρώτο. Με άλλα λόγια στη δεύτερη εκτέλεση, ο κλαρινίστας, δεν υπακούει στις μουσικές έλξεις της κλίμακας και παίζει με πιο γρήγορες κινήσεις χρησιμοποιώντας περισσότερες «αποτζιατούρες» και «τρίλιες», για να καλύψει το κενό στη χρονική αγωγή. Παίζει λοιπόν περισσότερο «στακάτα» και λιγότερο «αλά-τούρκα». Οι λαϊκοί δρόμοι οι οποίοι χρησιμοποιούνται στη μελωδία του κομματιού είναι οι ίδιοι και στις δυο εκτελέσεις. Επίσης παρατηρούμε ότι στην πρώτη ηχογράφηση το κλαρίνο ακούγεται πιο γλυκό, λόγω του ότι ο μουσικός χρησιμοποιεί διάφορα ηλεκτρονικά μέσα, (όπως η χρήση πεταλιέρας-οκτάβας και κάψας), τα οποία αποφεύγονται από τους μουσικούς στο Συρράκο που εμμένουν σε πιο «παραδοσιακές» εκτελέσεις και τεχνικές.

Στο Συρράκο οι μουσικοί προσπαθούν να «βγάζουν» το φυσικό ήχο του οργάνου, ο οποίος είναι και συνυφασμένος με την «παράδοση», με αποτέλεσμα να μη χρησιμοποιούν ηλεκτρονικά μέσα. Ο λαϊκός κλαρινίστας Νίκος Καψάλης, ο οποίος παίζει τα τελευταία χρόνια στο Συρράκο, δεν χρησιμοποιεί ποτέ ηλεκτρικά/ηλεκτρονικά μέσα, όπως κάνει σε άλλες περιοχές. Είναι ενδιαφέρον εξάλλου να τονιστεί ότι η χρήση οργάνων, όπως η ηλεκτρική κιθάρα και η ντραμς, ενόχλησε και εξόργισε πολλούς κατοίκους, διότι όπως αντιλαμβανόμαστε, είναι στοιχεία τα οποία δεν ταιριάζουν στον «παραδοσιακό» χαρακτήρα του χωριού και του μουσικού ρεπερτορίου του Συρράκου. Γενικότερα λοιπόν όσον αφορά στα υπόλοιπα όργανα και τις μουσικές πρακτικές που σχετίζονται με αυτά δεν υπάρχει κάποια ιδιαίτερη απαίτηση από τους Συρρακιώτες, όταν βέβαια αυτά ανήκουν στην «παραδοσιακή» ηπειρώτικη κομπανία-ζυγιά.

Τέλος, όσον αφορά στους τραγουδιστές, παρατηρούμε ότι τα τελευταία τουλάχιστον δεκαπέντε χρόνια, επικρατεί ο Κώστας Γεροδήμος (στην οικογένεια των Γεροδημαίων θα αναφερθούμε και εκτενέστερα λίγο παρακάτω), Ο συγκεκριμένος τραγουδιστής έχει μια πολύ ιδιαίτερη χροιά στη φωνή του, λόγω των πολλών λαρυγγισμών τους οποίους χρησιμοποιεί, και σύμφωνα με τους Συρρακιώτες ταιριάζει άριστα με το «ύφος» του Συρράκου. Ενδεχομένως η χρήση αυτών των λαρυγγισμών να του επιτρέπει να δίνει έμφαση σε κάθε συλλαβή αποδίδοντας έτσι πολύ καλά τους λαϊκούς δρόμους στους οποίους βασίζονται τα τραγούδια του Συρράκου. Αντίθετα το «σύρσιμο της φωνής», η χρήση δηλ. ενδιάμεσων μουσικών μορίων, θεωρείται από τους Συρρακιώτες νεωτερισμός, «γύφτικο» και μη δεξιοτεχνικό παίξιμο.

Βέβαια όσον αφορά στο συγκεκριμένο ύφος τραγουδίσματος θα πρέπει να γνωρίζουμε και το εξής. Ο πατέρας του Κώστα Γεροδήμου, ο Γιάννης Γεροδήμος, τραγουδούσε και έπαιζε λαούτο από πολύ παλιά στα γλέντια του Συρράκου. Στον ψηφιακό δίσκο της εργασίας μπορούμε να ακούσουμε στα παραδείγματα τρία και τέσσερα, το τραγούδι «Γιατί είναι μαύρα τα βουνά», όπου στο νούμερο τρία τραγουδάει ο Κώστας και στο νούμερο τέσσερα ο Γιάννης Γεροδήμος. Παρατηρούμε λοιπόν πως και οι δύο χρησιμοποιούν πολλούς λαρυγγισμούς στη φωνή τους. Άρα μπορούμε να συμπεράνουμε πως αυτή η πρακτική στις αποδόσεις των μουσικών κομματιών έχει ξεκινήσει από το 1950 και έπειτα. Ως εκ τούτου είναι λογικό οι Συρρακιώτες να έχουν συνδέσει άρρηκτα τη συγκεκριμένη φωνητική απόδοση με τη μουσικοχορευτική τους «παράδοση». Αυτό βέβαια το χρώμα το οποίο σήμερα συνδέεται με την οικογένεια των Γεροδημαίων ίσως να μην υπήρχε πριν το 1950. Σύμφωνα με το Νίκο Γεροδήμο, «Εμείς όταν πήγαμε στο χωριό και παίξαμε το ’50, αλλά εγώ είχα πάει και λίγο νωρίτερα από το ’48, μας έλεγαν οι παλιότεροι πως θα παίξουμε. Εμένα χαρακτηριστικά μου έλεγε ένας Μπεσίρης, κλαρίνο από τους Καλαρρύτες πώς να παίζουμε στο Συρράκο, και συνεχίσαμε και εμείς έτσι το είδος. Στο Συρράκο ήθελαν πάντα αργά και βαριά».[94]

Είναι αυτά τα στοιχεία στα οποία υπακούν οι μουσικοί για να γίνουν αποδεκτοί από τους ντόπιους. Πολλά νεόφερτα τραγούδια από άλλες περιοχές τα έχουν διαμορφωθεί σύμφωνα με αυτά τα κριτήρια και αποτελούν πλέον κομμάτι της Συρρακιώτικης μουσικής «παράδοσης». Και φυσικά στα πλαίσια αυτών των τροποποιήσεων έπρεπε οι μουσικές κλίμακες στις οποίες ήταν βασισμένες το τραγούδι να ήταν κατάλληλες Τέτοια τραγούδια είναι «…Μωρή κακιά γειτόνισσα, ο Όλυμπος και ο Κίσσαβος, Τούτο το καλοκαιράκι, Στα Σάλωνα σφάζουν αρνιά, το Μαριόλικο, Εσείς πουλιά πετούμενα, Κόβω μια κλάρα λεμονιά, και πολλά άλλα…».[95]

Μεγάλο ρόλο για τους Συρρακιώτες, όπως προαναφέραμε, παίζουν λοιπόν οι εκτελεστές της μουσικής τους. Είναι πολύ σημαντικό γι’ αυτούς το πώς θα εκτελεστούν τα «τραγούδια τους», αν θα διατηρηθεί το μουσικό τους ύφος και κατά πόσο η κομπανία η οποία θα τα εκτελέσει θα είναι η «παραδοσιακή» ηπειρώτικη ζυγιά. Το καλοκαίρι του 1988 στο μεγάλο πανηγύρι του χωριού στις Δεκαπέντε

[94] Νίκος Γεροδήμος 7-3-2009 Κηπίνα Ιωαννίνων, προφορική συνέντευξη
[95] Εφημερίδα «Αντίλαλοι του Συρράκου» Συνέντευξη του λαϊκού μουσικού Ν. Γεροδήμου στη στήλη «*πρόσωπο με πρόσωπο*» αριθμός φύλλου 131 σελ. 7 εκδ. Σύνδεσμος Συρρακιωτών Ιωαννίνων

Αυγούστου, είχε δημιουργηθεί θέμα σχετικά με την ορχήστρα η οποία δεν τους ευχαρίστησε καθόλου, καθώς όπως είπαν και οι ίδιοι «… ήταν ποιοτικά και ποσοτικά ανεπαρκή τα όργανα…».[96] Το συγκεκριμένο συμβάν αποτέλεσε την αφορμή για μια σειρά συζητήσεων σχετικά με τη διοργάνωση των τοπικών πανηγυριών και την επιλογή των μουσικών εκτελεστών: «Θα πρέπει δε να προτιμηθεί, αν φυσικά δείχνει ενδιαφέρον, συγκρότημα που έχει σχέση με την παράδοση του Συρράκου».[97]

Φυσικά όπως και σε άλλες περιοχές της Ηπείρου ελάχιστοι ήταν οι Συρρακιώτες οι οποίοι ασχολήθηκαν με την δημοτική μουσική και όσοι ασχολήθηκαν δεν έπαιξαν ποτέ δημόσια σε κάποιο συρρακιώτικο πανηγύρι, γλέντι, ή άλλη εκδήλωση. Ο λόγος ήταν φυσικά η υποδεέστερη θέση των μουσικών: Είναι ενδεικτικό ότι όταν παλιότερα ήθελαν να μιλήσουν για τα όργανα, έλεγαν «…ήρθαν τα νταούλια, ήρθαν τα βιολιά ή ήρθαν οι γύφτοι…».[98]

Κατά κύριο λόγο από το 1950 και έπειτα η μουσική οικογένεια η οποία έχει επικρατήσει στο Συρράκο μιας και μπορεί να «πιάσει» το χρώμα των «δικών τους» τραγουδιών, όπως υποστηρίζουν και οι κάτοικοι του χωριού, δεν είναι άλλη από τη μουσική οικογένεια των Γεροδημαίων, μέλος της οποίας είναι και ο Κωστας Γεροδήμος, στον οποίο αναφερθήκαμε παραπάνω. «…Οι Γεροδημαίοι […] είναι αδέλφια Κώστας βιολί, Μήτσος βιολί, Γιώργος κλαρίνο και τραγούδι, Γιάννης λαούτο και τραγούδι, Νίκος βιολί και τραγούδι και οι νεότεροι Βασίλης τραγούδι και Κώστας τραγούδι».[99]

Η καταγωγή της οικογένειας των Γεροδημαίων είναι από την Πράμαντα Ιωαννίνων και σε αντίθεση με την πληθώρα των λαϊκών οργανοπαικτών στην Ηπειρο δεν είναι Γύφτοι. Σήμερα όμως κατοικούν στον οικισμό των Καλαρρυτών, την Κηπίνα.

[96] Εφημερίδα «Αντίλαλοι του Συρράκου» από τη στήλη «*Μια στο καρφί και μια στο πέταλο»* αριθμός φύλου 61 εκδ Σύνδεσμος Συρρακιωτών Ιωαννίνων σελ.2

[97] Γεώργιος Αυδίκος *«Πολιτιστικά»,* εφημερίδα «Αντίλαλοι του Συρράκου» άρθρο στην πρώτη σελίδα του φύλλου με τίτλο υπογράφει ο Πρόεδρος του Π.Κ. αριθμός φύλλου 64 σελ.1, εκδ. Σύνδεσμος Συρρακιωτών Ιωαννίνων

[98] Ι.Αυδίκος Ιωάννινα 21-11-2007 προφορική συνέντευξη

[99] Γ. Μπέλλου «*Η μουσική του Συρράκου»* Εφημερίδα «Αντίλαλοι του Συρράκου» αρ.φύλλου 181 σελ. 4 εκδ. Σύνδεσμος Συρρακιωτών Ιωαννίνων

Γιάννης Γεροδήμος (τραγούδι) **Συρρακιώτικη μουσική κομπανία σε φεστιβάλ χορού.**
Νίκος Ράρας (κλαρίνο) **Τέρμα αριστερά διακρίνεται ο Κ. Γεροδήμος**

Ο Νίκος Γεροδήμος

Όπως μας αναφέρει ο Νίκος Γεροδήμος σε προφορική του συνέντευξη, οι Γεροδημαίοι ξεκίνησαν να παίζουν στο Συρράκο περίπου το 1950. Από εκείνη την εποχή και μέχρι και σήμερα αποτελούν για τους Συρρακιώτες αναπόσπαστο κομμάτι της μουσικής τους «παράδοσης». Αν λάβουμε υπ' όψη τις διάφορες μουσικές καταγραφές για τη μουσική του Συρράκου ή ανέκδοτες ηχογραφήσεις από γάμους ή λαϊκά πανηγύρια θα παρατηρήσουμε μια πληθώρα από κλαρινίστες, αλλά πολύ περιορισμένο αριθμό τραγουδιστών. Οι τραγουδιστές δεν είναι άλλοι από το Νίκο, το Γιάννη και πιο πρόσφατα τον Κώστα Γεροδήμο.

Παρατηρούμε λοιπόν να δημιουργείται μια στενή σχέση μεταξύ πελατών-χορευτών και μουσικής κομπανίας. Μέσω της σχέσης λοιπόν ο μουσικός μαθαίνει τις συνήθειες του «πελάτη», προσπαθεί να τον γλεντήσει, και να τον «χορέψει» όσο καλύτερα μπορεί. «Έρχονταν σε μας παλιά οι γυναίκες και μου ζήταγαν τραγούδια. Λόγω όμως του ότι τότε οι Συρρακιώτες μάθαιναν στα παιδιά πρώτα βλάχικα και μετά ελληνικά ζήταγαν τα τραγούδια με άλλους τίτλους. Μου έλεγαν βάρα το 'τούτο ντο' δηλαδή 'Τούτο το καλοκαιράκι'. Το 'Νε σις παι', δηλαδή 'Τα παιδιά της Σαμαρίνας, πολλοί όμως επειδή τους ήξερα τι χόρευαν ή ξεκιναγα και τράβαγα εγώ μπροστά, όταν θα σηκώνονταν για χορό ή θα μας έλεγαν το μισό τίτλο. Ας πούμε έλεγαν, βάρα το 'Για μένα', δηλαδή 'Για μένα βρέχουν τα βουνά' ».[100] Αυτό βέβαια αποτυπώνει μια σειρά από διαφορετικά ζητήματα τα οποία είναι πολυσύνθετα και

[100] Νίκος Γεροδήμος 7-3-2009 Κηπίνα Ιωαννίνων, προφορική συνέντευξη

απηχούν τη σύνθετη ταυτότητα του Συρράκου. Στη συνέχεια ωστόσο θα επικεντρωθούμε σε θέματα που αφορούν τους μουσικούς.

Ο μουσικός λοιπόν για να είναι αποδεκτός από την κοινότητα πρέπει να γνωρίζει και να τηρεί τους κανόνες τους οποίους εκείνη επιβάλλει σχετικά με το πώς θα παιχτούν τα κομμάτια και το πώς θα προβληθεί η μουσική «παράδοση» του χωριού γενικότερα. Όσον αφορά στο ρεπερτόριο και το μουσικό χρώμα-ύφος τους περιοχής, με το πέρασμα τον χρόνων και με τη συνεχή επαφή των ίδιων μουσικών με τον κόσμο λογικό είναι να έχουν ανταλλαχθεί διάφορα στοιχεία και να έχει δημιουργηθεί μεταξύ τους ένας πολύ στενός δεσμός. Όταν η μουσική οικογένεια των Γεροδημαίων «παρέλαβε» το 1950 το τότε μουσικό ρεπερτόριο του χωριού θα αναγκάστηκε να εντάξει τις μουσικές πρακτικές της στις τότε απαιτήσεις των «πελατών» τους. Στο πέρασμα του χρόνου όμως ενέταξαν νέα τραγούδια μέσα στο ρεπερτόριο διευρύνοντας ταυτόχρονα, αλλά πάντα υπακούοντας σε συγκεκριμένες μουσικές πρακτικές. «..Όσοι μουσικοί πέρασαν από το Συρράκο για να μπορέσουν να μείνουν στο Συρράκο, εναρμονίστηκαν με την επιθυμία του Συρρακιώτη…».[101] Μπορεί λοιπόν να διαπιστώσει κανείς μια αλληλοδιαπλεκόμενη σχέση ανάμεσα στους μουσικούς και τον κόσμο απιοτέλσμα της οποίας είναι το συγκεκριμένο ρεπερτόριο και οι μουσικές πρακτικές που το συνοδεύουν . « μας έλεγαν οι παλιοί πώς να παίξουμε…. Αλλά αργότερα βάλαμε και εμείς πολλά δικά μας πράματα μέσα για πιο όμορφα».[102]

Όσον αφορά στη θεματολογία των τραγουδιών αυτή συνήθως κινείται γύρω από τον έρωτα και τις κοινωνικές δομές που επικρατούσαν στο χωριό, αλλά κυρίως εστιάζεται στο νομαδικό-κτηνοτροφικό τρόπο ζωής. Καθώς βέβαια και τραγούδια με θέμα τη λεβεντιά και την υπερηφάνεια. Υπάρχουν εξάλλου και πολλά παλιά δημοτικά τραγούδια τα οποία τραγουδιόταν μόνο, δηλ. δεν υπήρχε συνοδεία μουσικών οργάνων, καθώς και ποιήματα του Συρρακιώτη ποιητή Κ. Κρυστάλλη, που έχουν μελοποιηθεί και έχουν πια ενταχθεί στο συρρακιώτικο ρεπερτόριο. Ένα από αυτά για παράδειγμα είναι το «Γιατί είναι μαύρα τα βουνά».

[101] Ι. Αυδίκος Ιωάννινα 21-11-2007 προφορική συνέντευξη
[102] Νίκος Γεροδήμος 7-3-2009 Κηπίνα Ιωαννίνων, προφορική συνέντευξη

Κεφάλαιο 3

Η μουσική «αυτονομία» του Συρράκου

α. Η ιδιαιτερότητα της Συρρακιώτικης ταυτότητας

Παρατηρούμε λοιπόν ότι οι Συρρακιώτες μέσα σε κάποια πλαίσια (μουσικές πρακτικές, χορός), προσπαθούν να δημιουργήσουν ένα μουσικό ρεπερτόριο – ιδίωμα, το οποίο να τους χαρακτηρίζει και να ταυτοποιείται απόλυτα με το Συρράκο. Ανακύπτει λοιπόν το ζήτημα της μουσικής αυτονομίας και ιδιαιτερότητας του Συρράκου, το οποίο στη συνέχεια θα προσπαθήσουμε να διερευνήσουμε σε σχέση με την ιδιαιτερότητα της ταυτότητάς τους

Όπως λοιπόν προκύπτει από το σύνολο του υλικού τοπικού χαρακτήρα που συλλέξαμε τα στοιχεία τα οποία αναδεικνύουν σε σχέση με την ιδιαίτερη ταυτότητά τους δεν είναι άλλα από τη βλάχικη καταγωγή τους, την αγάπη τους για το βουνό σε συνδυασμό με την απέχθεια τους για τον «κάμπο», τον κτηνοτροφικό τους βίο, την «παραδοσιακή» αρχιτεκτονική, και τη γεωγραφική θέση του χωριού, το έντονο ιστορικό τους παρελθόν, τον τρόπο λειτουργίας της κοινωνίας τους. Ενδεικτική είναι η παρακάτω διατύπωση: «Οι αυστηροί κοινωνικοί κανόνες οι οποίοι πρότασσαν, το κοινό συμφέρον πάνω από την ατομική επιδίωξη, η κοινωνική διαστρωμάτωση (Ραφτάδες, Κτηνοτρόφοι), η μορφολογία του εδάφους με το ορεινό της περιοχής και την μεγάλη κατωφέρεια (αλλά και το πεδινό και παραθαλάσσιο αργότερα), η ένδοξη μακραίωνη ιστορία, η βαριά φορεσιά, οι δύσκολες καιρικές συνθήκες, η οικογενειακή δομή με τον άντρα σε θέση εξουσίας και την γυναίκα ουσιαστικά σε θέση υποταγής, η οικονομική κατάσταση των κατοίκων με τις μεγάλες αντιθέσεις είναι μερικά από τα στοιχεία που προσδίνουν το ύφος αυτό στη μουσική και το χορό και κληροδοτούνται και μετά την εγκατάσταση στην Πρέβεζα.».[103]

Πιο ειδικά σε σχέση με τη σημασία που αποδίδουν στη βλάχικη καταγωγή τους είναι αντιπροσωπευτικό το γεγονός στην τοπική τους εφημερίδα «Αντίλαλοι του Συρράκου», στο φύλλο του Σεπτέμβρη του 1983 - λίγο μετά δηλ από την ανακήρυξή του Συρράκου σε παραδοσιακό οικισμό αρχίζει μια σειρά από δημοσιεύσεις των βλάχικων τραγουδιών τους, τα οποία εκλαμβάνουν ως φορείς διατήρησης της

[103] www.vlahoi.net Άρθρο του χοροδιδασκάλου Η. Γκαρτζονίκα για την μουσικοχορευτική παράδοση των Συρρακιωτών της Πρέβεζας

γλώσσας τους. Όπως χαρακτηριστικά τονίζεται: «Ένα μεγάλο μέρος της πολιτιστικής μας κληρονομιάς είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την βλάχικη γλώσσα, τη γλώσσα με την οποία οι πατριώτες μας εκφράσανε και εκφράζουν τους καημούς τις χαρές, τα ντέρτια τους … Πίστη μας είναι ότι αξίζει τον κόπο να ασχοληθεί κανείς με τη διατήρηση της γλώσσας μας … Έτσι σε αυτό το φύλλο ανοίγουμε ένα φάκελο Βλάχικων τραγουδιών».[104]Αρκετά τραγούδια τους εξάλλου αναφέρονται στον κτηνοτροφικό τους βίο ή τη βλάχικη καταγωγή τους: όπως π.χ. η «Γκόλφω», το «Ένα μικρό βλαχόπουλο», το «Βλαχούλα εροβόλαγε» και άλλα αναδεικνύοντας την άρρηκτη σχέση βλάχικης ταυτότητας και κτηνοτροφικού βίου, ως θεμελιώδη στοιχεία της ταυτότητάς τους.

Η ιδιατερότητά τους αυτή ωστόσο συνδέεται άρρηκτα με τη γεωγραφική θέση του χωριού.. Όπως όλοι οι ορεινοί πληθυσμοί, έτσι και οι Συρρακιώτες υπερηφανεύονται για τη γεωγραφική θέση του οικισμού τους. Έχουν συνδέσει το υψόμετρο και το απότομο έδαφος του χωριού με τη λεβεντιά, την υπερηφάνεια και την αίσθηση της ελευθερίας, η οποία τους δημιουργείται, επειδή βρίσκονται πολύ κοντά με τη φύση και μακριά από τα αστικά κέντρα. Και όλα αυτά τα στοιχεία βρίσκουν ως βασικό εκφραστή τους τη μουσική: «Η τοποθεσία και η φυσική κατάσταση επηρεάζει καθοριστικά το χαρακτήρα των ανθρώπων. Η θέση του οικισμού του Συρράκου, τόσο ψηλά και τόσο περήφανα κι αρχοντικά κατασκευασμένο, έκανε τους Συρρακιώτες περήφανους και, γιατί όχι, εγωιστές […] Η καθάρια αγριότητα της φύσης σμίλευσε γενιές χαρακτήρων […] Αυτό ακριβώς είναι και το θεμέλιο της προσωπικότητας του Συρρακιώτη. Περήφανη στάση …».[105] Παρατηρούμε λοιπόν πως στο ταυτοτικό αφήγημά τους οι Συρρακιώτες συνδέουν τη γεωγραφία και την αρχιτεκτονική τους με την ψυχοσύνθεση τους -λεβεντιά και υπερηφάνεια -και τα οποία με τη σειρά τους εκφράζονται μέσα από τη μουσικοχορευτική τους παράδοση. Σε αυτό λοιπόν το πλαίσιο προκύπτει και η έμφαση σε συγκεκριμένους χορευτικούς τρόπους ή μουσική ερμηνεία, τα «δικά τους κομμάτια», που δεν είναι άλλα από τους αργούς χορούς , οι οποίοι συνδέονται με την επίδειξη των χορευτικών τους ικανοτήτων «.. και το κλαρίνο θέλουν να παίζει πάντα στα χοντρά αργά και βαριά…».[106] «Αυτό που χαρακτηρίζει την τοπική ιδιαιτερότητα

[104] Εφημερίδα «Αντίλαλοι του Συρράκου» από τη στήλη «Τα βλάχικα» αριθμός φύλλου 14, σελ. 3 εκδ. Σύνδεσμος Συρρακιωτών Πρέβεζας
[105] Νατάσσα Σωτ. Ζώνιου «Συρράκο: καθάρια φύση και ψυχή» Εφημερίδα «Αντίλαλοι του Συρράκου» αρ. φύλλου 90 σελ. 9 εκδ. Σύνδεσμος Συρρακιωτών Ιωαννίνων
[106] Νίκος Γεροδήμος 7-3-2009 Κηπίνα Ιωαννίνων, προφορική συνέντευξη

είναι κυρίως το ρεπερτόριο, το οποίο ακόμη και στη Βλαχόφωνη εκδοχή του, εμμένει ‘στα βαριά’ ‘στον τόπο’ τσάμικα».[107] Μέσα από αυτούς τους χορούς και τα τραγούδια, αναδεικνύουν τη λεβεντιά και την υπερηφάνεια η οποία φέρεται ως στοιχείο της κοινότητας. Επίσης τις αργές κινήσεις στο χορό και την αργή ρυθμική αγωγή στα τραγούδια, την θεωρούν και ως απόρροια της βαριάς φορεσιάς την οποία υποστηρίζουν ότι φορούσαν οι Συρρακιώτες, λόγω των έντονων καιρικών συνθηκών, κυρίως το χειμώνα.

Στα πλαίσια της έμφασης που δίνεται από τους Συρρακιώτες στην προβολή του χωριού τους είναι σημαντικό το αφήγημα που κάνει λόγο για τη συμμετοχή του χωριού στις εθνικοαπελευθερωτικές εξεγέρσεις ιδιαίτερα την περίοδο της επανάστασης το 1821. Ενδεικτικό αυτής της διάστασης είναι το τραγούδι «Κάτω στην άσπρη πλάκα», ο «Μπαλατσός», που, σύμφωνα και με το Νίκο Γεροδήμο, «είναι φερτό στο χωριό. Μια φορά εμείς το είχαμε παίξει στο Συρράκο και κάποιος μας είπε από κάποια χωριό δε θυμάμαι από πού, εε μας πήρατε το Μπαλατσό και κάτι τέτοια Αλλά λέγεται ότι ήταν οπλαρχηγός στην επανάσταση, ο όποιος έδρασε στο Συρράκο».[108] Ο «Γιάννη – Κώστας» επίσης, ο οποίος «…ήταν ένας οπλαρχηγός αγωνιστής του 1821 από το Κράψη Ιωαννίνων. Είχε πάρει δε μέρος και στην επανάσταση και καταστροφή του Συρράκου και των Καλαρρυτών από όπου βγάλαν προς τιμήν του το τραγούδι».[109] Τα παραπάνω τραγούδια ενσωματώθηκαν στο μουσικό ρεπερτόριο του Συρράκου και έχουν φτάσει στο σημείο να το προσδιορίζουν απόλυτα. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του «Γιάννη – Κώστα», που πλέον θεωρείται αποκλειστικά συρρακιώτικο, αν και μπορεί να το συναντήσουμε το ίδιο συχνά και αλλού: πχ στους Καλαρρύτες. Οι Συρρακιώτες το αποκαλούν εξάλλου «εθνικό ύμνο» του Συρράκου.

Οι Συρρακιώτες θεωρούν πως η ιδιαιτερότητα τους ανάγεται και στην ηθική και κλειστή κοινωνία η οποία χαρακτήριζε το Συρράκο το 19^{ο} αιώνα και η οποία αντανακλάται περίτεχνα στο χορό. Σύμφωνα με το χοροδιδάσκαλο Ιωάννη Αυδίκο,[110] στο Συρράκο υπήρξαν σε πολύ σπάνιες περιπτώσεις γρήγοροι, συρτοί χοροί: «το Συρράκο είχε και έχει ακόμη δική του μουσικοχορευτική ‘παράδοση’, τόσο πλούσια

[107] Γιώργος Κοκκώνης «Μουσική από την Ήπειρο» Εκδόσεις του Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων σελ. 52
[108] Νίκος Γεροδήμος 7-3-2009 Κηπίνα Ιωαννίνων, προφορική συνέντευξη
[109] Εφημερίδα «Αντίλαλοι του Συρράκου» από τη στήλη «Τα βλάχικα» αριθμός φύλλου 14, σελ. 3 εκδ. Σύνδεσμος Συρρακιωτών Πρέβεζας
[110] Ι. Αυδίκος Ιωάννινα 21-11-2007 προφορική συνέντευξη

όσο και ο συναισθηματικός κόσμος του Συρρακιώτη».[111] Οι Συρρακιώτες πάντα χόρευαν σεμνά επιδεικνύοντας έτσι λεβεντιά και υπερηφάνεια. Ειδικά οι γυναίκες έπρεπε να είναι πολύ σεμνές, όταν θα χόρευαν στο χοροστάσι του χωριού, όπου παρουσιάζονταν επίσημα στην κοινωνία του χωριού με σκοπό τη σύναψη προξενιού. Την ίδια άποψη εκφράζει και το απόσπασμα που ακολουθεί: «εκείνο που χαρακτήριζε γενικά τους χορούς του Συρράκου, ήταν οι περιορισμένες και συγκρατημένες κινήσεις όλων των μελών του σώματος, με μικρές διαφορές ανάμεσα στους άνδρες και στις γυναίκες […] Συγκρατημένη κίνηση λοιπόν και σεμνότητα χαρακτήριζε το χορό της Συρρακιώτισσας. Αντίθετα οι άνδρες εκτελούσαν πιο έντονα βήματα […] το σώμα τους, που έστεκε πάντα όρθιο για να φανεί η λεβεντιά τους».[112]

Και η μουσική αυτή ιδιαιτερότητα που ενσαρκώνει όλα τα παραπάνω στοιχεία έχει και τους εκπροσώπους της: τη μουσική οικογένεια των Γεροδημαίων, η οποία δρα εκεί από το 1950 και μετά. Μέσω συγκεκριμένων μουσικών πρακτικών στην εκτέλεση των κομματιών που οι ίδιοι παγίωσαν στη μακρόχρονη παρουσία τους στην κοινότητα δημιουργήθηκε ένα ιδιαίτερο ηχόχρωμα, το οποίο σήμερα αποτελεί, αν όχι το απόλυτο, ένα από τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά αυτού του ρεπερτορίου. Επίσης από τους ίδιους έχουν γίνει διάφορες παρεμβάσεις στα κομμάτια, με σκοπό να γίνουν αυτά πιο αρεστά στους Συρρακιώτες, Όπως τονίζει χαρακτηριστικά και ο Ν. Γεροδήμος: «βάζαμε και εμείς διάφορα πράματα αλλιώτικα μες' τα κομμάτια για να τα κάνουμε πιο ωραία […] Μια φορά ένα τραγούδι έλεγε σε ένα στίχο, θα ανέβω πάνω στο Χελμό και εγώ έλεγα θα ανέβω πάνω στο βουνό, για να τους αρέσει καλύτερα. Να τους θυμίζει βουνό. […] Όπως γράψαμε και τραγούδια όπως το 'Τι να τα κάνω τα φλουριά' το έγραψε ο Γιάννης αυτό, εγώ σε ένα άλλο κομμάτι έβαλα άλλο στίχο και αντί να λέω «εβγάτε ν' αγναντέψετε της Αγραφιωτοπούλες» έλεγα της Συρρακιωτοπούλες και άλλαζα και το στίχο παρακάτω. Όπως πολλά κομμάτια τα κάναμε συρτά όπως τον «Κωσταντάκη» πιο παλιά, το «Πουλάκι».[113] Αλλα τα κάναμε στα τρία όπως τη «Βιργινάδα»[114] … Αλλά πάντα τα παίζαμε όπως ήθελαν. Αργά τα κομμάτια και το κλαρίνο βαριά χαμηλά».[115] Οι Γεροδημαίοι μέχρι και σήμερα

[111] Ι. Αυδίκος Ιωάννινα 21-11-2007 προφορική συνέντευξη
[112] Ηλίας Δήμας «Το μουσικοχορευτικό ρεπερτόριο τυο Συρράκου» (ομιλία του αναπληρωτούκαθηγητού ΤΕΦΑΑ κ. Ηλία Δήμακατα την εκδήλωση για το Συρράκο 22-01-03) εφημερίδα «Αντίλαλοι του Συρράκου» αριθμός φύλλου 179 σελ. 2 εκδ. Σύνδεσμος Συρρακιωτών Ιωαννίνων
[113] Αριθμός κομματιού στον ψηφιακό δίσκο 06
[114] Αριθμός κομματιού στον ψηφιακό δίσκο 07
[115] Νίκος Γεροδήμος 7-3-2009 Κηπίνα Ιωαννίνων, προφορική συνέντευξη

αποτελούν για τους Συρρακιώτες μια μουσική οικογένεια απόλυτα συνυφασμένη με το ύφος, το χρώμα και τη μουσική ιδιαιτερότητα – αυτονομία του Συρράκου. Αναφέρεται ενδεικτικά στην τοπική εφημερίδα: «Το τραγούδι με τα Συρρακιώτικα τραγούδια τραγουδισμένα από τους αυθεντικούς παραδοσιακούς τραγουδιστές του χωριού μας που ακούνε στο όνομα Γεροδημαίοι».[116]

«Ξεχωριστή στιγμή με έντονη συγκινησιακή φόρτιση, ήταν η βράβευση της μουσικής οικογένειας των Γεροδημαίων […] για τη μακροχρόνια προσφορά τους στον τομέα της διατήρησης της μουσικοχορευτικής κληρονομιάς του χωριού.

[116] Καραμάνης Αποστόλης «Ραντεβού των φορέων στο Συρράκο», εφημερίδα «Αντίλαλοι του Συρράκου» αριθμός φύλλου 117 σελ. 11 εκδ. Σύνδεσμος Συρρακιωτών Ιωαννίνων

β. Κατασκευάζοντας την «αυτονομία» του Συρράκου

Η μουσικοχορευτική «παράδοση» του χωριού, η οποία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της αυτόνομης «παράδοσης» του, χρησιμοποιείται ως ο κύριος παράγοντας, προβολής και διαφοροποίησης των Συρρακιωτών . Το αφήγημα λοιπόν που προκύπτει σχετικά με την ιδιαιτερότητα του Συρράκου και η οποία εκφράζεται ιδιαίτερα μέσω της μουσικοχορευτικής τους «παράδοσης», συνυφαίνει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά, στα οποία έχουμε ήδη αναφερθεί: βλάχικη καταγωγή, κτηνοτροφικός βίος, η «παραδοσιακή» αρχιτεκτονική οικισμού, γεωγραφική θέση (βουνό, υψόμετρο, αίσθηση ελευθερίας), ιστορικό παρελθόν, και η «κλειστή» και αυστηρή κοινωνία. Όλοι αυτά τα στοιχεία θεωρούν εξάλλου ότι τους προσδίδουν ανωτερότητα σε σχέση με την ευρύτερη ύπαιθρο.

Η μουσική και ο χορός τους είναι λοιπόν δυο στοιχεία τα οποία είναι απολύτως συνδεδεμένα με την ιδιαιτερότητα του χωριού και βασικοί εκφραστές της. Τα χρησιμοποιούν συνεχώς για να αναδείξουν το χωριό τους και τα χαρακτηριστικά του κυρίως μέσω διαφόρων μουσικοχορευτικών εκδηλώσεων, τις οποίες οργανώνουν οι πολιτιστικοί τους σύλλογοι που έχουν δημιουργηθεί στα αστικά κέντρα όπου οι περισσότεροι Συρρακιώτες ζουν σήμερα (τους ονομάζουν Συνδέσμους και όχι συλλόγους) ή μέσω των λαϊκών πανηγυριών τους. Δημιουργήθηκε λοιπόν ένα μουσικό ιδίωμα που εξέλαβε το χαρακτήρα της «παράδοσης» και το οποίο ενσαρκώνεται σε ένα σύνολο μουσικών πρακτικών, των οποίων βασικός εκφραστής είναι και η οικογένεια Γεροδημαίων .

Η μουσική μπορεί να εκφράσει την ταυτότητα ενός τόπου, δηλώνοντας τη συλλογική ταυτότητα μιας κοινότητας και διαφοροποιώντας το . «Η έννοια της συλλογικής ταυτότητας ενέχει και την έννοια της αναγνώρισης. Όταν κάποια άτομα αλληλο-αναγνωρίζονται ως όμοια, αυτό σημαίνει ότι υπερτονίζουν μια ιδιότητα ως κυρίαρχη, που τα καθιστά συμμέτοχα ευρύτερων ομαδώσεων, αλλά και ότι αποκλείουν ή υποτονίζουν άλλες ιδιότητες.».[117] Η μουσική ωστόσο, εκτός από το να εκφράζει την ταυτότητα ενός τόπου, τη διαμορφώνει κιόλας. Η έμφαση στη μουσικοχορευτική τους «παράδοση, που είναι «ιδιαίτερη» λόγω της «ιδιαίτερης»

[117] Πέτρος Π. Θεοδωρίδης *Οι μεταμορφώσεις της ταυτότητας έθνος, νεωτερικότητα και εθνικιστικός λόγος*. Εκδ. Αντιγόνη Θεσσαλονίκη 2004 σελ. 119

κοινωνικής και ιστορικής θέσης του χωριού, έρχεται ουσιαστικά να διαμορφώσει με της σειρά της την «ιδιαίτερη» ταυτότητα του χωριού.

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του προηγούμενου κεφαλαίου, αρχίζει να δημιουργείται ένα διαφορετικό μουσικό ιδίωμα, ένα μουσικό ρεπερτόριο, με χαρακτηριστικό ηχόχρωμα και συγκεκριμένο τρόπο εκτέλεσης, που εκφράζει την «εικόνα» αυτού του χωριού και τη διαμορφώνει ταυτόχρονα. Όντας εύκολα αντικείμενο προβολής μέσω πολλών και διαφορετικών δράσεων (π.χ. χορευτικών) η μουσική «παράδοση» του Συρράκου αποτελεί σημαντικό μέσο διαμόρφωσης της ταυτότητας του χωριού, όπως την γνωρίζουμε σήμερα. Στα πλαίσια εξάλλου της πρόσφατης τουριστικής ανάπτυξης του χωριού προβλήθηκε έντονα η μουσική του χωριού, μαζί και με κάποια άλλα «χαρακτηριστικά» του, όπως π.χ. ο νομαδικός τρόπος ζωής, η αρχιτεκτονική κ.τ.λ., ως στοιχεία διαφορετικότητας, πέρα από το φυσικό του κάλλος.

Μέσα στα πλαίσια της καλλιέργειας αυτής της ιδιαιτερότητας που συχνά έχει και το χαρακτήρα της ανωτερότητας, προβάλλεται η έντονη ιστορική παρουσία του Συρράκου. Προβάλλεται το χωριό ως αστικό κέντρο, ως «ιστορικό αρχοντοχώρι», ως ένας τόπος ο οποίος «έδωσε» πολλούς σπουδαίους και σημαντικούς άνδρες (πολιτικούς, ευεργέτες κ.τ.λ.) στην Ελλάδα και ως ένα χωριό το οποίο πρωτοστατούσε σε κάθε εθνικοαπελευθερωτική κίνηση, για όσο διάστημα ανήκε στην Οθωμανική αυτοκρατορία. Το Συρράκο δεν προκύπτει μέσα από τις ιστορικές πηγές, εκτός από εκδόσεις του Συρράκου (βιβλία , περιοδικά , εφημερίδες) ως αστικό κέντρο ή αρχοντοχώρι. Γνώρισε βέβαια οικονομική ανάπτυξη λόγω της ανάπτυξης που γνώρισε η οικοβιοτεχνία των μάλλινων ενδυμάτων. Ας μην ξεχνούμε πως μια από τις κοινωνικές του ομάδες, αυτή των κτηνοτρόφων, ζούσε κάτω από σκληρές συνθήκες διαβίωσης και ήταν οικονομικά εξαθλιωμένη μέχρι περίπου τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Η έμφαση λοιπόν σε συγκεκριμένες διαστάσεις της ιστορίας τους συνδέεται έντονα με την προσπάθειά τους να δημιουργήσουν τη δική τους «παράδοση» «…γεγονός που αυτόματα συνεπάγεται τη συνέχεια με το παρελθόν. Πράγματι, όπου είναι δυνατό, συνήθως επιδιώκουν να καθιερώσουν τη συνέχεια με ένα ταιριαστό ιστορικό παρελθόν».[118]

Είναι ενδιαφέρον στο σημείο αυτό να τονιστεί ότι η διαδικασία αυτή «Επινόησης της Παράδοσης» εντάσσεται μέσα σε ένα γενικότερο πλαίσιο

[118] Eric Hobsbawm Terence Ranger «Η επινόηση της παράδοσης» εκδ. Θεμέλιο σελ.10

«επιστροφής στην παράδοση», το οποίο γίνεται ιδιαίτερα έντονα στην ελληνική κοινωνία της δεκαετίας του 80 . Δεν είναι τυχαίο εξάλλου ότι αυτή η διαδικασία συνέπεσε με την ανακήρυξη του οικισμού του Συρράκου σε «παραδοσιακό οικισμό»

Το Συρράκο κρίθηκε «παραδοσιακή» διατηρητέα Βλαχόφωνη κοινότητα από το ελληνικό κράτος το 1982. Από το σημείο αυτό και μετά παρατηρείται έντονο ενδιαφέρον των Συρρακιωτών για την «παράδοση» του χωριού τους. Υπήρχε και παλαιότερα βέβαια ενδιαφέρον τους,, αλλά κυρίως για θέματα που αφορούσαν την αναστήλωση του οικισμού και την αντιμετώπιση των προβλημάτων του, εξ' αιτίας της εγκατάλειψης του από τους κατοίκους. Από όταν λοιπόν το χωριό συνδέθηκε μέσω της αρχιτεκτονικής του αρχικά με την έννοια της «παράδοσης», παρατηρούμε, κυρίως μέσα από τα δημοσιεύματα της τοπικής τους εφημερίδας, την αναζωοπύρωση του ενδιαφέροντος και για ζητήματα μουσικής «παράδοσης».[119]

«Μου αρέσει όμως να μιλάω, να συζητάω να μαθαίνω για μια έννοια που εμείς οι Συρρακιώτες σεβόμαστε ακόμα, σε πείσμα των καιρών που έτσι γενικά λέμε 'ΠΑΡΑΔΟΣΗ' […] η επιβίωση ενός λαού, λένε, εξαρτάται από το πώς αυτός ο λαός εκτιμά την πολιτιστική του κληρονομιά. […] Είναι σίγουρο πως περιοχές με δυνατό παραδοσιακό στίγμα υπάρχουν πολλές. Έχοντας όμως ζήσει σε τόπους δικούς μας και ξένους συλλογίζομαι τι είναι αυτό που κάνει το δικό μας τόπο να διατηρεί και να γεννά καινούριους στυλοβάτες της ιδιαιτερότητας μας σε τέτοιους καιρούς».[120]

[119] Εφημερίδα «Αντίλαλοι του Συρράκου» αριθμός φύλλου 3 σελ. 1 εκδ. Σύνδεσμος Συρρακιωτών Αθήνας
[120] Ηλίας Χ. Γκαρτζονίκας «Θα παραδώσουμε ή θα παραδοθούμε» εφημερίδα «Αντίλαλοι του Συρράκου» αριθμός φύλλου 135 σελ. 5 εκδ. Σύνδεσμος Συρρακιωτών Ιωαννίνων

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αναγνωστοπούλου, Γ «Τα ηπειρωτικά τοπωνύμια» στο *Ηπειρωτικά χρονικά* τόμος 1ος Ριζάρειος σχολή 1926

Αβέρωφ-Τοσίτσα Ευάγγελου «Η πολιτική πλευρά του κουτσοβλάχικου ζητήματος» , φιλολογικός ιστορικός λογοτεχνικός σύνδεσμος (Φ.Ι.Λ.Ο.Σ.) Τρικάλων, ίδρυμα Ευάγγελου Αβέρωφ- Τοσίτσα Τρίκαλα 1992

Αραβαντινού Παναγιώτου, *Περιγραφή της Ηπείρου εις τρία μέρη,* μέρος Α' εκδ. Ε.Η.Μ. Ιωάννινα 1984

Αραβαντινού Παναγιώτου, *Περιγραφή της Ηπείρου εις τρία μέρη,* μέρος Β' εκδ. Ε.Η.Μ. Ιωάννινα 1984

Αραβαντινού Παναγιώτου, *Περιγραφή της Ηπείρου εις τρία μέρη,* μέρος Γ' εκδ. Ε.Η.Μ. Ιωάννινα 1984

Δρούλια Λουκία - Κόντη Βούλα, *Ηπειρωτική βιβλιογραφία 1571-1980,* αυτοτελή δημοσιεύματα, Αθήνα 1983

Έξαρχος Γιώργης «Οι Ελληνόβλαχοι (Αρμάνοι) τόμος Α,Β πηγές της ιστορίας και της ζωής των Αρμάνων Βλάχων» εκδ. Καστανιώτη Αθήνα 2001

Εφημερίδα «Αντίλαλοι του Συρράκου», τεύχη 1-200, Απρίλιος 1982-Ιανουάριος 2006, Έκδοση Σύνδεσμος Συρρακιωτών Ιωαννίνων

Eric Hobsbawm και Terence Ranger «Η επινόηση της παράδοσης» εκδ. Θεμέλιο

«Ήπειρος 4000 χρόνια ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού» γενική εποπτεία Μ. Β. Σακελλαρίου (ακαδημαϊκός), εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1997

Θεοδωρίδης Π. Πέτρος, «Οι μεταμορφώσεις της ταυτότητας», έθνος, νεωτερικότητα και εθνικιστικός λόγος. Εκδ. Αντιγόνη Θεσσαλονίκη 2004

Καυτατζόγλου Ρωξάνη, *Συγγένεια και οργάνωση του αστικού χώρου, Συρράκο 1898-1930,* Αθήνα εθνικό κέντρο κοινωνικών ερευνών (ε.κ.κ.ε.) 1997

Κοκολάκης Μιχάλης «Το ύστερο γιαννιώτικο πασαλίκι, χώρος, διοίκηση και πληθυσμός στην Τουρκοκρατούμενη Ήπειρο (1820-1913) Ε.Κ.Κ.Ε. Αθήνα 2003

Κοκκώνης Γιώργος «Μουσική από την Ήπειρο» Εκδόσεις του Ιδρύματος της Βουλής των Ελλήνων Αθήνα, σελ. 52

Κουκούδης Ι. Αστέριος «Μελέτες για τους Βλάχους. Οι μητροπόλεις και η διασπορά των Βλάχων» τόμος 2ος εκδ. Ζήτρος Θεσσαλονίκη 2000

Λαμπρίδου Ιωάννου, *Ηπειρωτικά μελετήματα,* τεύχος πέμπτον Μαλακασιακά Μέρος δεύτερον Μέτσοβον και Σερράκου, Εν Αθήναις 1888 εκ του τυπογραφείου Βλαστού Βαρβαρήγου

Μπέλλος Γιώργος «Τραγούδια του Συρράκου», του Συνδέσμου Συρρακιωτών Ιωαννίνων, εκδ. Σύνδεσμος Συρρακιωτών Ιωαννίνων, Ιωάννινα 2007

Νικολαΐδου Ι. Ελευθερίας «Η Ρουμανική προπαγάνδα στο βιλαέτι Ιωαννίνων και στα Βλαχόφωνα χωριά της Πίνδου, τόμος Α' (μέσα 19ου αι.-1900) Ε.Η.Μ. Ιωάννινα 1995

Νικολαΐδου Ι. Ελευθερίας «Η στάση της ρουμάνικης προπαγάνδας στην προσάρτηση της Ηπερο-Θεσσαλίας στην Ελλάδα» Φιλοσοφική σχολή Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Εκδ. Δωδώνη Ιωάννινα 1984

Στεργιόπουλου Δ. «τοπωνυμικών της επαρχίας Κονίτσης» στο *Ηπειρωτικά χρονικά* Ριζάρειος σχολή 1938

Σούλη Χρ. «εξ' αφορμής των Μπουκουραιϊκων» στο *Ηπειρωτικά χρονικά* τόμος Στ΄ Ριζάρειος σχολή 1931

Σούρλα Ζ. Ευριπίδου «Ήπειρος και Αυστριακή διπλωματία» στο *Ηπειρωτικά χρονικά* τόμος 1ος Ριζάρειος σχολή 1932

Πνευματικό κέντρο κοινότητας Συρράκου, *Συρράκο Πέτρα-Μνήμη-Φως,* Τόμος 1ος , τόμος 2ος έκδοση πνευματικού κέντρου κοινότητας Συρράκου, Συρράκο Άνοιξη 2004

Σύνδεσμος κοινότητος Συρράκου, *ΣΥΡΡΑΚΟΝ το εγκαταλελειμμένο χωριό με τις απαράμιλλες ομορφιές του και τη μεγάλη ιστορία,* Εταιρία Ηπειρωτικών μελετών Κοσμητεία βιβλιοθήκης αρχείου και εκδόσεων 1972

Συνέντευξη από τον κύριο Ιωάννη Αυδίκο καθηγητή φυσικής αγωγής, τέως διευθυντής γυμνασίου Βελισσαρίου Ιωαννίνων, αντιπρόεδρος πνευματικού κέντρου κοινότητας Συρράκου, τέως γενικός γραμματέας πανελλήνιας ομοσπονδίας πολιτιστικών συλλόγων Βλάχων. Την Τετάρτη 21-11-2007 στα Ιωάννινα

Συνέντευξη από το λαϊκό μουσικό Νίκο Γεροδήμο την Κυριακή 7-3-2009 στην Κηπίνα Ιωαννίνων

Συνέντευξη από τον Καραμάνη Βασίλειο και την Καραμάνη Καλλιόπη κατοίκους Ανατολής Ιωαννίνων οι οποίοι κατάγονται από το Συρράκο, Ιωάννινα Απρίλιος 2005

Χειρόγραφες σημειώσεις από την εισήγηση του Κου Γιάννη Αυδίκου (χοροδιδασκάλου) σε ημερίδα για την μουσικοχορευτική παράδοση του Συρράκου στα Ιωάννινα τον Δεκ. του 1998 στο θέατρο Παλλάδιο

<u>Για την εκπόνηση της πτυχιακής μου εργασίας, έλαβα υπ' όψιν μου και τις παρακάτω χειρόγραφες εργασίες φοιτητών της φιλοσοφικής σχολής του πανεπιστημίου Ιωαννίνων οι οποίες είναι οι εξής:</u>

Μαργαρίτα Γαλάνη «ο γάμος στο Σιράκο» Σειρά δεύτερη 1965-66 (Α-Ω)

Χρήστος Βοντήτσος (Α'ετής) «Λαογραφική συλλογή από το Σιράκο» ΣειράΤρίτη 1966-67 τομ. Α' (Α-Κ) σσ.129-135, τραγούδια 5 έθιμα Πάσχα

Αθηνά Γαβρηλίδου (Α'ετής), «Λαογραφική συλλογή από το Συρράκο». Σειρά τρίτη 1966-67 τομ Α' (Α-Κ) σσ. 187-195, τραγούδια 7,ευτράπελες διηγήσεις 4

Εμμανουήλ Μαγκλάρας (Α'ετής), «Λαογραφική συλλογή από το Σιράκο». Σειρά τρίτη 1966-67, τομ Β' (Λ-Π), σς.25-34, Παραδόσεις 1, ενδυμασία, έθιμα στις μετακινήσεις του πλυθησμού, στο χτίσιμο των σπιτιών, γάμου, το μοναστήρι του Αϊ Γιώργη

Κωνσταντίνα Αυδίκου (Β'ετής) ΜΝΕΣ «Παροιμίες από τα Σιράκο Δωδώνης». Σειρά πρώτη 1964-65, τομ. Α' (Α-Κ), σς.147-161, παροιμίες 124

Δημήτριος Γάτσιος (Α'ετής), «Λαογραφική συλλογή από το Σιράκο». Σειρά τέταρτη 1967-68 τομ. Β' σσ.53-81, Τραγούδια 1, παροιμίες 61, παραδόσεις1, παραμύθια 1, δοξασίες για το φεγγάρι, λαϊκή κοσμοθεωρία, μετεωρολογία

Μαρία Τσουμελέκα (Α'ετής), «Έθιμα γάμου από το Σιράκο». Σειρά τέταρτη 1967-68, τομ. Ζ' (Τζα-Ω),

Αφεντούλα Γεωργούλη (Α'ετής ΜΝΕΣ), «Λαογραφική συλλογή από τα Γιάννινα, Μέτσοβο, Ζίτσα, Σιράκο , Χαροκόπι». Σειρά πέμπτη 1968-69 τομ. Α' (Α-Ε) σς,821-842. Τραγούδια 21, Κάλαντα 1, δίστιχα 7, μοιρολόγια 3, έθιμα γάμου, Χριστουγέννων, Αποκριάς, Λαζάρου, Μεγάλης Εβδομάδας, Πάσχα, προλήψεις 7.

Βασίλειος Μπέλλος (Α'ετής), «Λαογραφική συλλογή από το Σιράκο». Σειρά πέμπτη 1968-69, τομ Ε' (Μ-Ο) σς.543-569, τραγούδια 4, παροιμίες 2, παραδόσεις2, έθιμα γάμου

Αλέξης Ιπποκράτους (Γ'ετής ΜΝΕΣ), «Έθιμα γάμου των Βλάχων από το Σιράκο». Σειρά έβδομη 1970-74, τομ Α' (Α-Γ),

Θάνος Βερεμής Πασχάλης Κιτρομηλίδης, Ευάγγελος Κωφός, Αλέξανδρος Κιτροέφ, *Εθνική ταυτότητα και εθνικισμός στη νεότερη Ελλάδα,* Μορφωτικό ίδρυμα εθνικής τραπέζης. Αθήνα 2003

Διευθύνσεις στο διαδύκτιο:
www.Syrrako.gr τελευταία επίσκεψη 26-11-2007
www.folkdances.com τελευταία επίσκεψη 30-11-2007
http://www.epirus-history.gr/main τελευταία επίσκεψη 29-1-2009
http://www.vlahoi.net/content/view/68/108/ τελευταία επίσκεψη 29-1-2009
http://el.wikipedia.org/wiki τελευταία επίσκεψη 3-2-2009
www.vlahoi.net Άρθρο του χοροδιδασκάλου Η. Γκαρτζονίκα για την μουσικοχορευτική παράδοση των Συρρακιωτών της Πρέβεζας, τελευταία επίσκεψη 16-3-2009

Ε’ μέρος

Παράρτημα

Στο παράρτημα θα τοποθετηθεί ένας ψηφιακός δίσκος (CD) ο οποίος θα εμπεριέχει κάποια μουσικά κομμάτια-παραδείγματα, τα οποία θα έχουν σαν σκοπό την καλύτερη κατανόηση του κειμένου.